

The background is a deep blue with a subtle grid pattern. Overlaid on this are several 3D, light blue rectangular blocks of varying heights, creating a bar chart effect. A large, white, 3D arrow curves upwards from the bottom left towards the top right, passing behind the main title.

Leren TRADEN

DE GEHEIMEN
VAN PROFESSIONALS
ONTHULD

Steven Anthonis

Leren Traden

De geheimen van professionals onthuld

Steven Anthonis

Copyright

Leren Traden – lerentraden.be

Steven Anthonis

© 2011, Steven Anthonis – laatste herwerkte versie 2024

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Om het even welke inbreuk op deze rechten kan strafrechtelijk of burgerrechtelijk vervolgd worden.

Het boek Leren Traden bevat geen beleggingsadvies en is derhalve uitsluitend informatief. Je bent steeds zelf verantwoordelijk voor jouw beleggingsbeslissingen en voor de keuze van de producten waarin je handelt of de broker / bank waarmee je deze transacties uitvoert. Handelen op de beurs is altijd erg risicovol en er is steeds een kans op verlies. Geen enkel beschreven trading systeem of analyse model kan je op een sluitende manier winstgevendheid garanderen.

Inhoudstafel

Voorwoord	1
Inleiding	4
1 Hoe succesvol traden?	7
1.1 Valkuilen beginnende traders.....	8
1.2 Wat verklaart trading succes?	9
2 Trading Plan	12
2.1 De entry rules	13
2.2 De exit rules	14
2.3 Checklist	14
3 Money Management	16
3.1 Position sizing.....	16
3.1.1 Praktisch voorbeeld.....	17
3.1.2 Plaatsing stop loss	19
3.1.3 Stops aanpassen	22
3.1.4 Middelen en bijkopen	22
3.1.5 Concreet Money Management plan.....	24
3.2 Risk reward	25
3.2.1 Praktisch voorbeeld.....	26
3.3 Het geheim van succesvolle traders.....	29
3.3.1 Risk/Reward	32
3.3.2 Hit Rate.....	33

4	Discipline en emoties.....	34
4.1	Je bent zelf de sleutel!.....	34
4.2	Discipline.....	34
4.2.1	Handelen met discipline.....	36
4.2.2	Denk dat je voor een baas werkt.....	38
4.3	Traders... en gokkers.....	39
4.3.1	Gokverslaafde traders	39
4.3.2	Professionele traders	40
4.3.3	Tips voor gokkers	41
4.4	Omgaan met emoties	42
4.4.1	Hoop en angst	43
4.4.2	Gouden regel	44
4.4.3	Omgaan met verlies	45
4.4.4	Omgaan met winst	46
4.4.5	Emoties managen	47
4.4.6	Denk na over je emoties	48
5	Je eigen trading stijl ontwikkelen.....	50
5.1.1	Wat traden?	50
5.1.2	Trade horizon.....	52
5.1.3	Zoek een systeem dat bij jou past.....	54
5.1.4	Opletten met bias	56
5.1.5	Geen overtrading!.....	57
5.1.6	Leer traden met kleine posities	58
5.1.7	Paper trading	58

5.1.8	EOD: Rustiger beslissen	59
5.1.9	Tegen de massa ingaan	59
5.1.10	Less is more	60
5.1.11	Wees geduldig	60
5.1.12	Blijf realistisch	61
5.1.13	Overweeg beleggen op de lange termijn.....	61
6	Confronteer jezelf	65
6.1	Trading dagboek.....	65
6.2	Kapitaalcurve	66
7	Besluit deel 1	68
8	Technische Analyse (TA).....	70
8.1	Wat is TA?	70
8.1.1	Alle informatie zit in de koersen verwerkt.....	71
8.1.2	Markten bewegen in trends	73
8.1.3	De geschiedenis herhaalt zich.....	73
8.1.4	Zeepbellen	74
8.2	Grafiektypes	77
8.2.1	Lijngrafiek	77
8.2.2	Candlesticks	78
8.2.3	XO grafiek.....	79
8.2.4	Lineaire of logaritmische schaal.....	81
8.3	De Trend	83
8.3.1	Stijgende trend.....	84
8.3.2	Dalende trend	87

8.3.3	Zijwaartse trend.....	88
8.3.4	Traden in de richting van de trend!	90
8.3.5	Trend termijn.....	91
8.4	Steun en weerstand.....	94
8.4.1	Steun	94
8.4.2	Weerstand	98
8.4.3	Swing lows en swing highs.....	100
8.4.4	Koop-en verkoopsignalen.....	103
8.4.5	De rolwisseling van steun en weerstand	106
8.5	Trendlijnen.....	110
8.5.1	Koop-en verkoopsignalen.....	117
8.6	Fibonacci retracements	124
8.7	Volume.....	128
8.8	Koerspatronen	130
8.8.1	Hoofd-en schouders top	131
8.8.2	Omgekeerde hoofd-schouderformatie	133
8.8.3	Dubbele top	135
8.8.4	Dubbele bodem.....	136
8.8.5	Driehoeken	138
8.8.6	Rechthoek.....	145
8.8.7	Vlaggen	146
8.8.8	Andere patronen.....	148
8.9	Gaps.....	149
8.10	Candlestick patronen	152

8.10.1	Doji	154
8.10.2	Hamer	157
8.10.3	Shooting star	158
8.10.4	Bullish engulfing.....	160
8.10.5	Bearish engulfing.....	162
8.10.6	Piercing pattern	164
8.10.7	Dark cloud cover.....	165
8.10.8	Andere patronen.....	167
8.11	Technische Indicatoren	168
8.11.1	Glijdende gemiddelden.....	169
8.11.2	RSI	180
8.11.3	MACD.....	194
8.11.4	Andere indicatoren.....	197
8.12	Elliott Wave Principle	198
8.13	Stock screener: koopsignalen vinden	200
9	Besluit.....	207
10	Bijlages	208
10.1	Terminologie.....	208
10.1.1	Technische analyse.....	208
10.1.2	Fundamentele analyse	208
10.1.3	Long / Short	211
10.2	Beleggingsinstrumenten.....	212
10.2.1	Aandelen.....	212
10.2.2	Turbo's	214

10.2.3	Opties	215
11	Bibliografie	217

Voorwoord

Zo'n vijftien jaren geleden gaf ik seminars technische analyse voor een Belgische online broker en groeide het idee om een toegankelijk Nederlandstalig boek te schrijven over trading. Ondertussen zijn we al in 2024 en ziet de wereld er wel wat anders uit.

Bij de eerste druk van Leren Traden was er van cryptocurrency trading bijvoorbeeld nog geen sprake, terwijl dit tegenwoordig enorm populair is. Influencers of finfluencers bestonden nog niet echt en mensen haalden hun informatie vooral uit Engelstalige literatuur.

De laatste jaren zagen we de opkomst van ontelbare YouTube traders die tonen hoe ze werken, podcasts, webinars enzovoorts. Maar toch falen nieuwe traders vandaag ook nog massaal. Binnen de 6 maanden na de opening van hun account zijn de meeste traders hun kapitaal volledig kwijtgespeeld. Dat blijkt ook uit de cijfers die cfd brokers sinds 2018 verplicht op hun websites moeten publiceren. Zo'n 74 tot 89% van de traders verliezen geld door op korte termijn te handelen. Deze cijfers liggen volledig in lijn met wat ik vele jaren geleden al schreef in dit boek.

De kans is bijgevolg groot dat je als trader veel geld zal verliezen. Om enige kans op overleven te maken is het daarom een goed idee om eerst te investeren in kennis. Met onderhavig werk hoop ik je alvast op weg te helpen. In ieder geval zou dit boek je moeten helpen om de onvermijdelijke verliezen enigszins onder controle te houden.

Dit boek kan je gratis digitaal lezen, maar helaas wordt gratis informatie niet altijd gewaardeerd. Mensen denken dat

betrouwbare informatie veel geld moet kosten en schrijven zich in op dure opleidingen om trader te worden. De laatste jaren zijn die in het Nederlandstalig gebied als paddenstoelen uit de grond geschoten. Je zal hier vast en zeker wat meer opsteken dan in dit boek, maar of die informatie ook echt honderden of soms zelfs duizenden euro's waard is, daar heb ik in de meeste gevallen toch mijn bedenkingen bij.

Ik verdien zelf geen geld aan het gratis digitale boek dat je op mijn website kan downloaden. Wel krijg ik een vergoeding als je via mijn referral links klant wordt bij mijn partners. Dat is onder meer [TradingView](#), het grafieken pakket dat in dit boek gebruikt wordt. Ook verwijst ik regelmatig naar andere boeken. Daar ontvang ik een kleine commissie op als je zo'n boek aankoopt. Tenslotte baat ik nog andere websites uit waarop ik verwijst naar diensten of brokers die ik goed vind. Wil je mij steunen, bezoek dan even lerentraden.be/partners om mijn partners te leren kennen.

Ik onderstreep nogmaals dat het niet simpel is om een winstgevende trader te worden. Dit boek is een startpunt om je op weg te helpen. Ben je na het lezen overtuigd dat trading echt iets voor jou is? Stop dan niet met bij te leren uit andere boeken. Of raadpleeg andere gratis informatiebronnen zoals YouTube. Heb je echter meer ondersteuning nodig, dan is zo'n dure opleiding waar ook coaching of een community aan verbonden is wellicht wél interessant voor jou. In dat geval sta je er namelijk niet alleen voor.

Tenslotte wijs ik er graag op dat traden zeker niet voor iedereen geschikt is. Het kan erg stressvol zijn en eenzaam, want je brengt veel tijd alleen achter een scherm door.

Voor de meeste mensen is het beleggen op langere termijn een veel betere keuze. Tuurlijk, snelle winsten horen hier meestal niet bij. Maar de verliezen zijn doorgaans ook veel beperkter, waardoor het op het einde van de rit voor de meeste mensen veel winstgevender is. Zeker als je ook hier de risico's onder controle gaat houden door geen zotte investeringen te doen.

Bij beleggen op de langere termijn ligt trouwens ook al lang mijn focus. En vaak zijn 'saai' en solide beursgenoteerde bedrijven of trackers voor iedereen een goede oplossing om traag je vermogen te laten groeien. Een daytrader is op zoek naar een snelle winst, maar net door veel geduld te hebben is de kans op een mooie winst veel groter.

Steven Anthonis

Maart 2024

Inleiding

De meeste boeken over trading beginnen met een zeer uitgebreid stuk technische analyse. Vaak worden er zo honderden bladzijden vol gepend. De lezer blijft achter met tientallen of honderden patronen, indicatoren, strategieën enzovoorts. Het logische gevolg is dat die lezer zijn trading nodeloos ingewikkeld gaat maken.

De meeste beleggers zijn steeds op zoek naar de ideale koop- en verkoopsignalen. Ze geloven nog steeds in een gouden graal. Ze hopen die te vinden in de tientallen indicatoren die technische analyse te bieden heeft.

Door de overmatige aandacht voor technische analyse worden de laatste hoofdstukken van doorsnee trading boeken simpelweg niet gelezen. Uiteraard bevatten net deze hoofdstukken de meest belangrijke informatie.

Money management wordt meestal pas op het einde van een trading boek behandeld. Het is echter een fundamenteel concept dat je absoluut nodig hebt om goed te kunnen traden. Zonder degelijk money management ben je een vogel voor de kat. Hoe zou je trouwens op lange termijn winst kunnen maken als je op voorhand niet goed nadenkt over het risico dat je gaat lopen?

Goed traden is volgens mij mogelijk door een concept dat ik zelf “RCSS” noem. RCSS staat voor Risk Control & Simple Strategy. Of: Risk Control & Simple System.

Dit boek begint dan ook met een bespreking van money management en risicobeheersing. De concepten die hierin

worden behandeld moet je absoluut toepassen om betere trading resultaten te bekomen.

Daarnaast moet traden vooral simpel en eenvoudig zijn. Je hebt een simpele strategie nodig: een eenvoudig systeem dat objectieve koop-en verkoopsignalen geeft. Een helder systeem dat je door en door kent én blindelings vertrouwt. Ingewikkelde strategieën laten teveel ruimte open voor interpretatie en maken het traden nodeloos moeilijk. Onderschat de kracht van de eenvoud niet!

Heel wat mensen baseren hun trades op technische analyse. Er zullen verschillende concepten van de technische analyse besproken worden. Het kan best zijn dat dit een gigantische hoeveelheid informatie is om te verwerken. Zeker voor mensen die zich voor het eerst echt gaan verdiepen in de technische analyse. Maar geloof mij: ik had nog makkelijk honderden bladzijden kunnen doorgaan met allerlei indicatoren uit de doeken te doen. In de praktijk ben je daar echter niets mee. Als je dieper wil graven, dan zal je de Engelstalige vakliteratuur moeten raadplegen.

Maar nogmaals wil ik je waarschuwen. Vele mensen zijn al jaren op zoek naar de "Heilige Graal" binnen de technische analyse. Ze blijven geloven dat er bepaalde handelaren zijn die een geheim ontdekt hebben waarmee ze de koersen kunnen voorspellen. Ik vrees echter dat deze beleggers van een kale reis zullen thuiskomen.

De waarheid is namelijk dat het gebruikte analysemodel niet zo belangrijk is. Een succesvolle trader kan je alleen maar worden door veel ervaring op te doen. De eerste stap naar succes op de beurs is het ontwikkelen van een **eigen trading plan** en het toepassen van strikte **money management** regels. Je moet

ook de nodige discipline aan de dag kunnen leggen om je eigen regels te volgen.

Dit boek werd geschreven als een praktische gids om jou doorheen de doolhof van het traden te begeleiden. Het is een boek geworden dat ik lang geleden als beginner had moeten lezen. Het waarschuwt voor veelgemaakte fouten en reikt oplossingen aan. Het is zeker geen volledig naslagwerk, dat zou trouwens onbegonnen werk zijn. Wel bevat het meer dan voldoende informatie om jou op het juiste spoor te brengen. Heel veel leesplezier!

Nuttige links om te leren traden:

Technische analyse:

- [Tradingview](#): sublieme grafieken, basispakket is gratis.

Brokers, handelsplatformen en andere partners:

- Meer informatie op lerentraden.be/partners.

1 Hoe succesvol traden?

Het tradersbestaan oefent een enorme aantrekkingskracht uit. Een trader heeft namelijk een grote vrijheid. Hij kiest waar en wanneer hij werkt. Met de hedendaagse internetverbindingen en handelsplatformen kan iedereen op gelijk welke plaats rechtstreeks op de financiële markten handelen of op het platform van een cryptocurrency exchange. De trader moet zich geen zorgen maken over zijn job, die kan hij immers niet verliezen als hij goed handelt. Wie werkt in loondienst beschikt meestal niet over deze luxe.

Tegenover de grote aantrekkingskracht staat ook een grote misluktingsgraad. Bijna alle nieuwe traders **mislukken** in hun opzet.

De titel van het boek is 'Leren Traden'. Maar vergis je niet: je zal niet meteen een goede trader worden door dit boek te lezen of door elders een dure cursus te volgen. Traden, dat leer je alleen door het zelf te doen en door veel ervaring op te doen. Met vallen en opstaan. En zelfs dan nog kan blijken dat je niet uit het juiste hout bent gesneden. Het boek geeft je dan ook tips om de moeilijke leerfase beter door te komen. Zo ben je niet meteen je ganse kapitaal kwijt wanneer je start met traden.

Dit boek waarschuwt voor veelgemaakte fouten en moet jou helpen om grote verliezen te vermijden. Spijtig genoeg zal succes alleen bereikt worden als je zelf de nodige inspanningen levert en de broodnodige ervaring opdoet. Zo kan je hopelijk op termijn een structureel winstgevende trader worden.

1.1 Valkuilen beginnende traders

Er zijn tientallen redenen waarom beginners falen. De cijfers liegen er niet om. Per 100 nieuwe traders zijn er na 1 jaar tijd slechts 2 die winst maken. De meeste nieuwe traders verliezen 65% tot 95% van hun kapitaal binnen de zes maanden (Bron: The 21 Irrefutable Truths of Trading van Hayden).

Ten tijde van de publicatie van dit boek in 2011 waren er regelmatig mensen die deze cijfers overdreven vonden. Maar sinds 2018 moeten CFD-en forex brokers op hun websites verplicht publiceren hoeveel procent van hun klanten verlies maakt. De eerder genoemde cijfers worden nu ook officieel bevestigd door de brokers. En de Europese waakhond ESMA heeft cijfers over alle brokers heen berekend. Zo'n 74 tot 89% van de retail beleggers verliezen geld door te handelen op korte termijn.

De cijfers van deze brokers bevestigen dus dat de meeste klanten slechts enkele maanden of jaren handelen. Daarna wordt het account opgezegd. Bij aandelenbrokers die vooral speculanten aantrekken blijven er na enkele jaren vaak nog wat waardeloze aandelen op de rekening staan. Dat is zeker zo na hypemomenten zoals bijvoorbeeld de technologiezeepbel van 2000 of na crashes zoals de krediet- en bankencrisis van 2008.

Een veelgemaakte fout door beginners is dat ze teveel aandacht besteden aan de analysemethode. Ze zoeken te hard naar manieren om het perfecte instappunt te kunnen bepalen met technische analyse. Ze gebruiken te veel technische indicatoren, waardoor het traden nodeloos ingewikkeld wordt.

De technische analyse is een zeer nuttig hulpinstrument, maar het is niet zaligmakend. Beginners beseffen niet dat bij

succesvol traden vooral psychologie en money management belangrijk zijn. Slechts een klein deel van het succes wordt verklaard door het systeem dat wordt gebruikt.

Toen ik zo'n 20 jaren geleden voor de eerste keer het boek "[Trading for a Living](#)" van Alexander Elder ging lezen, bladerde ik meteen door naar de hoofdstukken over technische analyse en de handelsmodellen die mooie instappunten bepalen. Ik weet ondertussen wel dat dit de minst belangrijke hoofdstukken van dat boek zijn.

Door de overmatige aandacht voor technische analyse hebben beginnende traders meestal geen trading plan opgesteld. Eigenlijk zijn ze vrij onzeker en reageren ze om de haverklap op technische signalen of nieuwsfeiten. Ze handelen zonder discipline en laten zich leiden door emoties. Uiteraard resulteert dat in zeer slechte trades!

Heel wat traders laten zich gewoon meesleuren op een emotionele roetsjbaan. Ze laten zich door de markt verleiden om veel te traden. Te veel te traden. Ze denken aan de mogelijke gigantische winsten en nemen veel te hoge risico's.

Traden kan wel makkelijk lijken, maar elke succesvolle trader heeft een heel leerproces achter de rug. Vaak hebben ze veel "leergeld" betaald vooraleer ze het traden wat onder de knie hadden. Laten we daarom eens bekijken welke factoren belangrijk zijn om tot succes te komen.

1.2 Wat verklaart trading succes?

Er bestaan echt traders die geld verdienen met hun activiteiten. Hebben ze dan toch een geheim ontdekt? Of hebben ze toegang

tot meer informatie? Waarom behoren zij tot een klein percentage van mensen die wel winst maken met trading?

Tharp beschrijft in zijn boek "[Trade your way to Financial Freedom](#)" welke factoren een invloed hebben op het succes van een trader. Tharp zegt heel duidelijk dat psychologie het belangrijkste is en ongeveer 60% van het succes verklaart. De volgende belangrijke bouwsteen bestaat uit goede money management regels en position sizing. Deze bouwsteen is verantwoordelijk voor 30% van het succes. Het systeem dat gebruikt wordt om instappunten te bepalen is slechts verantwoordelijk voor 10% van het succes. Slechts 10 procent!

Ken je alles van technische analyse? Mooi zo. Maar spijtig genoeg zal deze kennis je amper vooruit helpen op de markt. Money management en psychologie zijn veel belangrijker. Als je een paar eenvoudige money management regels toepast, dan zal ook het psychologische aspect al gauw snor zitten. Het

toepassen van een strikt trading plan zal er ook voor zorgen dat je alleen trades met een goede slaagkans zal uitvoeren.

We bekijken eerst kort het trading plan, waarna het levensbelangrijke money management aan bod komt.

2 Trading Plan

In tegenstelling tot wat de meeste mensen geloven, moet je niet perfect kunnen inschatten waar de markt een top of een bodem gaat plaatsen. De beste traders weten dat de beurs heel erg onvoorspelbaar is. Ze zoeken al lang niet meer naar systemen die de beursbewegingen kunnen voorspellen.

De beste traders gebruiken een persoonlijk trading plan om zich een weg te gidsen doorheen de snel fluctuerende markten. Een trader heeft een trading plan nodig, net zoals een nieuw bedrijf een duidelijk business plan nodig heeft om succesvol te worden. Winstgevende traders volgen hun trading plan erg nauwgezet op.

Het trading plan bevat **eenvoudige en duidelijke regels**. Alleen zo is er geen plaats meer voor de invloed van menselijke emoties. Het trading plan zegt wat de trader moet doen en wanneer hij actie moet ondernemen.

Zonder een trading plan zal de trader zich laten leiden door zijn emoties. Hij zal van de ene trade in de andere springen. Telkens gaat hij de markt vanuit een andere invalshoek analyseren en vervolgens weer een nieuwe trade openen. Het is net dat emotionele traden dat je haast zeker richting het financiële faillissement duwt.

De markten zijn een erg complexe omgeving. Zonder je eigen duidelijke regels zal je een ware speelbal worden voor de markt. Je moet dus zelf jouw regels opstellen én deze regels opvolgen. Ik kan je geen pasklare regels geven: je zal zelf op zoek moeten gaan naar de regels die het best bij jou passen en die ervoor zorgen dat je winst kan maken.

Een uitgeschreven trading plan zorgt ervoor dat je consistent gaat traden. Een goed trading plan is namelijk eenvoudig en laat geen ruimte voor interpretatie.

2.1 De entry rules

Vooraleer je een nieuwe positie gaat innemen, lees je eerst jouw eigen entry rules. Aan welke voorwaarden moet voldaan zijn vooraleer long of short te gaan? Verder in dit boek lees je meer over de technische analyse, die je zal helpen om zulke instapregels te bepalen.

De markt zal je steeds proberen te verleiden tot het maken van snelle trades. Als de markt plots begint te bewegen, dan is de verleiding vaak groot om mee op de trein te springen. Ervaren traders doen dit echter niet. Ze nemen hun trading plan erbij en lezen de entry rules. Voldoet de huidige situatie aan deze regels? Ja? Alleen dan stappen ze in. Neen? Dan is het wachten geblazen.

Geduld is dus erg belangrijk. En wat kan ik daar van zeggen? Geduld is een bloem die slechts in weinig beleggerstuinen bloeit!

Tenslotte is het ook erg belangrijk dat de instapregels duidelijk en simpel zijn. Wanneer ga je long of short? Er mag geen ruimte voor discussie zijn. De beste entry rules zijn dan ook simpele regels.

Zijn jouw entry rules te complex om aan een kind van 8 jaar uit te leggen? Dan maak je het traden nodeloos moeilijk. Je denkt waarschijnlijk: "Wat voor onzin is dat nu? Traden is toch moeilijk, anders deed iedereen het toch?". Inderdaad, traden

is moeilijk. Het hoofd koel houden en strikt jouw regels opvolgen, dat is moeilijk. Je niet laten verleiden door de markt en zo weinig mogelijk handelen, dat is moeilijk. Maar jouw koopsignalen? Die moeten eenvoudig zijn.

2.2 De exit rules

Deze moeten opnieuw simpel en duidelijk zijn, zodat ze zonder twijfelen opgevolgd worden.

2.3 Checklist

Schrijf jouw trading plan neer op papier. Lees het vaak opnieuw om te voorkomen dat je je laat verleiden door de markt om veel te gaan traden.

Het trading plan doet dienst als een checklist. Zijn de voorwaarden voldaan om een trade te openen of te sluiten? Ja? Druk dan maar op de knop. Alleen op deze manier zal je in “the heat of the moment” emotionele trades vermijden.

We zeggen daarom ook vaak dat het trading plan ***ontworpen is om jou zoveel mogelijk uit te markt te houden***. Alleen de trades met een hoge slaagkans zijn interessant. Het trading plan dwingt je om geduldig te zijn: rustig wachten op de juiste setup. Soms betekent dit dan ook dat we heel wat sessies op rij niet zullen traden.

Zoals [Jesse Livermore](#) reeds schreef in de jaren 30: “*There is the plain fool, who does the wrong thing at all times everywhere, but there is the Wall Street fool, who thinks he*

must trade all the time. No man can always have adequate reasons for buying or selling stocks daily – or sufficient knowledge to make his play an intelligent play. (...) The desire for constant action irrespective of underlying conditions is responsible for many losses in Wall Street even among the professionals, who feel that they must take home some money every day, as though they were working for regular wages.... A stock operator has to fight a lot of expensive enemies within himself.”

Volg het trading plan en schaf het bij als blijkt dat jouw strategie toch niet werkt. De enige oorzaak van slechte trades moet je bij jezelf en jouw trading plan gaan zoeken. Het heeft geen zin om de schuld af te schuiven op markt manipulatie of wat dan ook. Bekijk de entry- en exit rules. Zitten die snor? Dan is het money management of een gebrek aan discipline waarschijnlijk het probleem. In het volgende hoofdstuk behandelen we money management, een essentieel onderdeel van succesvol traden.

3 Money Management

Ik kan het gewoon niet genoeg onderstrepen. Het belangrijkste wat je in dit boek zal leren gaat over money management. Dit wordt door haast iedereen over het hoofd gezien.

3.1 Position sizing

De meeste mensen denken niet na over het risico dat ze lopen door in een trade te stappen. Heel vaak zie ik mensen die steeds voor 5.000 euro aandelen kopen. Natuurlijk op aanraden van de bank: spreiding is toch belangrijk, nietwaar?

De waarheid is echter dat position sizing veel belangrijker is. Je moet beseffen dat je absolute controle hebt over het risico dat je loopt! En wat dat betreft hou je best de touwtjes erg stevig in de handen.

De meeste professionele traders riskeren zeer weinig van hun kapitaal. Per trade nemen ze doorgaans een risico van maximaal slechts 1,5 à 2% van hun totale kapitaal.

Het gros van de particuliere beleggers houdt zich hier helemaal niet mee bezig. Dat is echter een kapitale fout! Je moet op voorhand bepalen wat je maximaal wil verliezen op een trade. Alleen al door deze regel toe te passen zal je enorm veel pijnlijke verliesposten vermijden. De kans is groot dat je in het verleden posities hebt ingenomen die eigenlijk veel te groot waren voor jouw account. Bij zo'n foute trade is het gevolg uiteraard dat je kapitaal als sneeuw voor de zon wegslinkt. Maak deze fout NOOIT meer!

3.1.1 Praktisch voorbeeld

Stel dat je een account hebt van 10.000 euro. Net zoals de professionele traders ben je bereid om slechts 2% van jouw kapitaal te riskeren per trade. Je weet dus op voorhand dat je maximaal 200 euro zal verliezen op elke nieuwe trade.

Alleen op deze manier zal je het handelskapitaal beschermen. Paul Tudor Jones verwoordt het als volgt: *“Don’t focus on making money, focus on protecting what you have”*. Je eerste taak is dus je kapitaal beschermen! Denk niet aan de potentiële winsten, maar denk na over welke risico’s je loopt!

Een aantal slechte trades na mekaar is in dit geval geen probleem. De verliezen zijn zo miniem dat ze jou geen pijn zullen doen. Dankzij deze strategie zal je emotioneel blijven verder handelen.

Voorbeeld

Aandeel XYZ noteert op € 100,00. Je denkt dat het aandeel zal stijgen naar € 130,00. Je maakt deze veronderstelling op basis van de technische analyse, die later aan bod komt. In jouw analyse heb je ook gezien dat dit scenario erg onwaarschijnlijk zal worden als het aandeel onder de € 90,00 zou duiken.

Je wil instappen op € 100,00 en zal deze positie automatisch laten afsluiten bij een daling onder de € 90,00. Je legt de stop-loss dus op € 90,00. De stop zorgt ervoor dat jouw positie automatisch wordt afgesloten als de koers van het aandeel onder de € 90,00 zou dalen. Je riskeert dus 10 euro per aandeel.

Nu beginnen we te rekenen:

- Totale handelskapitaal: 10.000 euro
- Maximum risico op kapitaal: 2%
- Loopt de trade fout, dan mag je maximaal 200 euro verliezen
- Gelopen risico op de aankoop van 1 aandeel: 10 euro (100 euro instap – 90 euro stop loss)
- Je mag 200 euro in totaal verliezen en je zou 10 euro verliezen op 1 aandeel: $200/10 = 20$
- Jouw risicoparameters staan toe dat je 20 aandelen koopt.

Deze benadering is radicaal anders dan wat de doorsnee belegger doet! Meestal heeft die belegger een kapitaal bij mekaar gespaard, laat ons zeggen 20.000 euro. Die 20.000 euro verdeelt hij dan bijvoorbeeld over 5 posities van elk 4.000 euro. De belegger heeft de illusie dat hij toch wat controle heeft, omdat hij zijn risico gespreid heeft over 5 aandelen. Alleen door het toepassen van position sizing krijg je werkelijk een greep op het risico dat je loopt.

Maar deze vorm van risicospreiding is niet voldoende. Aandelen met een hoger risico zouden een lagere weging in de portefeuille moeten krijgen. Daarnaast is het zo dat aandelen meestal gewoon mee bewegen met de ganse markt en dat de verschillende aandelen onderling sterk gecorreleerd kunnen zijn, waardoor het per saldo eigenlijk over 5 dezelfde posities gaat. Alleen door rekening te houden met deze correlaties én door het toepassen van position sizing krijg je werkelijk een greep op het risico dat je loopt.

Voortaan pas je de eenvoudige stappen toe die hier net werden toegelicht. Zo beschik je over een krachtig instrument om de ideale positie grootte voor jouw portefeuille te bepalen.

In het bovenstaande voorbeeld maakten we wel abstractie van transactiekosten. Die kan je uiteraard ook nog opnemen in je berekening.

3.1.2 Plaatsing stop loss

In het luik technische analyse zullen we dieper ingaan op de plaatsing van de stop loss. Maar momenteel zijn er wel een paar belangrijke kanttekeningen die we moeten maken.

Hoe verder jouw stop ligt, hoe meer risico dat je neemt. In het bovenstaande voorbeeld had de stop bijvoorbeeld op € 80,00 kunnen liggen. In dat geval zouden we 20 euro risico lopen per aandeel. Bijgevolg zouden we slechts 10 aandelen aankopen.

Als de stop verder ligt, dan zal onze ingenomen positie automatisch minder groot worden. Dit alleen al zorgt ervoor dat onze portefeuille geen harde klappen krijgt.

Anderzijds, als de stop erg nauw tegen ons instappunt ligt, dan kunnen we een veel grotere positie innemen. Stel dat we de stop op basis van technische analyse op € 99,00 zouden kunnen leggen. We lopen dan slechts 1 euro risico per aandeel. Bijgevolg mogen we maar liefst 200 aandelen kopen. Als het aandeel dan effectief naar 130 euro zou stijgen, dan zouden we veel winst maken.

Belangrijk om te beseffen: **het instappunt bepaalt onze winst niet, maar de positie grootte wel!** Het loont dus om te zoeken naar instappunten waar het winstpotentieel groot

is en het gelopen risico klein is. Deze situatie kom je meestal tegen als een sterk stijgende of dalende beweging is ingezet. Tijdens een stijgende trend koop je dus als de markt even terugvalt.

Een basisregel van de technische analyse is: ***The trend is your friend.*** Het is inderdaad vaak verbazend om te zien hoe lang dat trends kunnen duren. Vanuit deze wetenschap mogen we dus besluiten dat er altijd veel meer kans is dat de trend wordt verdergezet, dan dat de trend gaat keren.

Bij de plaatsing van de stop houden we niet alleen rekening met pure technische criteria (steun, weerstand,...). We bekijken ook altijd de Average True Range (ATR).

De ATR is eigenlijk een technische indicator die de volatiliteit op de markt meet. Met hoeveel euro of dollar schommelt een aandeel gemiddeld per dag? Dat meet de ATR.

Soms zijn er periodes waarin de markt erg fel beweegt, soms zien we eerder kleine dagelijkse schommelingen. De ATR geeft een indicatie van hoeveel een aandeel gemiddeld gezien schommelt op een beursdag. De ATR staat hier onder de grafiek van Microsoft afgebeeld.

StevenAnthony published on TradingView.com, March 21, 2019 09:39:15 CET
BATS:MSFT, 1D 117.52 ▼ -0.13 (-0.11%) O:117.39 H:118.75 L:116.71 C:117.52

We moeten met de volatiliteit rekening houden bij het plaatsen van onze stops. Kiezen we een stop die lager ligt dan de ATR, dan is er een zeer hoge kans dat onze positie nog dezelfde dag wordt afgesloten wegens het bereiken van de stop loss.

Ervaren traders leggen hun stop op minstens 1x ATR van hun instappunt. Begin oktober 2018 lag de ATR onder de 2, waardoor de stop minstens 2 dollar van het instappunt zou moeten liggen. Eind december 2018 moest de stop minstens 4 dollar van het instappunt weg liggen. Kiezen we in dat laatste geval een stop die slechts 1,50 dollar weg ligt van ons

instappunt, dan is de kans groot dat onze stop heel snel geraakt gaat worden.

Heel wat traders vinden 1x ATR nog veel te risicovol. Meestal wordt er dan ook gewerkt met 2 tot 3 keer de ATR.

3.1.3 Stops aanpassen

Een stop mag je maar in 1 richting aanpassen: in de richting van de trade. Als onze positie winst begint op te leveren, dan zetten we onze stop loss wat strakker. Als de positie verder in onze richting beweegt, dan trekken we de stop liefst zo snel mogelijk op naar het instappunt. Moest het dan nog verkeerd lopen, dan hebben we toch een break even trade. Winst noch verlies dus.

3.1.4 Middelen en bijkopen

Middelen doen we nooit als we aan het traden zijn op korte termijn! Heel veel beleggers kopen bijvoorbeeld 500 aandelen XYZ op € 100,00 en kopen opnieuw 500 aandelen als de koers gedaald is naar € 50,00. De gemiddelde aankoopprijs is dan gedaald tot € 75,00. Als het aandeel weer begint te stijgen, dan zullen deze beleggers sneller terug winst maken.

Niet interessant dus als korte termijn trading strategie, maar wel nuttig voor een lange termijn strategie. Doorgaans hebben mensen een trading portefeuille en een lange termijn portefeuille, die beiden op een andere manier beheerd worden. Zelf heb ik de strategie van het middelen als lange termijn belegger al meermaals toegepast bij kwalitatieve aandelen die sterk ondergewaardeerd zijn. Een andere mogelijkheid is de DCA strategie: Dollar Cost Averaging. Hierbij ga je op

regelmatige tijdstippen voor een vastgesteld bedrag investeren in een aandeel. Je koopt de ene keer aan een hogere koers en de volgende keer aan een lagere koers. Uiteindelijk kom je dan uit op een aantrekkelijke gemiddelde aankoop prijs, waarbij het timen van de markt niet belangrijk is geweest. Als ik deze strategie gebruik denk ik steeds aan de woorden van meesterbelegger Warren Buffett: "Price is what you pay, value is what you get."

Uiteraard gaat het in het bovenstaande voorbeeld over kwaliteitsaandelen die door de markt veel te laag gewaardeerd worden en waarbij je zelf veel tijd hebt om te wachten tot de markt de prijzen weer hoger stuurt. Je kijkt daarbij amper naar de koersen en wacht geduldig af en geniet eventueel regelmatig van een aantrekkelijk dividend. Dit is een heel andere werkwijze dan een korte termijn trader, maar wie geduldig wacht kan beloond worden met fenomenale winsten.

Zoals eerder gezegd is deze strategie voor een korte termijn trading portefeuille steeds te vermijden. Er is namelijk een reden waarom een aandeel daalt: er is meer aanbod in de markt dan dat er vraag is naar deze aandelen. Deze situatie zal niet meteen veranderen. Het is daarom beter om te zoeken naar aandelen waar de vraag het aanbod overtreft. Of om gewoon mee te speculeren op een verdere daling.

Wanneer kopen we dan wel bij in onze trading portefeuille? Wanneer vergroten we onze positie? We vergroten **alleen** als de stop van onze eerste instap al op break even of winst staat. Stel dat we het aandeel XYZ gekocht hebben op € 100,00 met een stop op € 90,00. Ondertussen is het aandeel gestegen naar € 115,00. Onze stop is opgetrokken naar € 102,00, iets boven ons instappunt. Vanaf dit punt kunnen we overwegen om onze positie te vergroten.

In plaats van te middelen doen we nu het omgekeerde: onze winnaars bijkopen! De kans is namelijk groot dat de ingezette trend zich zal verder zetten. Door onze positie te vergroten kunnen we nog meer profiteren van deze beweging. Deze strategie zorgt er ook voor dat we onze trading portefeuille op een maximale manier zullen blootstellen aan de trends die we juist hadden ingeschat. Bij de trends die we fout hadden ingeschat moeten we slechts kleine verliezen slikken.

3.1.5 Concreet Money Management plan

Hieronder volgen een paar stappen die uit een money management plan komen. Elke trader zal uiteraard zijn eigen parameters gebruiken.

1. We bepalen de account grootte bij de start van de maand en nemen hiervan maximaal 2%: zo berekenen we het bedrag dat we willen riskeren.
2. Nieuwe trade, gecheckt met ons trading plan? We bepalen dan de ideale positiegrootte op basis van punt 1: hoeveel euro mogen we maximaal verliezen?
3. Pyramiding: we vergroten onze positie alleen als de initiële stop al op breakeven staat of op winst.
4. Met onze totale account lopen we nooit meer dan 6% risico: maximaal 3 nieuwe trades met 2% risico.
5. Daalt onze account met 6% in waarde, dan stoppen we met traden voor die maand (circuit breaker). Geld willen terugverdienen... emoties zijn altijd een slechte raadgever!

Door het toepassen van punt 1 wordt onze positiegrootte ook gelinkt aan onze prestaties. Hebben we de voorbije maand slecht geboerd? Dan zal onze positie grootte automatisch

verkleinen. We zullen onze posities ook niet uitbreiden. Als we de markt dus fout inschatten, dan zullen we automatisch ook minder gaan traden.

Loopt de boel wel zoals verwacht, dan zullen we onze posities wel uitbreiden. Zo profiteren we dus maximaal als we de markt een tijdje juist kunnen inschatten.

De 6% regel van puntje 4 houdt overigens niet in dat je slechts 3 posities tegelijk mag hebben. Mogelijk heb je al 5 posities die winstgevend zijn. Dan mag je nog eens 3 nieuwe posities openen die telkens 2% risico lopen.

Maar wees toch voorzichtig. Te veel posities om op te volgen, dat is uiteraard ook niet goed: je trading portefeuille moet overzichtelijk blijven.

3.2 Risk reward

Om het concept risk / reward uit te leggen, kijken we even naar een eenvoudig experiment.

Stel dat je gaat gokken. Er wordt een muntstuk opgegooid en je krijgt 1 euro als je juist gokt. Dus 1 euro voor kop en 1 euro voor munt.

Gok je fout? Dan verlies je 1 euro.

Iedereen weet dat er op lange termijn 50% kans is op kop en 50% kans op munt. Dit experiment zou dan ook op lange termijn een break even spel moeten zijn. Je zal de helft van de tijd winnen en de helft van de tijd verliezen, waardoor je uiteindelijk niets hebt verdiend.

Hoe kunnen we dit nu winstgevend maken? Net zoals op de beurs zijn er twee mogelijkheden. Ofwel moeten we trachten beter te voorspellen. Maar als we denken dat dit mogelijk is, dan begeven we ons op het pad van de heilige graal. Veel zoekwerk en waarschijnlijk bitter weinig resultaat.

De tweede mogelijkheid is veel beter. We zorgen ervoor dat we meer geld winnen als we juist zitten: 2 euro winst voor een juiste gok, 1 euro verlies voor een foute gok. Op lange termijn wordt dit zo een mooi winstgevend spelletje.

Traden op de beurs is eigenlijk net hetzelfde. We gebruiken technische analyse om onze trades te plannen, maar we beseffen heel goed dat de **uitkomst nooit 100% zeker** is. We weten echter wel dat we heel wat controle hebben over onze verliezen: die houden we beperkt. Onze money management regels helpen ons met deze doelstelling.

Bij Risk / Reward gaan we ervoor zorgen dat de opbrengst van de winnaars groter is dan de verliezen van de slechte trades.

3.2.1 Praktisch voorbeeld

We nemen opnieuw het voorbeeld van aandeel XYZ. We stappen in op € 100,00, we leggen de stop op € 90,00. De target is € 130,00.

We lopen dus 10 euro risico (risk). Het winstpotentieel is 30 euro (reward). De risk / reward ratio is dus $10/30 = 1/3$.

Voorbeeld: 10 trades met RR van 1/3

- 200 euro riskeren, winst target is $3 \times 200 = 600$ euro
- 7 foute trades: 7×200 euro verlies = 1.400 euro

- 3 goede trades: 3×600 euro winst = 1.800 euro
- Netto winst over 10 trades = 400 euro!

Met een risk / reward van $1/3$ kunnen we op lange termijn dus winstgevend zijn! Belangrijk om te beseffen: we moeten helemaal geen groot percentage winnaars halen om uiteindelijk toch winstgevend te zijn!

Stel dat we steeds een risico lopen van 100 euro. In de onderstaande tabel bekijken we wat de resultaten zullen zijn met een verschillende hit ratio (aantal juiste trades op 10) en een verschillende risk reward ratio.

Is de RR gelijk aan 1? Dan verliezen we 100 euro op een foute trade en winnen we 100 euro op een juiste trade.

Is de RR gelijk aan $1/2$? Dan verliezen we 100 euro op een foute trade en winnen we 200 euro op een juiste trade.

Is de RR gelijk aan $1/4$? Dan verliezen we 100 euro op een foute trade en winnen we 400 euro op een juiste trade.

Overzicht:

% Winnaars	RR	GOEDE TRADES	SLECHTE TRADES	WINST
70%	1	7	3	€ 400
50%	$1/2$	5	5	€ 500
30%	$1/4$	3	7	€ 500

Hoe beter dat onze risk / reward ratio is, hoe kleiner dat de hit rate moet zijn! Zelfs al zitten we maar juist in 30% van de gevallen, dan nog maken we winst op lange termijn. Heel wat trendvolgende systemen bevinden zich trouwens in deze laatste categorie. Veel succesvolle traders zijn dus maar liefst 7 op de 10 keren fout!

Een doorsnee belegger kent het bovenstaande concept niet en gaat op zoek naar beleggingsdiensten die een zeer goede hit ratio hebben. Je weet nu dat dit geen noodzaak is om op lange termijn winstgevend te zijn op de markten.

Heel wat beleggers gebruiken een risk / reward ratio van 1/3. Ze riskeren bijvoorbeeld 200 euro, maar ze plaatsen ook een profit stop als ze 600 euro winst bereiken. Markten bewegen in golven en deze traders beseffen zeer goed dat ze later opnieuw zullen kunnen instappen.

De ervaring leert dat de risk reward meestal goed zit als je instapt in de richting van een duidelijke trend. Het risico is dan meestal vrij beperkt, maar de potentiële winsten zijn hoog. Trends kunnen nu eenmaal lang blijven duren.

3.3 Het geheim van succesvolle traders

Dit artikel heb ik in maart 2017 geschreven en voeg ik nu toe aan dit boek, omdat het meer verduidelijking geeft over wat zonet besproken werd.

Succesvolle traders zijn vaak niet zo goed in het voorspellen van de markten, maar door goed money management slagen ze er toch in om winstgevend te zijn.

In de onderstaande afdruk van zie je de resultaten van een trading account.

De totale winst bedraagt 322,87 euro, maar hoe we tot deze winst zijn gekomen is veel interessanter. Er zijn in totaal 28 trades gedaan: slechts 10 daarvan waren winstgevend, 18 trades waren verlieslatend. Het percentage winnende trades bedraagt hier slechts 35,71%, maar door goed money management wordt uiteindelijk toch een knappe prestatie neergezet.

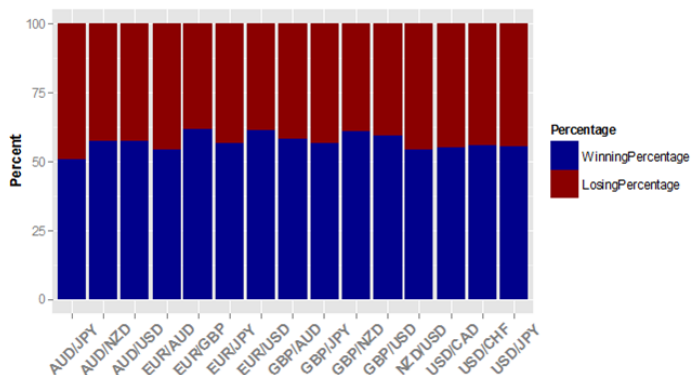
Laten we meteen een bekende quote erbij halen die het bovenstaande resultaat helpt verklaren:

"It's not whether you're right or wrong that's important, but how much money you make when you're right and how much you lose when you're wrong." - George Soros

Je kan duidelijk zien dat de gemiddelde winstgevende trade 80,19 euro opbracht, terwijl het gemiddelde verlies bij foute trades slechts 26,61 euro was. De grootste winstgevende trade was 242,53 euro, terwijl de grootste verlieslatende trade slechts 53,42 euro was.

Hoewel we tijdens de bovenstaande periode niet zo goed waren in het 'voorspellen' van de markt, bleken we uiteindelijk toch winstgevend te zijn door een simpele regel toe te passen: 'cut your losses, let your profits run'. Slechts één of een paar winstgevende trades kunnen alle verliezen wegvagen.

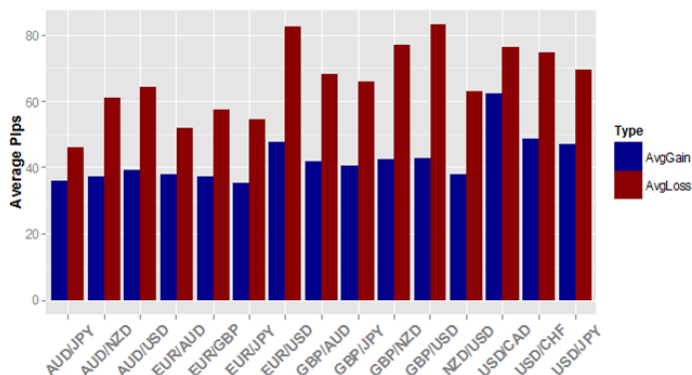
Bovenstaande regel niet toepassen is één van de grootste verklaringen waarom de meeste traders geen winst maken. Uit een onderzoek bij een grote forex broker (wisselkoers handel) bleek dat hun klanten gemiddeld meer dan 50% van hun trades met winst konden afsluiten. Dit is afgebeeld in de onderstaande grafiek. De blauwe balken geven de winstgevende trades aan, de rode de verlieslatende. De grafiek werd opgebouwd met data van meer dan 43 miljoen trades.

(grafiek van dailyfx.com)

Op basis van bovenstaande grafiek zou je denken dat de meeste klanten van deze broker niet zo slecht bezig zijn. Ze slagen er immers in om gemiddeld in de helft van de gevallen een trade met winst te kunnen afsluiten. Maar hoe komt het dan dat de meeste traders toch verliezen blijven maken?

Het antwoord is opnieuw te vinden in het vergelijken van de gemiddelde winst of verlies die gerealiseerd wordt per trade. Deze keer is het beeld helemaal anders: de gemiddelde verliezen liggen op elk muntenpaar veel hoger dan de gemiddelde winsten!

(grafiek van dailyfx.com)

Uit een analyse van meer dan 43 miljoen trades blijkt dus dat traders meer geld verliezen op hun foute trades dan dat ze geld winnen op hun goede trades.

3.3.1 Risk/Reward

Om dit probleem op te lossen gebruiken goede traders de 'risk/reward ratio'. Je plant een trade en bepaalt ergens een stoploss, zodat je weet hoeveel geld je zal riskeren. De bedoeling is nu om meer geld te winnen dan je geriskeerd had.

Riskeer je 100 euro op een trade, dan probeer je 200 of 300 euro terug te verdienen. Als je winst neemt op minder dan 100 euro, dan betekent dit dat je de koersen goed moet voorspellen om op lange termijn winstgevend te blijven. Stap je telkens uit als je 100 euro winst bereikt, dan moet je in meer dan 50% van de trades goed zitten om winstgevend te zijn.

3.3.2 Hit Rate

Een andere misvatting heeft te maken met de 'hit ratio', het percentage van winstgevende trades. Vaak wordt er gesproken over bijvoorbeeld een hit rate van 4/10, waardoor mensen 4 goede trades per 10 trades verwachten. Dit is uiteraard niet steeds het geval. Wat je vaak zal merken is dat de winstgevende en verlieslatende trades gegroepeerd zullen zijn. In een bepaalde maand kan je bijvoorbeeld opvallend veel winstgevende trades realiseren, waarna je een hele tijd geen succesvolle trades meer maakt.

Op lange termijn zal je wel een hitrate van 4/10 zal behalen, maar op korte termijn is er niets dat belet dat je bijvoorbeeld 15 slechte trades na mekaar doet. Door het risico per trade laag te houden op 1 tot 2% van je portefeuille kan je zonder moeite het hoofd bieden aan zo'n reeks slechte trades.

4 Discipline en emoties

4.1 Je bent zelf de sleutel!

Ondertussen zou je al moeten beseffen dat de sleutel tot succes in jezelf te vinden is. De meeste beginnende traders vertrekken van een verkeerd uitgangspunt. Ze denken na over hoeveel geld ze zouden kunnen winnen op een bepaalde trade. Dat is een erg slecht uitgangspunt.

Ervaren traders denken niet aan het geld dat ze kunnen verdienen. Ervaren traders hebben veel meer aandacht voor risico. Ze denken dus in de eerste plaats aan het geld dat ze kunnen kwijtspelen op een trade. Ervaren traders weten dat eventuele verliezen klein moeten blijven. Ze handelen met discipline en houden zich aan de regels van het spel. Geen plaats voor emoties of voor dromen over hoeveel geld ze zouden kunnen verdienen.

Je zal alleen maar slagen als je met discipline handelt. Je moet gebruik maken van een trading plan, dat je zoveel mogelijk uit de markt zal houden. Overtrading is immers dodelijk.

4.2 Discipline

Beginners gaan op zoek naar trading systemen, proberen tientallen technische indicatoren uit en zoeken dan weer verder naar andere systemen. Ze nemen abonnementen op goede adviesdiensten en slagen er toch niet in om consistent winst te maken.

De reden hiervoor is eenvoudig. Deze traders denken dat anderen de oorzaak zijn van hun falen. Het systeem van trader A werkt niet. Nieuwsbrief B heeft slechte adviezen gegeven. Enzovoorts.

Er zijn tientallen of misschien wel honderden systemen waarmee je goede resultaten op de beurs zou kunnen behalen. De enige reden waarom deze systemen slechte resultaten opleveren bij heel wat beleggers is omdat deze beleggers geen discipline hebben en geen money management toepassen.

De traders blijven maar nieuwe abonnementen nemen en nieuwe systemen uitproberen. Ze kijken op naar traders of services die pochen met hun resultaten. Trouwens, een goede tip voor als je overweegt een abonnement te nemen op gelijk welke trading service: vraag naar het toegepaste risicobeheer en de position sizing. Als blijkt dat ze hun handelskapitaal niet beschermen door telkens heel lage risico's te nemen, zoek dan maar een andere service op. Of besef dat zulke service je wel op leuke beleggingsopportuniteiten kan wijzen, maar dat je de position sizing nog wel zelf moet doen. Volg nooit zomaar blindelings de raad van iemand op. Maak zelf je huiswerk!

Traders die handelen zonder regels laten zich leiden door hun emoties. Deze mensen moeten beseffen dat ze zelf de sleutel zijn om succesvol te traden. Ze missen alleen nog een beetje kennis. En de nodige discipline.

De enige manier om succesvol te worden is door te sleutelen aan je eigen gedrag. Leer met discipline te handelen. Laat je niet verleiden door de markt. Ontwerp een trading plan met strakke money management regels en entry-en exit rules. Lees dit trading plan elke dag en VOLG het ook!

4.2.1 Handelen met discipline

Handelen met discipline is spijtig genoeg erg moeilijk. Je moet namelijk aan niemand verantwoording afleggen. Daar loopt het meestal fout.

In de literatuur zijn er voldoende voorbeelden die dit aangeven. Zo is er het verhaal van de Wall Street Whizzkids. Jonge afgestudeerden worden vaak trader bij een beurshuis. Ze krijgen een trading plan dat ze nauwgezet moeten opvolgen. Ze moeten handelen op basis van de uitgeschreven regels van dat plan. Hun baas kijkt mee over hun schouder en zorgt ervoor dat ze zich aan de regels van het plan houden.

Deze jonge traders beseffen al gauw dat ze veel geld aan het verdienen zijn voor hun baas. En dus nemen ze ontslag en gaan ze voor zichzelf traden. Maar de meeste van deze whizzkids falen al snel. Zonder een baas is er ook niemand om verantwoording aan af te leggen! De verleiding is dan vaak groot om de regels van het plan af en toe wat bij te schaven. Het plan wordt dus niet altijd gevolgd. Het resultaat laat zich raden: een financiële catastrofe. Deze traders waren voorheen alleen succesvol omdat ze met discipline handelden.

Alle succesvolle traders volgen hun trading plan met veel discipline. In de geschiedenis werd het bewijs geleverd dat dit de garantie is op succes. Zo had Richard Dennis in 1983 een discussie met Bill Eckhard. Dennis vond dat traders “gemaakt” kunnen worden. Eckhard geloofde echter dat een goede trader over een aangeboren talent beschikt, dat niet kan aangeleerd worden.

Dennis, die overigens een bekende handelaar in grondstoffen was, wilde bewijzen dat iedereen een succesvolle handelaar kan

worden. Hij nam 13 mensen onder zijn hoede en gaf hen een trading account met minstens 500.000 dollar. Ze kregen ook een set regels die ze erg strikt moesten opvolgen. De mensen uit deze testgroep staan beter bekend als de “turtles” en meer informatie over hen kan je vinden in het boek “[The way of the turtle](#)”.

Over de volgende 4 jaren boekten de turtles jaarlijks een gemiddelde return van 80%. Dennis bewees zo dat iedereen een succesvolle trader kan worden. Als een aantal regels strikt worden opgevolgd, welteverstaan.

Het trading systeem van de turtles was erg simpel: ze handelden bijvoorbeeld bij opwaartse uitbraken. Kort gezegd stapten ze in wanneer de markt het hoogste punt van de 20 laatste sessies oversteeg. Zo’n beweging suggereert dat een stijgende trend zich zal verderzetten.

De turtles wisten dat het systeem op lange termijn winstgevend zou zijn. Die wetenschap maakt het voor elke trader veel makkelijker om het systeem te blijven volgen in periodes waar het verlies oplevert.

Het succes van de turtles kan voor een groot stuk verklaard worden door het strikte plan dat ze van hun leermeester Dennis moesten opvolgen. Volgden ze de regels niet? Dan werden ze uit het project gezet. Als dat niet motiverend is om de regels nauwgezet op te volgen!

Een aantal turtles probeerde het later zelf opnieuw, maar ze behaalden geen goede resultaten meer. Hun baas Dennis keek niet meer mee over hun schouder. Ze moesten aan niemand verantwoording afleggen, alleen aan zichzelf. Dat zorgde ervoor dat ze gingen twijfelen aan hun systeem en dat ze de regels niet meer nauwgezet opvolgden.

4.2.2 Denk dat je voor een baas werkt

Werk je voor een baas? Dan zijn er zeker diverse regels die je opgelegd worden. Als je je niet aan de regels kan houden, dan zal je ontslag niet lang op zich laten wachten. Traders die bij financiële instellingen werken hebben zeer duidelijke regels die ze moeten volgen. Vaak zijn deze traders erg succesvol. De reden waarom ze succesvol zijn is terug te vinden in de discipline die ze verplicht moeten toepassen. Ze mogen maximaal een bepaald bedrag per maand verliezen, anders verliezen ze al hun rechten. Na enkele slechte maanden zullen ze gewoon botweg op straat worden gezet.

Maar wanneer je je als particulier op de markten begeeft, dan kom je als het ware terecht in een wereld zonder regels. Er zijn uiteraard wel bepaalde regels over het gebruik van voorkennis en dergelijke, maar verder mag je met jouw handelskapitaal doen wat je maar wil. Jouw broker heeft bovendien graag dat je erg veel handelt, dat levert namelijk heel wat commissies op.

Je hebt dus enorm veel zelfdiscipline nodig om je niet te laten meesleuren door de markt. Iedereen die al gehandeld heeft op de beurs weet hoe moeilijk dat dit is. Soms zie je de markten plots beginnen aantrekken, waardoor het kriebelt om mee op de trein te springen. Springen we mee, zonder na te denken? Dan zijn we emotioneel aan het handelen!

Een goede trader gooit emoties overboord en toetst elk mogelijk instappunt af aan zijn trading plan. En daar heb je discipline voor nodig.

Belangrijk is dat deze vorm van discipline geleerd kan worden. In scholen, het leger, de industrie,... wordt discipline verwacht.

Er gelden daar regels die je moet volgen. Doe je dat niet, dan volgen er sancties.

De trader die thuis aan zijn pc zit te handelen heeft uiteraard geen organisatie boven zich die opvolgt of de regels wel gerespecteerd worden. Een trading plan volgen is dus niet zo makkelijk als het lijkt. **De markt zal je altijd proberen te verleiden om zoveel mogelijk te traden.**

Je hebt dus erg veel zelfdiscipline nodig. Een goed psychologisch trucje bestaat echter wel. Denk dat je een bediende bent die een plan moet uitvoeren. Telkens kan er een baas komen vragen of je het plan nog wel aan het volgen bent. Je moet daarop natuurlijk altijd “ja” kunnen antwoorden. Klinkt misschien vreemd, maar het werkt wel!

4.3 Traders... en gokkers

Traders die consistent verlies maken op de beurs lijken heel hard op gokkers. Ze hebben een verkeerde mentale instelling.

4.3.1 Gokverslaafde traders

Heel wat traders en beleggers kunnen zichzelf herkennen in het gedrag van verslaafde gokkers. Ze blijven maar nieuwe posities openen en hopen op een grote winnaar. Ze denken steeds dat ze nu de volgende grote beweging op de markten wel juist hebben voorspeld. Ze moeten zich dan ook zo snel mogelijk kunnen positioneren voor deze trade. Ze denken niet na over risico en verliezen zo veel meer geld dan goed voor hen is. Deze traders gokken hun hele trading account naar de verdoemenis.

Vreemd genoeg beleven ze wel wat plezier aan het traden. Het geeft hen een bepaald goed gevoel dat ze steeds opnieuw willen opzoeken. Daarom moeten ze steeds in de markt zitten. Dit geeft hen ook de illusie dat ze de volgende grote beweging wel zullen meepakken. Zelfs als ze geld aan het verliezen zijn, denken ze al na over hoe ze dat kunnen terugwinnen. Gokverslaafden in een casino of aan de paardenkoersen gedragen zich op net dezelfde manier.

4.3.2 Professionele traders

Professionele handelaars bekijken trading helemaal anders. Ze bekijken het nuchter en beschouwen het als een echte business. In elke tak van de ondernemerswereld loop je namelijk risico. Neem bijvoorbeeld een winkel die investeert in een omvangrijke voorraad van product A. Wat als het product flopt? Moet de eigenaar deze winkel dan sluiten? Dan zal iedereen erkennen dat de eigenaar een erg domme beslissing heeft genomen. Leg niet al je eieren in één mand!

Bij trading kan het risico onder controle worden gehouden door money management en risk reward. En dat zorgt er dan weer voor dat je emotioneel zal handelen. Professionele handelaars doen hun job dan ook erg koel. Ze komen erg weinig verrassende momenten tegen in de markt. Eigenlijk hebben ze op voorhand alles al gepland.

Professionele traders gebruiken vaak verbluffend eenvoudige technieken. Geen complexe technische analyse en exotische indicatoren. Ze zijn ook erg realistisch in hun verwachtingen. Is jouw trading account klein? Dan moet je ook geen gigantische winsten verwachten.

Professionals lopen kleine risico's en kunnen 's nachts heel goed slapen. Ga je meteen zenuwachtig de markten checken als je 's morgens wakker wordt? Dan is je openstaande positie veel te groot voor jouw account. **Nogmaals: de risico's die je neemt moeten klein zijn!**

4.3.3 Tips voor gokkers

De website van de Belgische Nationale Loterij heeft enkele tips voor de spelers. Het is eigenlijk verbluffend, maar deze tips zijn evenzeer goede tips voor traders.

Hierna vind je een lijstje met acties die je kunt ondernemen om een verantwoord speler te zijn en te blijven:

- *Tip nr. 1 : Fixeer je niet op het winnen van geld.*
- *Tip nr. 2 : Hou er rekening mee dat het risico om te verliezen groter is dan de kans om te winnen.*
- *Tip nr. 3 : Weet dat je geen enkele invloed hebt op het verloop van het spel en dat je evenmin de resultaten kunt voorspellen.*
- *Tip nr. 4 : Leg jezelf een limiet op die je niet mag overschrijden.*
- *Tip nr. 5 : Leen nooit geld van familieleden of vrienden om te gokken.*
- *Tip nr. 6 : Gok in geen geval met je huishoudgeld.*
- *Tip nr. 7 : Probeer nooit je inzetbedrag terug te winnen: wanneer je verloren hebt, is er geen enkele reden dat je plots zou gaan winnen.*
- *Tip nr. 8 : Zet je gewonnen bedragen niet opnieuw in.*

4.4 Omgaan met emoties

Wat is psychologie? Volgens Wikipedia is psychologie de wetenschap van het innerlijk leven (kennen, voelen en streven) en het gedrag van de mens. Psychologie gaat dus onder andere over emoties zoals hoop, angst en hebzucht, drie emoties die de beurzen sturen.

Als je gaat traden zonder een duidelijk trading plan, dan zullen de emoties hoog opslaan. En emoties zijn uiteraard een slechte raadgever.

De meeste nieuwe traders openen steeds te grote posities voor hun account en hebben vooraf niet nagedacht over hoeveel geld ze kunnen verliezen. Plots gaan ze als een gek alle analyses van diverse beursgoeroes raadplegen, ze laten zich van de wijs brengen door het nieuws en persberichten,...

Een goede trader staat boven de beursgekte van elke dag. Door het toepassen van **position sizing technieken** blijft het gelopen **risico erg klein** en kan de trader zijn koelbloedigheid bewaren. Zo heeft hij geen last van de emotionele valkuilen. Een goede trader blijft zo erg rustig. Hij laat zich niet meesleuren in de emotionele roetsjbaan die we elke dag op de beurs kunnen beleven. Een goede trader weet exact hoeveel risico hij mag nemen en zal ervoor zorgen dat hij niet in de verleiding komt om grotere risico's te nemen.

Nogmaals: diepgaande kennis van technische analyse of een andere beleggingsmethode is niet voldoende om succesvol te kunnen zijn. Controle hebben over je eigen emoties, dat is eigenlijk het belangrijkste. Denk maar aan de taartgrafiek van Tharp die we in het begin van dit boek gezien hebben. Maar als

het money management goed zit, dan ben je al goed op weg om ook het psychologische luik onder de knie te krijgen.

[Richard D. Wyckoff](#) wist het al, meer dan 100 jaren geleden: *“You must operate with no emotions whatsoever... until you can learn to trade and invest without hope or fear you will not meet with all the success you should”*.

4.4.1 Hoop en angst

Een trader die in de markt gaat zonder een plan, laat zich leiden door hoop. Hij houdt vast aan een verkeerde positie. Als hij al een stop gebruikt, dan past hij de stop aan in de verkeerde richting (“de positie iets meer ruimte geven om terug te draaien”). De trader hoopt dat de markt weer opwaarts gaat omkeren en voelt zich niet goed bij het nemen van zo’n groot verlies. Meestal keert de markt niet meer om. Er komt geen herstel en de trader slijkt een groot verlies, omdat hij zich heeft laten leiden door zijn emoties.

Angst kan zich ook in verschillende vormen uiten. Er is bijvoorbeeld angst om een beweging te missen, waardoor niet gewacht wordt op het entry signaal van het systeem. In de cryptomarkt wordt bijvoorbeeld veel gesproken over FOMO: Fear of Missing Out.

Er kan ook angst zijn om te vroeg of te laat uit te stappen, waardoor het exit signaal van het systeem niet toegepast wordt. Er zijn vaak traders die winstgevende posities veel te vroeg sluiten. Dit uit angst om reeds kwijt te spelen wat ze al verdiend hebben.

Mensen zoeken altijd naar redenen waarom een stijgende of dalende trend zou keren. In een long positie zoeken ze naar

redenen om uit te stappen, terwijl ze de winst nog zouden kunnen laten oplopen. Het is zeer moeilijk om de discipline aan te houden en om de trading regels te blijven volgen, als de trader vreest dat de opgebouwde winst gaat smelten als sneeuw voor de zon. Zulke vorm van angst is echter een slechte raadgever. Blijf het trading plan volgen én denk dat je voor een baas werkt.

Twee traders die exact hetzelfde systeem hanteren kunnen dus verschillende returns neerzetten. Het verschil kan zelfs zo groot zijn dat de ene trader winst maakt, terwijl de andere trader geld verliest. Het verschil is vaak alleen te verklaren door psychologische factoren.

De ene trader houdt zich aan zijn handelsregels en beheerst zijn emoties. De andere trader laat zich leiden door emoties en neemt te snel winst, laat verliezen oplopen en laat zich door de markt verleiden om teveel te traden. Deze trader stapt al in een positie, vooraleer dat het systeem een entry signaal heeft gegenereerd. De trader doet dit omdat een aankoopsignaal dichtbij is en omdat hij zo tegen een betere prijs kan instappen. Hij houdt zich dus niet aan de regels van zijn trading plan. Dit resulteert uiteindelijk in zenuwachtige trades en tenslotte in verlies.

4.4.2 Gouden regel

De meeste mensen kennen de volgende gouden regel wel, maar passen hem zelden toe: *“Cut your losses and let your profits run”*. Neem snel afscheid van verlieslatende posities: je analyse was verkeerd en je gaat tegen de markt in. Geef je fout toe en neem verlies. Winstgevende posities moet je koesteren. Zoek bij long posities niet naar redenen waarom er een forse

correctie kan starten. Probeer de trade zolang mogelijk uit te rijden.

De meeste traders wijzen hun succesvolle trades trouwens toe aan hun eigen kennis, terwijl verlieslatende posities beschouwd worden als ongeluk.

Zonder controle te hebben over jouw emoties zal je geld verliezen. Nieuwe traders spelen zo hun ganse account kwijt in de eerste maanden van hun tradersbestaan. Meestal geven ze het daarna op. Sommige traders krabbelen echter terug recht en beginnen dan wel serieuzer te handelen. Ze hebben al heel wat “leergeld” verloren en beseffen dat een plan noodzakelijk is. Ze ontwerpen een eigen trading plan en beginnen dat te volgen, maar af en toe worden ze nog wel door hun emoties overmand. Dat is normaal, niemand kan plots een goede trader worden.

Nogmaals: het loont om een uitgeschreven trading plan te hebben. Dan kan je het steeds lezen. In the heat of the moment heb je de neiging om je eigen instap- en uitstapregels te vergeten. Denk daarom dat je voor een baas werkt, die je zal vragen of je wel volgens de regels handelt!

4.4.3 Omgaan met verlies

Een trader moet leren omgaan met verlies. **Verlies nemen hoort er nu eenmaal bij.** Alle goede traders weten dit. Toch valt het voor beginners mentaal erg zwaar om verliezen te incasseren. Zet je daar over, anders zal je het nooit maken als trader.

Als jouw stop geraakt wordt, dan betekent dit dat je positie fout was. Zelfs als je maar in 30% van de gevallen een juiste trade plaatst, dan nog kan je op lange termijn winstgevend zijn. Als

je risk / reward goed zit, tenminste. Alle ervaren traders weten dit.

Je kan simpelweg niet winnen zonder te verliezen.
Verliezen slikken hoort er dus gewoon bij.

Ondanks deze wetenschap blijft het voor iedereen erg moeilijk om goed om te gaan met een reeks opeenvolgende verliezen. Als het trading systeem enkele slechte trades na mekaar heeft gerealiseerd, dan begint de trader te twijfelen. De trader wordt angstig en zoekt naar redenen om het trading systeem niet meer te volgen. De trader staat op het punt om opnieuw foute beslissingen te gaan nemen. In zo'n geval is het best om even te stoppen met traden.

Je bepaalt dus best op voorhand een “*circuit breaker*”: als je account bijvoorbeeld met 8% in waarde krimpt tegenover de start van de maand, dan stop je even met traden. Bij de dagelijkse lezing van het trading plan zal je op de feiten gedrukt worden. De circuit breaker staat niet zomaar in je plan. Jouw plan is namelijk ook opgesteld om emotionele beslissingen na een reeks verliezers te vermijden.

Ga op reis of doe iets anders dat leuk is. De markt zal volgende week nog open zijn en misschien zijn er dan weer nieuwe kansen voor jouw systeem. En dan kan je hopelijk weer met frisse moed beginnen.

4.4.4 Omgaan met winst

Als het trading systeem enkele winnaars na mekaar oplevert, dan voelt de trader zich superieur. Hij denkt dat hij het perfecte systeem ontdekt heeft en denkt dat hij slimmer is dan andere traders. Een zware emotionele valkuil: de trader wordt overmoedig en gaat grotere risico's nemen. Dat is natuurlijk het

moment waarop de markt keihard zal toeslaan en de trader zal opzadelen met een onverwacht groot verlies.

Lees je trading plan om de bovenstaande fouten te vermijden. Er staan strikte position sizing regels in waaraan je jezelf moet houden. Er staat ook vermeld hoeveel risico je totale portefeuille mag lopen, bijvoorbeeld nooit meer dan 6% (3 openstaande posities met telkens 2% risico).

4.4.5 Emoties managen

Een goede trader blijft met dezelfde discipline vasthouden aan zijn systeem en aan de strakke money management regels. Zulk een trader is psychologisch erg sterk en twijfelt niet aan zichzelf tijdens een reeks slechte trades. Een instelling die ervoor zorgt dat je nog op de markt zal zijn om de volgende grote winstgevende trade mee te pakken.

Je zal moeten leren je eigen emoties te “managen”. Als de emoties onder controle worden gehouden, dan houdt de trader zich ook aan het uitgeschreven trading plan en de vooropgestelde money management regels.

Laat je niet leiden door je emoties. De winsten of verliezen die je realiseert mogen op geen enkele manier een invloed hebben op jouw gemoed. Ervaren traders blijven rustig en slagen hier in.

Beginnende traders worden vaak euforisch bij het binnenhalen van een mooie winst. Net die sterke emotionele reacties zullen ervoor zorgen dat zij niet goed zullen blijven handelen op de beurs. Zij concentreren zich teveel op de winst, terwijl de focus op jezelf en op jouw systeem moet liggen. Leg de focus op je trades, je plan en je money management. De winsten zullen dan vanzelf volgen.

Er wordt soms wel eens gezegd: “*het is de missie van de markt om zoveel mogelijk mensen zoveel mogelijk pijn te doen, op zoveel mogelijk momenten*”. Eigenlijk is dit nog niet zo’n gekke uitspraak. De markt speelt in op jouw emoties en probeert je te overhalen tot overhaaste beslissingen. Daarom moet je een duidelijk plan hebben vooraleer je in een trade stapt.

Waarom ga je instappen? Vanaf welk moment is jouw analyse niet meer geldig en zal je verlies moeten nemen? Hoe groot gaat je positie zijn? Hoe ga je de stop van je positie aanpassen, als de trade in jouw richting beweegt? Wanneer ga je uitstappen?

Telkens wanneer je een actie wil ondernemen die niet op je trading plan staat, dan speelt de markt met jouw emoties. De markt probeert je altijd in de val te lokken en probeert emotionele beslissingen uit te lokken. Net daarom moet je entry en exit op papier staan. **PLAN YOUR TRADE and TRADE YOUR PLAN.**

De trader moet leren zich aan het plan te houden. Dat lijkt allemaal heel erg eenvoudig, maar er is enorm veel discipline voor nodig. De markt zal er alles aan doen om je in de val te lokken!

4.4.6 Denk na over je emoties

In zijn boek “[*The three skills of top trading*](#)” zegt Hank Pruden dat succesvol traden gelijk is aan 40% risico controleren en 60% jezelf en je emoties controleren. De risicocontrole kan voor de helft opgedeeld worden in money management en voor de andere helft in de analyse van de markt. Met deze cijfers komt hij aardig in de buurt van wat we in het begin van dit boek gezien hebben (de taartgrafiek van Tharp).

Pruden stelt dus dat marktanalyse slechts 20% verklaart van trading succes. Maar de meeste traders overschatten dit zwaar. Het luik risicobeheer onderschatten ze dan weer. En controle over emoties, dat wordt gewoon helemaal vergeten.

Een trader zal een bepaalde performance neerzetten: verlies maken, breakeven draaien of winst maken. Aangezien de trader zelf verantwoordelijk is voor dit resultaat, dan moet het wel de moeite lonen om zijn eigen gedrag te gaan analyseren.

Alle vormen van stress of ziekte zullen een invloed hebben op je gedrag. Als er dus een belangrijke omgevingsfactor is die wijzigt, waardoor je meer stress ervaart, dan kan het lonen om gewoonweg niet te traden. De stress kan je resultaat namelijk erg negatief beïnvloeden.

5 Je eigen trading stijl ontwikkelen

Voordat je een eigen trading stijl gaat ontwikkelen en je persoonlijke trading plan zal opstellen, zal je alvast enkele duidelijke keuzes moeten maken. Hieronder een overzicht van items die aan bod kunnen komen als je begint te bouwen aan jouw trading plan. En ook enkele tips om beter te leren traden.

Helaas is het wel mijn ervaring dat een doorsnee startende trader eerst met zijn kop tegen de muur moet lopen vooraleer tot inzicht te komen.

5.1.1 Wat traden?

Je moet als eerste kiezen op welke markt je gaat traden of met welke producten. Ga je aandelen van de Nasdaq verhandelen? Misschien ga je wel in cryptocurrency handelen? Of ga je via futures in indexen handelen zoals de Dow Jones of de Nasdaq 100?

Kies iets waar je jezelf goed bij voelt. Dat kunnen aandelen op Euronext Amsterdam zijn of aandelen op de Nasdaq. Dat kunnen indices zoals de AEX en Dow Jones zijn, of grondstoffen zoals olie en goud. De beste markt om op te traden is de markt die je het beste kent.

Aandelen zijn een stukje van het kapitaal van een bedrijf. Door een aandeel te kopen, bezit je dus een stukje van deze onderneming. Mensen die de beurs pas ontdekken of verkennen beginnen best met aandelen van degelijke bedrijven. Het is minder risicovol dan traden, maar verliezen zijn uiteraard nooit uitgesloten.

Als je meer risico gaat opzoeken, dan kan je in eerste instantie kijken naar volatiële aandelen zoals bijvoorbeeld tech aandelen of welke sector op dat moment een hype meemaakt. Nog volatieler zijn de cryptomarkten. Extreem veel risico vinden we bij hefboomproducten zoals opties of futures. Een foute trade kan hier snel resulteren in omvangrijke financiële verliezen. Wees dus zeer voorzichtig met hefboomen!

Probeer niet teveel verschillende markten tegelijk te traden. Dat zorgt vaak voor information overload.

Belangrijk: kies liquide activa. Aandelen van bedrijven waar slechts 50 stuks per dag worden van verhandeld, blijf daar van weg als je wil traden. Het kunnen parels zijn om op lange termijn in te beleggen, maar voor korte termijn handel heb je vooral grote volumes nodig. Veel mensen verkiezen daarom indexen of de grootste cryptomunten die erg liquide zijn.

Handelen in bijvoorbeeld bitcoin heeft ook nog andere voordelen. Er is namelijk de klok rond handel: de markt is altijd open en sluit nooit. Ook niet in het weekend. Zo kan je snel reageren op allerlei gebeurtenissen. De aandelenmarkt sluit in het weekend en wanneer er plots een oorlog zou uitbreken, kunnen de koersen pas op maandag reageren.

Handel je bijvoorbeeld in Europese aandelen, dan kan je in principe na 17.30u niet meer reageren. En wat dan als Wall Street plots crasht? Dan zullen de Europese markten de volgende dag fors lager openen. Stel dat je een stoploss voor een aandeel had ingesteld op 25 euro, maar de markt opent op 20 euro. Pech... Een voordeel van zo'n 24 uren handel is dus dat stops beter gerespecteerd worden en dat je niet voor onverwachte verrassingen komt te staan. En bijgevolg houdt "overnight gaan" minder risico in.

Overnight gaan is overigens een echte aanrader, zoals meteen zal blijken.

5.1.2 Trade horizon

Hoe korter het tijdsframe waar je op wilt handelen, hoe moeilijker het zal worden om winsten te realiseren. Daytrading is heel erg moeilijk en slechts weinigen zijn hier succesvol mee. Zeker voor beginners is het absoluut niet aan te raden om zomaar te gaan daytraden. Een populaire misvatting over traders is dat ze heel de dag aan het computerscherm plakken en constant kopen en verkopen.

In plaats van dat zenuwachtige gedoe, kan je beter proberen op een meer rustige manier winsten te realiseren. Handel op basis van de daggrafieken of 4u grafieken. Je zal je rustiger voelen want je moet de koersen niet constant in het oog houden. Soms zal je een heel grote beweging kunnen meepakken, die zoveel winst oplevert dat ze heel je jaar zal goedmaken.

Als je gaat daytraden, dan verklein je trouwens de kans op grote winsten. Daytraders gaan niet overnight (posities aanhouden na het slot) en proberen zo hun risico's klein te houden. De markt kan immers de volgende dag met een gap up of down openen, waarbij de openingskoers van morgen flink afwijkt van de slotkoers van vandaag. Dat risico willen de swingtraders wel lopen. En het legt hen geen windeieren!

Het loont zelfs om overnight te gaan. Als de markt in een krachtige trend zit, dan opent de markt de volgende dag vaak in de richting van die trend. Al helemaal mooi wordt het wanneer je op die manier sterke sessies kan meemaken. Zulke krachtige trenddagen zou je anders missen.

De beste manier om te handelen: je instap kiezen, je stop plaatsen en je vervolgens aan jouw plan houden. Laat je niet verleiden tot het nemen van winst tegen dat de markt gaat sluiten. Winnaars houden vast aan hun goede posities. Verliezers worden angstig en nemen te vroeg winst. Groot geld kan alleen verdiend worden door vast te houden aan de winnende posities.

StevenAnthonis published on TradingView.com, March 29, 2019 00:52:52 CET
BATS:MSFT, 1D 116.93 ▲ +0.16 (+0.14%) O:117.44 H:117.58 L:116.13 C:116.93

Op de bovenstaande grafiek wordt er flink geld verdiend op de dagen met de langere groene kaarsen. Vaak volgen er wat kleinere kaarsen of misschien zelfs rode kaarsen. Toch loont het om vast te houden aan deze positie. Als de trend zich verderzet, dan zullen er in de toekomst nog meer kaarsen komen in de richting van de trend.

[Larry Williams](#) noemt dit het echte geheim van korte termijn beurshandel: *“The secret is the shorter your time frame of trading, the less money you will make”*.

Vele daytraders presteren erg slecht. Dat hoeft niet te verwonderen. Door niet overnight te gaan missen ze namelijk de beste kansen.

Angstige traders kunnen niet lang in een winstgevende trade blijven zitten. Ze hebben teveel angst om hun opgebouwde winsten weer kwijt te spelen. *“You will never make big money until you learn to hold on to your winners, and the longer you hold the more potential you have for making a profit”*, aldus nog Larry Williams.

Het is dus beter om je te focussen op grotere bewegingen en trades te plannen van op bijvoorbeeld de daggrafiek. De stops zullen in dit geval ook ruimer zijn, waardoor de positie **kleiner** zal zijn. Bokkensprongen die intraday plaatsvinden hebben dan minder invloed op jouw positie, je kan rustig blijven zitten en afwachten. Hierdoor ben je minder emotioneel betrokken waardoor je al snel beter zal gaan traden.

5.1.3 Zoek een systeem dat bij jou past

Het is belangrijk dat je een methode en een manier van traden zoekt die bij je persoonlijkheid past. Er zijn tientallen goede trading systemen, maar er zullen maar weinig systemen zijn die bij jou passen.

Ben je gedisciplineerd? Hou je van risico of toch eerder niet? Reageer je spontaan en zonder na te denken op gebeurtenissen? Ben je geduldig of niet?

Ongeduldige traders voelen zich comfortabeler bij systemen die zich concentreren op het realiseren van snelle winsten. Zulke traders hebben niet het geduld om enkele dagen te wachten tot de trade zijn vruchten begint af te werpen. Vaak zijn het daytraders die niet overnight willen gaan. Deze onrustige mensen voelen zich het best als ze aan het daytraden zijn. Maar zoals net aangehaald: een belangrijk nadeel is dat daytraden erg moeilijk is en slechts voor een kleine groep traders is weggelegd. Bovendien verklein je zo automatisch je winstmogelijkheden!

Andere beleggers zijn eerder swingtraders. Zij identificeren een trend en rijden enkele dagen tot enkele weken mee op deze trend. Deze posities zijn makkelijker op te volgen en deze traders hoeven niet heel de tijd aan hun pc te plakken. Deze beleggers houden vast aan hun winnaars.

Elke trader heeft zijn eigen favoriete systeem. Dat kan een trendvolgend systeem zijn of een systeem dat toppen en bodems probeert te voorspellen. In dit boek kan je wel wat inspiratie op doen, maar uiteindelijk moet je zelf een systeem kiezen dat bij jou past. Alleen als het systeem bij je past zal je voldoende gemotiveerd zijn om dit met de nodige discipline te volgen.

Je kan dus trading systemen blijven uitproberen die je gegarandeerde winsten beloven. Als het systeem echter niet bij jouw persoonlijkheid past, dan zal je van een kale reis terugkomen.

De keuze van een systeem hangt onder andere af van de volgende vragen:

- Hoeveel tijd heb je om te traden? Fulltime? Halftime? Slechts een uur of kwartier per dag?

- Hoeveel geld kan je riskeren? Handel niet met geld dat je nodig hebt!
- Wat is je bedoeling? Wil je maandelijks geld uit de markten halen? Of wil je aan kapitaalsopbouw doen?
- ...

Er zijn zeker enkelingen die succes boeken met de echte korte termijnhandel, maar voor beginners is dit zeker niet aan te raden. Je hebt een betere kans op succes door de grotere bewegingen op de daggrafieken proberen mee te pakken. Daar heb je minder tijd voor nodig: je moet niet constant aan je scherm plakken. Je zal je comfortabeler voelen in je trades.

Een gedisciplineerde trader zal geld verdienen met een gemiddeld systeem, dat niet noodzakelijk zoveel winstgevende trades oplevert. Tharpe beschrijft in "[Trade Your Way To Financial Freedom](#)" zelfs een systeem dat winst maakte met telkens een willekeurige instap, long of short. Er werd als het ware een munt opgegooid om long of short te gaan. Er werd slechts 1% risico gelopen om de positie grootte te kiezen en er werd steeds een trailing stop ingesteld, die 3 keer de 10 daagse EMA van de Average True Range was.

5.1.4 Opletten met bias

Luister naar wat de markt je vertelt. Vaak zal je een bepaald idee hebben over welke richting de markt moet uitgaan (jouw bias). Als de markt dat niet doet, dan wordt meestal steun gezocht bij goeroes die toch dezelfde visie hebben.

Je kan best vinden dat de markt overgewaardeerd is, maar als de markt daar nog niet van overtuigd is, dan zal de stijging

gewoon doorzetten. Sommige goeroes roepen al vele maanden voor de absolute top dat de markten zullen crashen.

Als je analyse niet bevestigd wordt door de richting waar de markten in bewegen, dan was je analyse fout. Het heeft geen zin om dan gelijkgezinde mensen op te zoeken en dan te zeuren over de markt die “onbegrijpelijke bewegingen” maakt. De markt heeft altijd gelijk. De markt heeft altijd het laatste woord. Pas je visie aan.

Als een trade niet in jouw richting beweegt, dan worden vaak ook andere verklaringen gezocht. Pure manipulatie horen we vaak zeggen. Geef nooit de schuld aan de markt als een trade niet verloopt zoals verwacht. Je bent dan de focus aan het verliezen. Concentreer je op jezelf. Jij en alleen jij bent de echte reden voor het verkeerd lopen van je trades.

De bovenstaande uitleg is uiteraard van toepassing op traders op korte termijn. Als je op lange termijn belegt, dan is de situatie helemaal anders. Je kan dan profiteren van de markt die te lang negatief of positief blijft. Dergelijke situaties hebben mij bijvoorbeeld de mogelijkheid gegeven om grote posities op te bouwen in zwaar ondergewaardeerde aandelen die jaarlijks een vet dividend uitbetalen. Daarna rest ons niets anders dan veel geduld hebben en te genieten van de inkomstenstroom van de dividenden. En de koers, die zal wel volgen. Echte waarde komt namelijk steeds bovendrijven. Ik denk dan altijd aan de quote van Warren Buffett: “Price is what you pay, value is what you get.”

5.1.5 Geen overtrading!

Let op voor elke vorm van overtrading.

Na enkele goede trades op rij heb je veel zelfvertrouwen opgebouwd en ga je meer risico nemen. Je neemt grotere posities op en meer posities tegelijk. Een slecht idee, want je volgt de money management regels niet meer.

Na heel wat slechte trades ben je gefrustreerd en wil je de verliezen terugverdienen. Weer ga je teveel risico nemen en teveel posities tegelijk openen. Opnieuw een erg slecht idee. Je bent de pedalen kwijt en volgt je trading plan niet meer.

Goede traders zijn steeds op hun hoede voor overtrading.

5.1.6 Leer traden met kleine posities

Blijf kalm en rustig. Onmiddellijk gaan traden met grote posities zal je vrijwel meteen op een emotionele roetsjbaan sturen. Leer traden met kleine posities. Als je met een beperkt kapitaal geen winst kan maken, dan lukt het met een groter kapitaal ook niet!

5.1.7 Paper trading

Hoe je omgaat met jouw emoties, dat kan je alleen leren door met echt geld te handelen. Bij paper trading ga je zelf op papier posities bijhouden om te kijken hoe je presteert. Of je handelt met een demo die jouw broker ter beschikking stelt: een account waar een fictief bedrag op staat om mee te oefenen.

Demo trading of paper trading wordt steeds aangeraden vooraleer “live” te gaan. Het kan zeker nuttig zijn om te leren werken met een trading systeem of met het platform van de broker. Maar de emotionele betrokkenheid bij zulke trades is veel lager. Je bent namelijk niet echt geld aan het verliezen! Om die reden is er vaak een groot verschil in resultaat als je dan toch overstapt naar een echte account.

5.1.8 EOD: Rustiger beslissen

EOD = End of day.

Heel wat beleggers in aandelen nemen hun beslissingen als de markten dicht zijn. Tijdens de sessie kan de markt erg volatiel zijn, maar niet zelden resulteert dit in valse uitbraken.

Om een trade te openen is het daarom vaak raadzaam om te wachten tot na het slot (of tot aan het slot). Tijdens de sessie zullen de emoties vaak heel erg opblazen... en emoties zijn steeds een slechte raadgever.

Deze strategie is vooral interessant voor swingtraders die er op mikken om enkele weken in een positie te zitten.

5.1.9 Tegen de massa ingaan

De meest winstgevende trades zijn vaak erg moeilijk om te openen. Waarom? Meestal ga je dan in tegen wat de massa aan het doen is.

In een stijgende trend koop je als de markt terugvalt. Maar zelfs tijdens zo'n korte terugvallen kan het sentiment behoorlijk negatief worden. Heel wat mensen zullen aan het roepen zijn dat de top is gezet en dat de markten zullen crashen. Alleen geeft je trendvolgend systeem wel een mooie instapkans aan. Een steunzone ligt nabij en het risico dat je loopt zal klein zijn. Toch twijfel je, want door aan te kopen ga je tegen de massa in. En dat voelt altijd vreemd aan.

Als een trade ingaat tegen je primair gevoel, dan is de kans groot dat het een goede trade zal zijn. Je primair gevoel, dat is het gevoel van de massa. En de massa handelt

emotioneel en is dus meestal verkeerd. Vertrouw jouw systeem dus gewoon!

5.1.10 Less is more

Je moet geen uren bezig zijn met de markt te analyseren. Keep it simple! Beperk ook de tijd die je aan de computer doorbrengt. Het heeft geen zin om constant naar de koersen te kijken, zeker niet als je langere trends probeert mee te pakken.

Je kan jouw tijd wel met nuttigere of leukere bezigheden vullen. Het moet voldoende zijn om slechts om de 4 uren of slechts 1 keer per dag heel eventjes naar de koersen te kijken. Als je voor je trading account nooit grote posities inneemt, dan 'vergeet' je soms zelfs dat je een trade hebt ingesteld. Een groot contrast met nieuwe traders die meestal te grote posities innemen, geen enkel moment gerust zijn en dus niet kunnen genieten van een drankje op een zonnig terrasje of een aangename wandeling in de natuur.

Het handelen mag dus nooit jouw andere werkzaamheden of vrijetijdsbestedingen belemmeren.

5.1.11 Wees geduldig

Vaak is er gewoon geen goede entry te bespeuren. Wacht geduldig af tot je wel de juiste signalen krijgt. Zoek niet naar redenen om toch een positie te openen.

5.1.12 Blijf realistisch

Met te hoge verwachtingen zal je nergens komen. Veel beginnende handelaars denken dat ze met een beperkt kapitaal toch heel veel geld zullen verdienen.

Als je de strikte risicoparameters respecteert, dan ga je op korte tijd geen grof geld verdienen. Of je moest echt met een heel groot kapitaal van start gaan. Maar in dat geval zal je de gemaakte winsten ook niet als “groot” ervaren.

Misschien heb je wel eens geluk en boek je een gigantische winst. De kans is echter groot dat je die centen daarna weer terug verliest door te grote risico's te nemen en door emotioneel te handelen.

De meeste beginnende traders willen graag veel geld verdienen. Ironisch genoeg zal deze instelling ervoor zorgen dat ze hun doel niet kunnen bereiken. Snel veel geld verdienen is gewoon niet mogelijk zonder enorme risico's te nemen. Wat kies je? De snelle winst, met het risico dat je alles verliest? Of de trage aanpak, die jouw kapitaal rustig zal laten aangroeien.

Hoe meer je als trader focust op het risicobeheer dat we eerder besproken hebben, hoe makkelijker dat je winstgevend zal worden.

5.1.13 Overweeg beleggen op de lange termijn

Zoals ik al heb vermeld is er uiteraard nog een andere weg, die in tegenstelling tot trading wél beter doenbaar is voor de kleine belegger. Dat is de weg van de lange termijn belegger, die met gespreide investeringen zijn kapitaal rustig zal laten aangroeien. De enige vereiste is uiteraard dat je wel wat

kapitaal bezit om een gebalanceerde portefeuille te kunnen opbouwen.

Om het risico te beperken bouw je best een stevige basis in je portefeuille. Denk daarbij aan trackers op beursindices of sectoren. Investeer in een paar holdings met een goede track record. Deze holdings kunnen buigen op een jarenlange ervaring in het beleggen en geven je bovendien ook toegang tot private equity, het investeren in niet-beursgenoteerde bedrijven.

Een ander interessant blok in een lange termijn portefeuille zijn vastgoedaandelen. Op de beurs kan je beleggen in winkelpanden, kantoren, zorgvastgoed, logistiek vastgoed, studentenkamers,... De gebouwen in portefeuille worden elk kwartaal gewaardeerd door een onafhankelijke expert en dan heb je meteen een zicht op de waardering van het aandeel. Kost een aandeel 50 euro op de beurs, terwijl de gebouwen geschat worden op 90 euro per aandeel? Dan kan een aankoop interessant zijn. Bovendien kan je met deze beleggingen een mooi dividendrendement behalen.

Tijdens de coronacrisis en de lockdowns in 2020 kon je bijvoorbeeld winkelvastgoed op de kop tikken tegen een goedkope koers, waarbij het dividendrendement soms op wel 8% of hoger uitkwam. Uiteraard was er de nodige onzekerheid over de impact van de lockdowns, maar de korting die je op de beurs kreeg was een tegemoetkoming voor het hogere risico. Opnieuw verwijs ik naar het citaat van Warren Buffett: "Price is what you pay, value is what you get."

Wanneer je portefeuille een dergelijke solide basis heeft, bestaande uit trackers, holdings en vastgoedaandelen, kan je gaan stock-picken. Je kiest hierbij graag waarde aandelen, maar

uiteraard is er ook ruimte voor gokjes. Wie Tesla in 2019 kocht voor 15 dollar, zag zijn belegging op het einde van 2021 al aandikken tot bijna 400 dollar. Zulke rendementen zijn uiteraard eerder uitzonderlijk en het is geen goed idee om je totale portefeuille op te bouwen uit dergelijke gokjes. Met jonge bedrijven die erg snel groeien kan het namelijk ook al snel fout aflopen. En dat brengt ons naadloos bij **private equity**, startups die niet op de beurs noteren.

Vaak wordt er gezegd dat kleine beleggers alleen via holdings toegang krijgen tot de private equity markt, maar dat is niet helemaal waar. Uiteraard zijn er startups die geld ophalen en ‘minimum tickets’ hanteren van 100.000 euro of zelfs 250.000 euro, wat niet mogelijk is voor een kleine belegger. Maar soms zijn er ook startups die tickets van 25.000 euro of minder toelaten. Het laagste bedrag dat ik op deze manier rechtstreeks in een startup investeerde is 2.500 euro.

De vraag is uiteraard hoe je dergelijke bedrijven kan vinden. Misschien ken je wel mensen die een nieuwe onderneming willen starten. Wanneer ze met hun eigen spaarcenten en leningen niet voldoende cash hebben, wordt de financiering meestal eerst gezocht in de groep ‘friends, family and fools’. De grote jongens komen pas in een later stadium aan boord. En wanneer de durfkapitaalfondsen beginnen in te stappen, is de tijd misschien rijp voor een (gedeeltelijke) exit.

Naast je eigen netwerk aan te spreken kan je ook contact opnemen met een bedrijf dat je interessant vindt om te vragen of ze op zoek zijn naar financiering. Deze jonge bedrijven verbranden veel cash en moeten dus regelmatig vers geld ophalen. Als ze nog niet te groot zijn staan ze vaak open voor investeringen van enkele duizenden euro’s.

Vandaag is het uiteraard ook mogelijk om via crowdfunding platformen te investeren buiten de beurs. Zo investeer je al in innovatieve bedrijven vanaf enkele honderden euro's.

Bij het investeren in startups is de kans uiteraard zeer groot dat je **veel mislukkingen** zal meemaken en dat je jouw investering volledig zal moet afschrijven. Het is daarom een investeringsvorm die voor de meeste mensen helemaal niet geschikt is. Hoe mooi een verhaal van een startup ook klinkt, er is een **grote kans op een faillissement**.

Op tien investeringen zijn er bijvoorbeeld zeven startups die overkop gaan. Maar als je geluk hebt, zit bij de overgebleven drie bedrijven misschien wel een echte winnaar. Net zoals bij trading heb je dergelijke successen nodig om de verliezen van slechte investeringen te compenseren.

Wil je zelf ook investeren in startups? Blijf dan heel voorzichtig, besef dat je veel geluk zal nodig hebben en zorg voor een spreiding over verschillende startups. Gebruik slechts een klein deel van je totale portefeuille voor deze risicovolle investeringen. In feite gaat dit echt over gokken en in startende portefeuilles vermijd je dergelijke extreem risicovolle investeringen beter.

En denk ook aan de **grote nadelen** van investeren in private equity. Je geld zit doorgaans jarenlang vast en het is een erg **illiquide** belegging. Verkopen gaat moeizaam of is soms onmogelijk. En je weet nooit wat je in de toekomst met jouw geld wil doen, zoals bijvoorbeeld een vakantiehuis kopen. Dan is het jammer dat je jouw geld niet kan vrijmaken als er zich een opportuniteit voordoet. Bij beursgenoteerde aandelen heb je uiteraard steeds de mogelijkheid om gemakkelijk uit te stappen en deze liquiditeit is een groot voordeel.

6 Confronteer jezelf

6.1 Trading dagboek

Schrijf alle trades op die je gaat openen, beschouw het als jouw boekhouding. Je noteert het instappunt, de stoploss, de target en je voegt een grafiek bij met de redenen van de aankoop.

Denk dat jouw baas dit van je verlangt: je moet steeds kunnen aantonen waarom je in een bepaalde positie zit. Het trading dagboek moet bevestigen dat je je wel kan houden aan het eigen trading plan. Makkelijkst is een vooraf gedrukte **checklist** om in te vullen.

Het is een ideale manier om je eigen emoties op te volgen. Je leert de impact van deze emoties begrijpen. Tijdens de trade schrijf je regelmatig op wat je voelt. Bijvoorbeeld: “de markt maakt een serieuze sprong voorwaarts en ik twijfel heel erg. Ik wil winst nemen, maar blijf zitten omdat mijn trading plan nog geen exit signaal aangeeft”.

Deze verplichting zorgt er ook voor dat je emotionele trades zal vermijden. Een kenmerk van een emotionele trade is dat de markt je overtuigt om snel een order te plaatsen. Maar als je een dagboek hebt, dan moet je eerst het dagboek invullen en aangeven waarom je de trade zal openen. Je zal zo duidelijk zien dat de trade eigenlijk niet aan je voorwaarden voldoet.

Een dagboek is zo een nuttig instrument om jouw trading technieken verder te verfijnen. Iedereen maakt immers fouten! Zonder een trading dagboek zal je de gemaakte fouten vergeten en herhalen. Je zal de slechte trades vergeten en alleen

terugdenken en praten over de trades die je wel met winst hebt afgesloten.

Het dagboek helpt je dus om met discipline te handelen.

6.2 **Kapitaalcurve**

Een kapitaalcurve is een grafische weergave van jouw handelskapitaal. Zeker voor aanhangers van de technische analyse is dit uiterst interessant. Deze curve geeft immers weer hoe goed je zelf aan het presteren bent. De trend van de curve moet dan ook opwaarts gericht zijn.

Vele beginners hechten hier veel te weinig belang aan. Ze willen hun slechte trades vergeten en willen niet geconfronteerd worden met zichzelf. Niemand wordt immers graag geconfronteerd met het feit dat hij of zij een slechte trader is! Deze confrontatie is echter noodzakelijk om op termijn een goede trader te worden.

Als jouw kapitaalcurve neerwaarts verloopt, dan voer je slechte trades uit. Neem je dagboek erbij en zoek waar je in de fout ging. Welke fouten maak je steeds weer opnieuw? Wat kan er verbeterd worden aan jouw trading systeem om tot betere resultaten te komen?

Een voorbeeld van een goede equity line:

GAIN CHART

Zoals je ziet zijn er goede periodes maar ook periodes waarin het wat minder gaat. Vrijwel niemand slaagt er in om een kapitaalcurve te hebben die steeds omhoog gaat. Verliezen hoort er nu eenmaal bij.

7 Besluit deel 1

Dr. Alexander Elder heeft het in zijn boeken "[Trading for a Living](#)" en "[Come into my Trading Room](#)" voortdurend over de 3 M's die noodzakelijk zijn om succesvol te kunnen traden. **MIND, METHOD, MONEY.**

MIND verwijst naar de *mindset* die je nodig hebt om een winnaar te worden. Ga je voldoende discipline aan de dag kunnen leggen om je trading plan te blijven volgen?

METHOD verwijst naar de methode die je gebruikt om te handelen op de beurs. In het vervolg van dit boek wordt nuttige uitleg gegeven over de technische analyse. Je kan ook een fundamentele benadering gebruiken, maar dat komt niet uitgebreid aan bod in dit boek.

MONEY verwijst naar het levensbelangrijke money management. Je bent een vogel voor de kat als je de money management technieken niet toepast.

Elke succesvolle trader heeft een uitgeschreven trading plan met money management regels. Hij gebruikt een uitgebreid dagboek / checklist en volgt zijn eigen kapitaalcurve op.

Goede traders houden hun prestaties nauwgezet bij. Traders die impulsief en emotioneel handelen gebruiken deze instrumenten niet.

Heel wat beginnende traders vinden het flauw om deze instrumenten te gebruiken. Waarschijnlijk uit angst om met zichzelf geconfronteerd te worden. Een trader die veel geld verliest bevindt zich meestal in een staat van ontkenning. De

verliezen worden ergens in hun hoofd verdrongen. Ze steken steeds opnieuw weer geld in hun trading account, maar ook dat zal smelten als sneeuw voor de zon. Ze abonneren zichzelf op allerlei adviesdiensten, maar komen ook dan weer van een kale reis thuis. De reden hiervoor is simpel: deze traders begrijpen nog altijd niet dat het alleen maar draait om zichzelf.

Een trading plan volgen, money management toepassen en het beheersen van je eigen emoties zijn de sleutel tot succes. *It's all about you!*

8 Technische Analyse (TA)

8.1 Wat is TA?

De technische analyse bestudeert de actie op de markten door naar grafieken te kijken. Op basis van die grafieken kunnen scenario's voor de toekomst worden opgebouwd. Een grote misvatting is dat technische analyse een hoop kwakzalverij is waarmee de analist beurskoersen gaat voorspellen. Technische analyse wordt in die zin vaak fout begrepen. Vaak wordt het zelfs als nutteloos bestempeld, bijvoorbeeld wanneer een gemaakte voorspelling toch niet blijkt uit te komen.

Technische analyse is een hulpmiddel om **scenario's** op te bouwen. Daarbij zal de trader een voorkeur voor een welbepaald scenario hebben. Je kan zo bijvoorbeeld inschatten dat er een hoge kans is op een stijging of een daling. Daarbij weet je uiteraard dat het over waarschijnlijk-heden gaat en **niet over zekerheden**. Er zullen dan ook koersniveaus bepaald worden waarbij het uitgestippelde scenario zal vervallen. Bijvoorbeeld: dalen we onder die koersniveaus, dan wordt de verwachting op een stijging overboord gegooid.

Technische analyse wordt daarom ook wel eens vergeleken met het weerbericht. Waarom kijk je naar het weerbericht? Om voorbereid te zijn op bijvoorbeeld regenweer. Valt het de volgende dag toch mee, dan kan je die regenjas gewoon in de kast laten. Technische analyse helpt je, net zoals het weerbericht, om te anticiperen op mogelijke gebeurtenissen.

8.1.1 Alle informatie zit in de koersen verwerkt

Fundamentele analisten houden zich bezig met de "fundamentals". Voor een welbepaald aandeel worden de verschillende business units gewaardeerd, er worden voorspellingen gedaan voor de verwachte omzet enzovoorts. Op basis van al die factoren zal de fundamenteel analist een aandeel als ondergewaardeerd of overgewaardeerd bestempelen. Een aandeel dat volgens je berekeningen 20 euro waard is, terwijl het maar 14 euro noteert op de beurs, is een koopje.

Er is echter een belangrijk nadeel verbonden aan dit fundamentele uitgangspunt. Een aandeel kan best ondergewaardeerd zijn, maar als de markt daar nog niet van overtuigd is, dan zou er nogmaals 50% van de koers kunnen gaan. De econoom Keynes heeft ooit gezegd: *"The market can stay irrational longer than you can stay solvent"*. Dat is een pijnlijke waarheid. Ik ken genoeg voorbeelden uit mijn omgeving. Zo was er eens een kennis die aandeel X extreem overgewaardeerd vond op 100 euro. Deze trader ging short op dat aandeel (speculeren op een koersdaling), maar de markt bleef positief gestemd. De trader had geen stop ingesteld en het aandeel steeg door naar 140 euro. Uiteindelijk werd hij gedwongen om deze positie te sluiten. Hij keek aan tegen een groot verlies. Hij was nochtans overtuigd van zijn gelijk en enkele maanden later begon ook de markt dat in te zien. In de jaren daarna crashte dat welbepaalde aandeel tot onder 1 euro. De trader was dus gewoon té vroeg met zijn fundamentele inzichten.

Technisch analisten werken met andere uitgangspunten. Zij nemen aan dat alle koersgevoelige informatie reeds in de koersen zit verwerkt. Bijgevolg is er alleen een studie van de koersgrafiek nodig. Het uitpluizen van balansen en

jaarrekeningen is voor hen overbodig om een oordeel te vellen over een aandeel. Zij moeten de reden van koersbewegingen niet kennen: de markt heeft namelijk altijd gelijk.

Dit uitgangspunt is enorm belangrijk en is de bestaansreden van de technische analyse. We gaan er dan ook even dieper op in. Zoals je wel weet is de hele economische wetenschap opgebouwd rond vraag en aanbod. De wet van vraag en aanbod is een belangrijk basisprincipe in de economie. Iedereen moet erkennen dat deze krachten van vraag en aanbod tot uiting komen in de koersgrafiek van een aandeel. Als er meer vraag is dan aanbod, dan zal de koers stijgen. Is er meer aanbod dan vraag, dan dalen de koersen.

Kort gezegd: stijgende koersen wijzen er dus op dat de fundamentals goed zijn en dat de beleggers bullish gestemd zijn. De markt is overtuigd dat het aandeel in kwestie ondergewaardeerd is en dat zal resulteren in hogere koersen.

Als de koersen dalen, dan nemen we aan dat de onderliggende fundamentals negatief zijn. Deze zwakke fundamentals resulteren in een lage vraag en een aanbodoverschot.

Door gewoon te kijken naar de grafieken kan de technisch analist een oordeel vellen over de onderliggende fundamentals. Of beter: over **de manier waarop de markt de fundamentals interpreteert.**

De technisch analist luistert dus naar de markt en zal zo afleiden wat de meest waarschijnlijke toekomstige beweging zal zijn.

8.1.2 Markten bewegen in trends

Trendmatigheid is enorm belangrijk voor de technisch analist. Ik sta er steeds versteld van hoe lang dat een ingezette trend zich kan verderzetten. Markten bewegen ofwel in een stijgende, ofwel in een dalende, ofwel in een zijwaartse trend. De technisch analist zal vervolgens winstgevende posities innemen in de richting van de trend.

Een belangrijk uitgangspunt van de technische analyse is: "*The Trend Is Your Friend*". Eens dat een bepaalde trend is ingezet, dan is de kans steeds erg hoog dat deze trend wordt verdergezet. De trader zal dan ook zo lang mogelijk proberen mee te rijden op een stijgende of dalende trend. Alle technische hulpmiddelen die in dit boek beschreven worden, zijn bedoeld om net deze trendmatigheid in te schatten.

8.1.3 De geschiedenis herhaalt zich

Binnen de technische analyse wordt gebruik gemaakt van koerspatronen. Al honderden jaren houden technische analisten zich bezig met het zoeken naar koerspatronen die steeds weer opnieuw voorkomen.

[Jesse Livermore](#) zegt hierover: "*The pockets change, the suckers change, the stocks change, but Wall Street never changes, because human nature never changes*". De markten worden gedreven door massagedrag en door menselijke emoties. Angst en hebzucht zijn twee belangrijke emoties die de markten in beweging kunnen zetten. Dat was honderd jaar geleden zo, dat zal binnen honderd jaar nog zo zijn.

De koerspatronen geven het massagedrag weer van een groep beleggers. Deze beleggers lieten zich in het verleden leiden door hun emoties, maar zullen dat in de toekomst ook zo doen.

Vandaar dat gelijkaardige koerspatronen resulteren in gelijkaardige koersbewegingen als tientallen jaren terug.

Voorbeelden van deze patronen zijn de dubbele top, hoofd-en schouderformatie enzovoorts. Ze komen later in dit boek aan bod. Zelf ben ik niet zo'n grote fan van al deze koerspatronen. De kritiek hierop luidt vaak: *“als we naar de wolken kijken, dan herkennen we daar ook gezichten in”*. Ik ben het deels eens met deze kritiek: sommige analisten focussen volgens mij te hard op allerlei koersformaties. Soms gaan ze inderdaad koerspatronen herkennen die anderen niet zien. *“Dat is omdat u een ongeoefend oog hebt, mijnheer”*, klinkt het dan. Koerspatronen waar ik zelf hard moet naar zoeken, die gebruik ik liever niet.

Maak het jezelf niet te moeilijk. Je hebt eigenlijk voldoende aan wat kennis over de trend, steun, weerstand, enkele candlestick patronen en enkele indicatoren zoals glijdende gemiddeldes en de RSI. Zorg ervoor dat technische analyse eenvoudig blijft!

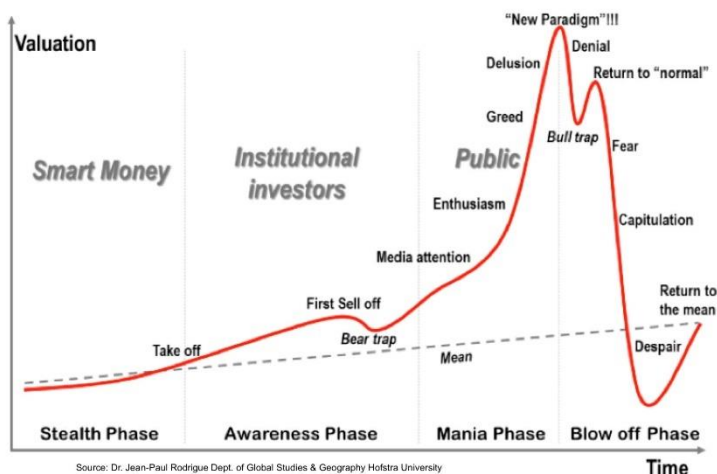
8.1.4 Zeepbellen

Naast de hoofd-schouderpatronen en dergelijke is het wel opvallend dat marktcyclussen vaak erg veel gelijkenissen vertonen met wat er in het verleden is gebeurd. Dat komt regelmatig tot uiting wanneer er zeepbelvorming op de markt is. Sommige sectoren of aandelen krijgen soms zo veel aandacht dat er een heuse hype ontstaat. Er volgt een fenomenale stijging waarbij iedereen ervan overtuigd geraakt dat de koersen nog verder zullen stijgen. En daarna komt er een crash van 80% of meer.

Voorbeelden genoeg in het recente verleden, zoals de bitcoin stijgingen of de stijging van de gasprijs in 2021 – 2022. Telkens werden deze sterke stijgingen gevolgd door een grote crash.

Er zijn twee bekende grafieken die deze periode van hype en crash treffend illustreren. De koersen volgen natuurlijk niet exact de uitgetekende lijnen, maar vaak is de gelijkenis toch erg treffend.

De onderstaande grafiek geeft het sentiment weer op de markt tijdens zo'n cyclus.

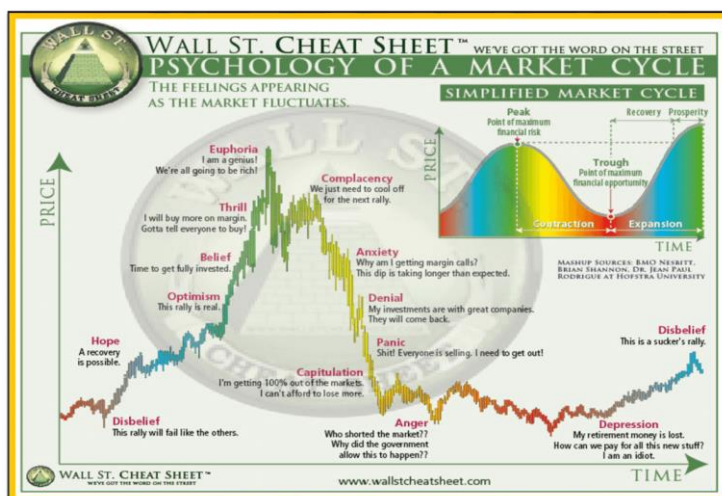

Het is zeker geen slecht idee om deze grafiek in het achterhoofd te houden wanneer je een dergelijke sterke stijging mee maakt. Tijdens de rit naar boven is het verstandig om regelmatig wat winst van tafel te halen, maar de kans is groot dat gevoelens van hebzucht de overhand zullen nemen. Meestal denken beleggers ook dat het deze keer wel anders zal zijn en dat de stijging gewoon zal blijven doorgaan. Maar voor je het goed en wel

beseft begint er een stevige daling die al je opgebouwde winsten zal laten smelten als sneeuw voor de zon.

In de bovenstaande grafiek staat bij de laatste stijgende fase het woordje 'public'. Als het brede publiek interesse krijgt voor een aandeel of sector, wanneer de mainstream media artikelen beginnen te schrijven over het fenomeen, wanneer iedereen er begint over te praten,... dan is de top meestal nabij. Maar wie de bovenstaande grafiek in het achterhoofd houdt zal ook verstandig staan van hoe lang de koopgekte kan blijven duren.

Een andere grafiek toont een gelijkaardig beeld met omschrijvingen van de gevoelens die de belegger ervaart tijdens deze cyclus.

8.2 Grafiektypes

Er zijn verschillende grafiektypes mogelijk om koersbewegingen te analyseren. We bekijken er enkele.

8.2.1 Lijngrafiek

In een lijngrafiek worden de slotkoersen met mekaar verbonden, waardoor één vloeiende lijn ontstaat. Voorbeeld van Apple:

Uit lijngrafieken kan makkelijk afgeleid worden wat de trend van het aandeel is, maar verder wordt er weinig informatie gegeven. Sommige analisten geven de voorkeur aan deze grafieken, omdat de slotkoers uiteindelijk de belangrijkste koers van de dag is.

8.2.2 Candlesticks

Een grafiektype dat ons meer informatie geeft, is de candlestick grafiek. In het Nederlands noemen we dit Japanse kaarsgrafieken. We bekijken dezelfde grafiek van Apple, maar deze keer in candlesticks.

StevenAnthonis published on TradingView.com, April 07, 2019 11:06:04 CEST
BATS:AAPL, 1D 197.00 ▲ +1.31 (+0.67%) O:196.45 H:197.10 L:195.93 C:197.00

Created with TradingView

Hoe moeten we deze grafieken nu interpreteren? Elke kaars heeft een lichaam dat rood of groen ziet. Elke kaars stelt daarbij 1 beursdag voor. Om een kaars te maken hebben we 4 belangrijke koersen nodig van één sessie: de openingskoers, de slotkoers, de hoogste koers en de laagste koers.

Is de slotkoers lager dan de openingskoers, dan ziet het lichaam van de kaars rood (of zwart in sommige software). Is de slotkoers hoger dan de openingskoers, dan ziet het lichaam van de kaars groen (of wit). De gebruikte kleuren hangen een beetje

af van je softwarepakket. Maar je zal wel snel doorhebben welke kleuren er overeenkomen met positieve of negatieve beursdagen.

In dit boek gaan we later nog dieper in op de candlestick grafieken en candlestick patronen.

8.2.3 XO grafiek

De XO grafiek of de point and figure chart houdt geen rekening met de tijdsfactor. Alleen de prijsbewegingen worden bestudeerd. Als de koers niet of weinig verandert, dan wordt de XO grafiek niet aangepast. Dit in tegenstelling tot de candlestick grafiek, waar steeds een nieuwe kaars wordt geplaatst voor elke nieuwe beursdag.

XO grafieken zijn erg nuttig en werden in het verleden zeer veel gebruikt. Dat was vroeger erg handig omdat ze niet noodzakelijk elke dag moesten worden aangepast. Dat scheelde toch wel wat werk als je in de vroege jaren 1900 zo'n 30 aandelen wenste op te volgen.

Bij een XO grafiek komt een “x” kolom overeen met stijgende koersen. Een “o” kolom geeft dalende koersen weer. Elke x of o wordt in een klein vierkantje geplaatst, de box genoemd.

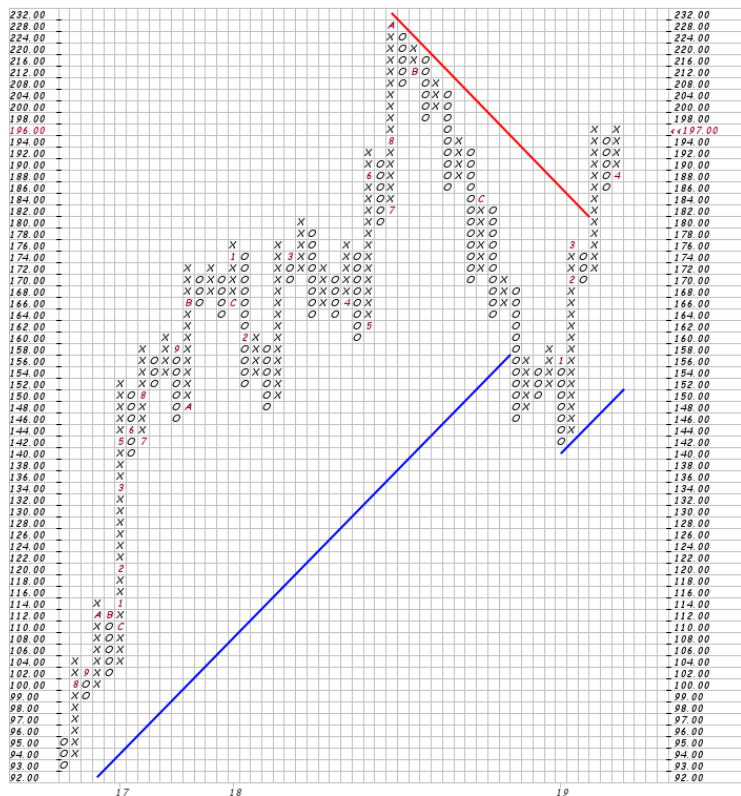
AAPL Apple, Inc. Nasdaq Global Select Mkt.

05-Apr-2019, 16:00 ET, daily, O: 196.45, H: 197.10, L: 195.93, C: 197.00, V: 18526644, Chg: +1.31 (0.67%)

No recent chart pattern found

Scaling: Traditional [Reversal: 3]

(c) StockCharts.com

Elke grafiek werkt met een bepaalde box grootte. In de bovenstaande grafiek is de box grootte 1 punt of 1 dollar onder een koers van 100. Tussen de 100 en de 200 is de box 2 dollar en boven de 200 is de box 4 dollar. Er wordt tevens gewerkt met een reversal grootte van 3 boxen. Zolang Apple in een stijging beweegt en geen 3 boxen terugvalt van het hoogste

punt, dan blijft het aandeel in een X kolom bewegen. Pas bij een daling van meer dan 3 boxen worden er O's op de grafiek gezet.

Een XO grafiek maakt dus geen gebruik van een tijdsas, maar het kan wel nuttig zijn om te tijdsspanne te weten waarin de grafiek werd samengesteld. Daarom wordt er een cijfer geplaatst als een nieuwe maand begint. Er wordt gebruik gemaakt van het cijfer 1 voor januari, 2 voor februari,... Aangezien er 12 maanden zijn werd er gekozen om A, B en C te gebruiken om oktober, november en december weer te geven.

Een volledige bespreking van XO grafieken valt buiten de bedoeling van dit boek. Over dit onderwerp alleen kunnen er makkelijk honderd bladzijden worden gevuld.

In de rest van dit boek werken we verder met candlestick grafieken.

8.2.4 Lineaire of logaritmische schaal

Grafieken kunnen op lineaire of op logaritmische schaal worden geconstrueerd. Zeker voor lange termijn analyses verdient de logaritmische schaal de aanbeveling.

Het probleem bij een lineaire schaal is dat belangrijke koersbewegingen worden verborgen. Een stijging van 2 naar 4 zorgt voor een koersverdubbeling, maar kan moeilijk vindbaar zijn op een lineaire schaal. Hier onder staat een voorbeeld van Apple op lineaire schaal.

StevenAnthonis published on TradingView.com, April 07, 2019 11:26:49 CEST
BATS:AAPL, 1W 197.00 ▲ +1.31 (+0.67%) O:191.64 H:197.10 L:188.38 C:197.00

Het tweede vierkant is veel hoger dan het eerste vierkant. Apple is hierin gestegen van 100 dollar naar 200 dollar. De hoogte van het eerste vierkant is kleiner: in dat vierkant steeg Apple van 50 dollar naar 100 dollar.

Beide stijgingen zijn echter identiek! In beide gevallen steeg Apple met 100%. De koersbeweging van 50 naar 100 dollar lijkt minder belangrijk op een lineaire grafiek.

We bekijken dezelfde grafiek op logaritmische schaal. De vierkanten zijn nu even hoog en geven de koersverdubbeling mooi weer.

StevenAnthonis published on TradingView.com, April 07, 2019 11:28:37 CEST
BATS:AAPL, 1W 197.00 ▲ +1.31 (+0.67%) O:191.64 H:197.10 L:188.38 C:197.00

Op een lineaire schaal is een stijging van 10 naar 20 op de verticale as even belangrijk als een stijging van 250 naar 260. Maar in het eerste geval gaat het echter wel over een verdubbeling van de koers! Om die reden wordt meestal de voorkeur gegeven aan logaritmische grafieken.

8.3 De Trend

Het concept trend is **het belangrijkste concept binnen de technische analyse**. Alle andere invalshoeken (koerspatronen, indicatoren,...) worden best gebruikt om instappunten in een reeds ingezette trend terug te vinden. Of om vroege signalen te ontdekken die aangeven dat een trend mogelijk gaat keren, waardoor de trader voorzichtiger moet worden.

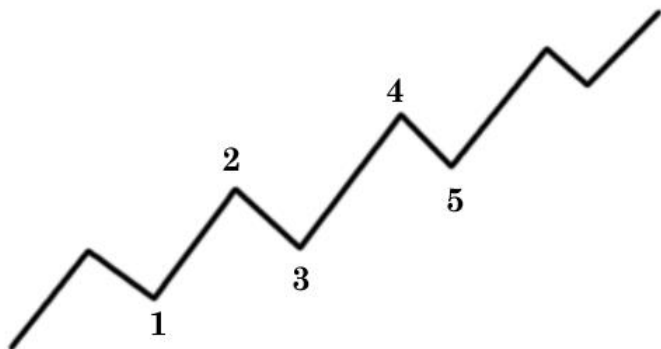
Handelen in de richting van de trend zorgt ervoor dat er een hogere kans is op een winstgevende trade. De trend geeft weer in welke richting de onderliggende waarde zich beweegt. Op een grafiek zal je duidelijk de trend kunnen herkennen. Indicatoren kunnen bijkomende informatie geven over bijvoorbeeld de kracht van de trend.

Koersen bewegen niet willekeurig. Er is steeds één van de volgende drie trends waar te nemen: de uptrend (stijgende trend), de downtrend (dalende trend) en de sideways trend / trading range (zijwaartse trend).

8.3.1 Stijgende trend

Een stijgende trend is een opeenvolging van hoger gelegen toppen en hoger gelegen bodems. In de bijgevoegde figuur ligt bodem 3 boven bodem 1. Bodem 5 ligt ook boven 3. Enzovoorts.

De stijgende trend wordt bevestigd telkens als er een nieuw hoogtepunt wordt neergezet. Na zo'n nieuw hoogtepunt mogen we verwachten dat er een hogere bodem gaat volgen. De markt kan dus wel even corrigeren, maar de kans is heel groot dat het over een tijdelijke terugval gaat.

De markt gaat niet in één rechte lijn naar omhoog. De markt zet twee stappen voorwaarts om dan een stapje terug te zetten. De markt moet als het ware even uitrusten. De bulls moeten even opnieuw kracht verzamelen vooraleer de volgende stijging zich kan inzetten.

In het volgende voorbeeld van het aandeel Starbucks zie je een stijgende trend, die telkens opnieuw bevestigd wordt door het neerzetten van nieuwe hoogtepunten. Na zo'n nieuwe top wordt er een hogere bodem neergezet (groene pijlen), waarna de trend zich verderzet.

Na de plaatsing van een nieuwe top mogen we dus een hoger gelegen bodem verwachten. Dit proces van hogere toppen en hogere bodems kan vaak lang blijven duren.

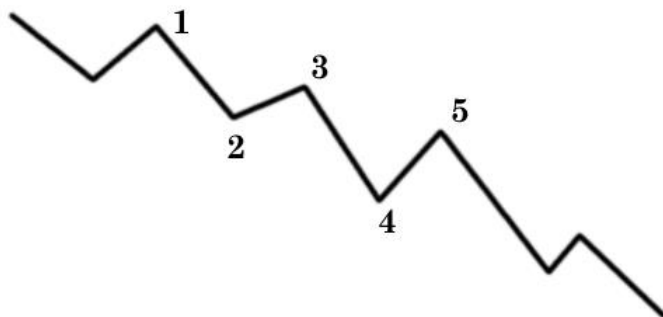
StevenAnthonis published on TradingView.com, November 09, 2019 15:32:49 CET
BATS:SBUX, 1D 81.77 ▼ -0.18 (-0.22%) O:82.19 H:82.64 L:81.45 C:81.77

Created with TradingView

8.3.2 Dalende trend

Een dalende trend is een opeenvolging van lager gelegen toppen en lager gelegen bodems. In de onderstaande figuur ligt top 3 onder top 1. Top 5 ligt onder top 3. Enzovoorts.

De dalende trend wordt bevestigd telkens als er een nieuw dieptepunt wordt neergezet. Na zo'n nieuw dieptepunt mogen we verwachten dat er opnieuw een lagere top gaat volgen. De markt kan dus wel herstellen, maar de kans is groot dat het over een tijdelijk herstel gaat.

In de onderstaande grafiek zien we het aandeel Capri Holdings steeds lagere toppen maken, waarna de dalende trend opnieuw bevestigd wordt door het maken van een nieuw dieptepunt. Advies: wacht op een trendomkeer!

8.3.3 Zijwaartse trend

In een zijwaartse trend bewegen de koersen tussen een vloertje en een plafond oftewel een bodemkoers en een topkoers.

De markt kan zich namelijk niet de hele tijd in een stijgende of dalende trend bevinden. Een zijwaartse fase kan ook voorkomen binnen bijvoorbeeld een stijgende trend. In dat geval is er een tijdelijk evenwicht tussen de vraag en het aanbod, waardoor de koersen wat rond dansen, zonder echt richting te kiezen.

In het onderstaande voorbeeld is de 4 uurgrafiek van Microsoft te zien. Na een stijging zit de markt even gevangen tussen grofweg de \$130 aan de onderkant en de \$141 aan de bovenkant. Er is een tijdelijk evenwicht tussen de kopers en de verkopers. Het is dan ook even afwachten tot de markt opnieuw richting kiest. Zal er meer aanbod naar de markt komen? Of zal er juist meer vraag ontstaan? Handel mee in de richting van de uitbraak!

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 09, 2019 15:58:14 CET
BATS:MSFT, 240 145.96 ▲ +1.70 (+1.18%) O:145.13 H:145.99 L:145.02 C:145.96

8.3.4 Traden in de richting van de trend!

Dé basisregel van de technische analyse blijft *The trend is your friend*. Deze slagzin geeft aan dat je best mee handelt in de richting van de trend. Dit houdt in dat er long posities worden aangegaan (aankopen) in een uptrend. In een downtrend worden short posities aangegaan of wordt er verkocht.

Nogmaals: **de kans dat een bepaalde trend zich verder zet, is véél groter dan de kans op een trendommekeer.**

Een stijgende trend geeft namelijk weer dat de vraag groter is dan het aanbod, waardoor de prijs stelselmatig stijgt. En dit is een situatie die een lange tijd kan blijven duren.

Wanneer de markt opwaarts gericht is, wordt er dus gekocht. Deze posities worden gesloten zodra er signalen zijn die wijzen op een nakende trendommekeer, of er kan eventueel gewacht worden op een bevestiging van deze signalen. Een eerste signaal wordt alvast verkregen wanneer de koers er niet in slaagt om een eerder gemaakte top te overstijgen. Dit wijst op zwakte in de koersontwikkeling.

Als de markt neerwaarts gericht is wacht je beter op een trendommekeer. Probeer geen vallend mes te vangen. Je zal je waarschijnlijk pijn doen. Wachten op een trendommekeer betekent dat je een pak winst op tafel laat liggen, je koopt immers nooit op het absolute dieptepunt. Maar in ruil krijg je waarschijnlijk een betere nachtrust. De meeste bodemvissers stappen namelijk veel te vroeg in, waarna de daling zich nog verder zet.

Beweegt de markt zijwaarts? Dan is niets doen de beste optie. Gewoon geen posities innemen dus. Rustig afwachten tot er weer een duidelijke stijgende of dalende trend ontstaat.

8.3.5 Trend termijn

De trend wordt meestal onderverdeeld in drie categorieën: de lange termijn trend, de middellange termijn en de korte termijn. Er is geen duidelijke definitie te geven van de lengte van deze verschillende termijnen. Je moet gewoon beseffen dat er korte dalende trends kunnen plaatsvinden in de langere stijgende trend.

De lange termijn trend kan bijvoorbeeld minstens 6 à 9 maanden in beslag nemen. De middellange trend duurt bijvoorbeeld 2 à 3 maanden, de korte termijn trend slechts 4 à 6 weken.

In onderstaande grafiek van Alibaba kan je zien dat het aandeel in een lange termijn stijgende trend zit. Op korte termijn zagen we wel correctiefases of een zijwaartse beweging.

In een lange uptrend zal de markt regelmatig pauzeren of corrigeren, waarna de stijging zich kan verderzetten. In een dalende trend komen eveneens pauzes of herstelfases voor, waarna de markt daalt naar een nieuw dieptepunt.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 09, 2019 16:13:30 CET
BATS:BABA, 1D 187.16 ▲ +0.50 (+0.27%) O:187.90 H:188.28 L:185.15 C:187.16

Created with TradingView

8.4 Steun en weerstand

Steun en weerstandsniveaus zijn vooral belangrijk omdat de koers er in de toekomst ook op kan reageren. Belangrijke bodems of toppen uit het verleden zullen in het verdere koersverloop een rol spelen als mogelijk steun- of weerstandsniveau.

8.4.1 Steun

Vanaf een bepaald niveau zal de koers, na een daling, terug opveren. In dit geval dagen er voldoende kopers op die de koers ondersteunen. Daarom spreken we van een technische steun. Onder elke geplaatste bodem kan je een horizontale lijn trekken. In de toekomst mag je daar steun verwachten.

Visueel ziet dat er zo uit:

De logica hierachter is eenvoudig. We bekijken de grafiek van Yes Bank. Er waren traders die in mei 2018 speculeerden op een stijging en long gingen rond de 328 dollar. De markt gaf hen gelijk en deze bulls hadden waarschijnlijk spijt dat ze niet meer stukken gekocht hadden. Zij zullen van een koerscorrectie gebruik maken om bij te kopen. Deze traders vergroten hun positie wanneer de koers wederom terugvalt naar USD 328. Ze gaan er immers van uit dat de stijgende trend zich verderzet.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 10, 2019 12:30:14 CET
NSE:YESBANK, 1D 68.95 ▲ +2.50 (+3.76%) O:65.90 H:72.30 L:64.30 C:68.95

Andere traders hebben de rally van USD 328 naar USD 348 aan zich zien voorbij gaan. Bij de volgende terugval naar de 328 dollar stappen ook deze traders in longposities.

Een andere groep traders speculeerde misschien op een daling rond midden augustus. Zij gingen short rond 328 dollar. Deze groep traders had al snel door dat ze aan de verkeerde kant van de markt zaten. Zij zullen hopen op een terugval en proberen uit te stappen rond hun instappunt.

Deze drie groepen beïnvloeden de beurskoersen met hun individuele beslissingen. Wanneer de prijzen zich terug rond de USD 328 bevinden, dan zal de vraag het aanbod overstijgen, waardoor de koersen opnieuw de hoogte in schieten.

Steun-en weerstand zijn dus geen zwarte magie of hocus pocus, maar zullen werken omdat ze de beslissingen van diverse groepen traders of beleggers weergeven. Er zijn dus goede psychologische redenen waarom we steun en weerstand identificeren.

Hoe meer handel er is rond een bepaald niveau, hoe belangrijker dat dit niveau zal zijn. Een steun wordt belangrijker naarmate de markt langer rond dat niveau beweegt. Hoe vaker de steun getest is, hoe belangrijker dat deze is. Het volume kan ook een goede indicatie geven. Steunzones waarin erg veel stukken van eigenaar wisselden zijn ook belangrijker.

Een belangrijke les in verband met de trendmatigheid: In een stijgende trend vormen de steunen meestal ideale instappunten om mee te profiteren van een verderzetting van de trend. In een dalende trend hechten we minder belang aan de steunniveaus. In een dalende trend liggen de steunen er om doorbroken te worden.

In een stijgende trend hebben we dus vooral aandacht voor de steunpunten onder de huidige beweging. In de technische

analyse gaan we er van uit dat een trend intact is tot het tegendeel bewezen is.

StevenAnthony published on TradingView.com, November 10, 2019 12:10:14 CET

BATS:FDX, 1D 163.22 ▼ -0.70 (-0.43%) O:163.80 H:164.00 L:161.60 C:163.22

Created with TradingView

Een steun hoeft tenslotte ook geen rond getal te zijn. Heel vaak zien we de markt opveren in een steunzone, zoals in de

bovenstaande grafiek. Hier vindt het aandeel Fedex steun tussen grofweg de \$184 en \$186.

8.4.2 Weerstand

Aan de bovenkant kunnen de koersen botsen op een weerstand. De koers krijgt het moeilijk om een bepaald niveau te doorbreken. Verkopers zijn in de meerderheid en sturen de koers terug naar beneden. Boven elke geplaatste top kan je een horizontale lijn trekken. In de toekomst mag je daar weerstand verwachten.

We kunnen dezelfde psychologische achtergrond schetsen als bij de steun. Wie short gaat nabij een weerstand en speculeert op een koersdaling, vergroot mogelijk zijn positie als de koers opnieuw rond dat niveau aankomt. Wie daarentegen met longs opgescheept zit, wil deze positie liquideren wanneer de koersen terug opveren. De markt heeft dan namelijk duidelijk gemaakt dat de krachten neerwaarts gericht zijn.

Deze weerstandsniveau's winnen aan belang wanneer deze enkele keren succesvol getest zijn. Een weerstand die 4 keer getest is zal belangrijker zijn dan een weerstand die slechts twee keer getest is.

In het onderstaande voorbeeld zien we het aandeel Canopy Growth een belangrijke top neerzetten in januari 2018. Wanneer de koers in juni 2018 weer rond dat niveau aankomt, wordt het aandeel opnieuw teruggefloten.

**Een belangrijke les in verband met de trendmatigheid:
In een dalende trend vormen de weerstanden meestal**

ideale instappunten om mee te profiteren van een verderzetting van de daling.

In een stijgende trend hechten we minder belang aan de weerstandsniveaus. In een stijgende trend liggen de weerstanden er om doorbroken te worden. In een stijgende trend zorgen de weerstanden ervoor dat er pauzes in de stijging worden ingelast. Daarna worden de weerstanden meestal overstegen.

8.4.3 Swing lows en swing highs

Een ander belangrijk concept zijn swing lows en swing highs. De swing low is het laatste dieptepunt van waar de koers kon stijgen naar een nieuw hoogtepunt.

Swing lows zijn belangrijke steunzones voor de stijgende trend. Wordt een swing low neerwaarts doorbroken? Dan is een trendwijziging erg waarschijnlijk. Vallen we terug tot op de laatste swing low, na het neerzetten van een nieuwe high? Dat is een teken van zwakte. Het kan er op wijzen dat de stijgende trend bijna afgelopen is. Het kan ook de overgang naar een zijwaartse trend inluiden.

Swing highs zijn dan net omgekeerd: de toppen vanwaar de koers daalt naar een nieuw dieptepunt. Wordt een swing high opwaarts doorbroken? Dan is een trendwijziging erg waarschijnlijk. De kans wordt dan groot dat de dalende trend even voorbij is.

Herstellen we terug tot op de laatste swing high, na het maken van een nieuwe lagere bodem? Dat is een teken van vermoeidheid in de dalende trend. Het kan er op wijzen dat de trend bijna afgelopen is. Het kan ook de overgang naar een zijwaartse trend inluiden.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 11:14 UTC+1

TradingView

8.4.4 Koop-en verkoopsignalen

Koopsignalen doen zich voor wanneer de koers een weerstandsniveau opwaarts doorbreekt. Verkoopsignalen treden op wanneer een steunniveau neerwaarts doorbroken wordt.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 10, 2019 15:21:17 CET
OANDA:XAUUSD, 1D 1459.262 ▼ -9.316 (-0.63%) O:1468.578 H:1472.906 L:1456.322 C:1459.262

Created with TradingView

Zoals eerder gezegd gaat het niet altijd over een mooi rond getal, maar wel over steun-en weerstandszones. Er wordt aangenomen dat de koers een stevige steun of weerstand kan ondervinden in deze zones. Een doorbraak van een steun of weerstand, wordt liefst vergezeld van een hoog volume.

Wanneer de koers een weerstandsniveau overstijgt, dan wijst dit erop dat de bulls de strijd tegen de bears gewonnen hebben. Er is een hernieuwde interesse om aandelen te kopen, of een verminderde interesse om aandelen te verkopen. In de bovenstaande grafiek van goud komt dit tot uiting.

De onderstaande grafiek van Amazon toont een neerwaartse doorbraak van een steunniveau. Dat wijst er op dat de bears aan de winnende hand zijn. Er worden meer aandelen verkocht en er dagen slechts weinige kopers op.

2-3 regel

In de praktijk is een geldige doorbraak van steun en weerstand niet altijd zo duidelijk waar te nemen. Regelmatig doen er zich valse uitbraken voor. De koers stijgt bijvoorbeeld even boven weerstand, maar keert daarna neerwaarts en dondert naar beneden. Of de koers daalt even onder een steunniveau, om zich daarna te herpakken en toch fors te herstellen.

Wanneer mogen we dus over een geldige uitbraak spreken? Vaak wordt er verwezen naar de 2-3 regel. Pas als de koers 2 of 3 dagen boven weerstand of onder steun afsluit, spreken we over een geldige uitbraak. Of als de koers 2 of 3% verwijderd is van de steun of weerstand. Een doorbraak van een steun of weerstand gaat ook best gepaard met een verhoogd volume.

Het is dus vooral belangrijk om te wachten op bevestiging van het koop- of verkoopsignaal. Hoe verder de koers boven een weerstand uitstijgt, hoe duidelijker dat het signaal zal worden. Immers, steeds meer en meer beleggers zullen zich realiseren dat de trend gewijzigd is of de weerstand doorbroken is.

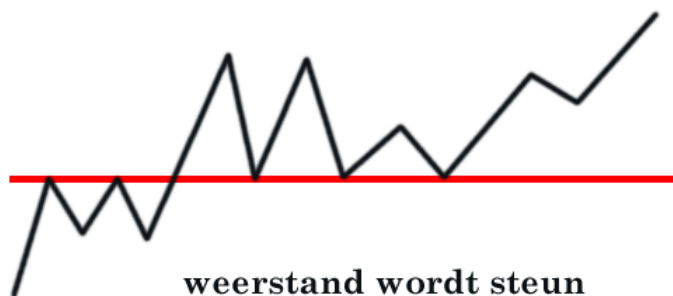
8.4.5 De rolwisseling van steun en weerstand

Een belangrijk principe van de technische analyse is de zogenaamde rolwisseling van steun en weerstand. Een weerstandsniveau dat opwaarts doorbroken werd, kan in de toekomst optreden als steunniveau. Een steunniveau dat neerwaarts doorbroken werd, kan in de toekomst optreden als weerstandsniveau.

Een terugkeer naar een doorbroken steun of weerstand, wordt een **pull back** genoemd. Dit fenomeen maakt het ook mogelijk om valse uitbraken op te sporen.

De reden hiervoor is eenvoudig: beleggers die short gingen in de buurt van de weerstand, zullen inzien dat ze de zaken verkeerd hadden ingeschat en zullen van de eerstvolgende koerscorrectie gebruik maken om hun posities te sluiten. Deze groep van beleggers is genoodzaakt om aandelen te kopen om alzo het verlies te beperken. De andere groep, die het bij het rechte eind had, zal van de koerscorrectie profiteren om aandelen bij te kopen en aldus de aangegane long positie te verhogen.

Wanneer de pull back geen steun kan vinden in de buurt van de doorbroken weerstand of steun, dan is het haast zeker dat er zich een false move heeft voorgedaan.

De bijgevoegde grafiek van Coca Cola toont duidelijk de werking in de praktijk van deze principes. Vooreerst wordt er in juni een duidelijke top neergezet rond \$44,50. Dit is de weerstand. De koers slaagde er niet in om dit niveau te doorbreken en viel terug naar een steun rond 43 dollar. Wanneer de koers vervolgens opnieuw begint te stijgen en in juli de vorige top wel kan doorbreken, kon er gesproken worden van een aankoopssignaal. Enige tijd later kwam de rolwisseling van steun en weerstand op de voorgrond: de doorbroken weerstand ging zijn dienst bewijzen als belangrijk steunniveau.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 10, 2019 12:14:03 CET
 BATS:KO, 1D 52.21 ▼ -0.08 (-0.15%) O:52.46 H:52.60 L:52.09 C:52.21

Onderstaande grafiek van Amazon, een vervolg op de eerder bekeken grafiek, geeft het omgekeerde weer: steun wordt weerstand.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 10, 2019 15:35:13 CET
 BATS:AMZN, 1D 1785.88 ▼ -2.32 (-0.13%) O:1787.89 H:1789.88 L:1774.04 C:1785.88

Op de volgende grafiek van Salesforce zien we hoe \$148 eerst voor weerstand zorgt, waarna het niveau dienst doet als steun. Iets later volgt er alweer een neerwaartse doorbraak waardoor de \$148 opnieuw als weerstand zal optreden.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 10, 2019 15:55:00 CET
BATS:CRM, 1D 161.11 ▲ +1.61 (+1.01%) O:159.25 H:161.21 L:158.91 C:161.11

8.5 Trendlijnen

De trendlijn vormt een zéér eenvoudig hulpmiddel van de technische analist. Bij de technische analyse van een aandeel zal vrijwel steeds een trendlijn op de grafiek verschijnen.

Een opwaartse trendlijn verbindt de overeenkomstige hogere bodems. Deze trendlijn doet dienst als steunlijn, aangezien de koers hier steeds steun op kan vinden.

Een dalende trendlijn wordt getekend in een downtrend, voor de constructie van dit soort trendlijn worden de lager gelegen toppen verbonden. Deze trendlijn doet dienst als weerstand, aangezien de koers het steeds moeilijk zal hebben om opwaarts door deze dalende trendlijn te breken.

Voor het tekenen van een trendlijn zijn er minstens twee opeenvolgende bodems of twee opeenvolgende toppen nodig.

De trendlijn wordt belangrijker wanneer ze meerdere toppen of bodems verbindt. In de praktijk wordt steeds gezocht naar minstens een derde top of bodem, om een valabele trendlijn te krijgen. Deze derde top of bodem wijst erop dat de markt de trendlijn geaccepteerd heeft.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 10, 2019 16:53:16 CET
BATS:AMD, 1D 36.29 ▲ +0.01 (+0.03%) O:36.06 H:36.58 L:36.00 C:36.29

Created with TradingView

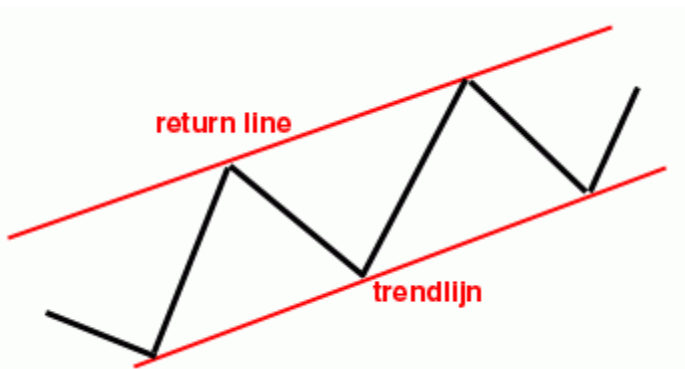

De trendlijn wint ook aan belang wanneer ze reeds langere tijd haar dienst bewezen heeft. Een trendlijn die enkele maanden omvat zal steeds belangrijker zijn dan een trendlijn die slechts enkele dagen of weken omvat. De lange trendlijn geeft immers een inzicht in de primaire trend van het onderliggende aandeel. Een aandeel of een markt kan zich primair in een uptrend bevinden, maar toch gedurende een korte periode een

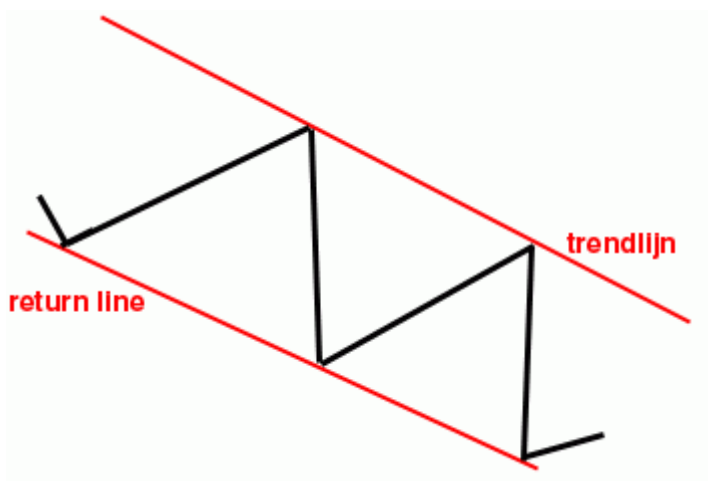
downtrend meemaken, die dan louter te beschouwen valt als een terugkeer naar de lange termijn opwaartse trendlijn.

Trendkanalen

Regelmatig valt het voor dat de koers zich in een trendkanaal beweegt. De koers steunt op de opwaarts gerichte trendlijn, veert op en ondervindt weerstand van een return line of terugkeerlijn. Deze return line wordt evenwijdig getrokken ten opzichte van de trendlijn.

Een trendkanaal of channel komt ook voor in een downtrend: hier zal de koers weerstand ondervinden van de dalende trendlijn en zal er steun gevonden worden op de return line.

Return lines worden ook gebruikt om een trendlijn te bevestigen. Wanneer de markt in een downtrend minstens twee keer steun ondervonden heeft van de return line, dan wordt de trendlijn van het channel als een geldige trendlijn bestempeld. De grafieken hieronder geven een duidelijk beeld van het gebruik van trendlijnen en channels.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 10, 2019 17:35:33 CET
BATS:MA, 1W 274.89 ▲ +2.10 (+0.77%) O:280.64 H:282.24 L:268.42 C:274.89

In de volgende grafiek zien we een dalend trendkanaal bij het aandeel DarioHealth.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 11:21 UTC+1

TradingView

8.5.1 Koop-en verkoopsignalen

Zolang dat de trendlijn blijft lopen probeer je in te stappen dicht tegen de trendlijn. De risk-reward is rond die omgeving steeds erg interessant.

Belangrijke koop- en verkoopsignalen, die wijzen op een omvangrijke trendwijziging, worden bekomen bij de doorbraak van een trendlijn.

Als een stijgende trendlijn neerwaarts doorbroken wordt, levert dit een verkoopssignaal op.

Wordt een dalende trendlijn opwaarts doorbroken? Dan levert dit een koopsignaal op. Onderstaande grafiek verduidelijkt dit principe.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 11:25 UTC+1

TradingView

Zoals bij alle technische signalen is het noodzakelijk dat er bevestiging gezocht wordt in de technische middelen die ter

beschikking staan. Louter handelen op de doorbraak van een trendlijn is gevaarlijk, omdat het over een false move kan gaan. Er volgt dan een tijdelijke doorbraak die de volgende sessie al meteen teniet gedaan wordt.

Er dient ook opgemerkt te worden dat het tekenen van trendlijnen subjectief is. De ene analist zal zijn trendlijnen immers licht verschillend positioneren dan de andere analist.

Het rolwisselingsprincipe van steun en weerstand komt ook naar voren bij het gebruik van trendlijnen.

De opwaarts gerichte trendlijn doet dienst als steun, maar vanaf de doorbraak zal deze trendlijn voor weerstand gaan zorgen. Opvallend is ook de pull back: bij een doorbraak van een trendlijn vindt er vaak nog een pull back plaats, als het ware om afscheid te nemen van de doorbroken steunlijn.

Op de volgende twee pagina's geven we nog twee praktische voorbeelden.

Eerst bekijken we een doorbroken stijgende trendlijn, die van rol wisselt en zich daarna gedraagt als weerstand.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 11, 2019 11:29:03 CET
 EURONEXT_DLY:AD, 1D 24.260 ▲ +0.100 (+0.41%) O:24.030 H:24.310 L:24.000 C:24.260

De volgende grafiek toont een doorbroken dalende trendlijn, die wisselt van rol en zich gedraagt als steun.

8.6 Fibonacci retracements

Markten stijgen of dalen niet in één rechte lijn. Na een sterke stijging vallen de markten even terug, als het ware om even uit te rusten. Deze ‘countertrend’ bewegingen vallen vaak binnen de Fibonacci retracement levels.

StevenAnthony published on TradingView.com, November 12, 2019 14:49:52 CET

BATS:SNAP, 1D 14.39 ▲ +0.20 (+1.41%) O:14.13 H:14.41 L:13.96 C:14.39

Created with TradingView

In een sterk stijgende of sterk dalende trend zullen de koersen bijvoorbeeld slechts 38,2% van een voorgaande beweging corrigeren. In de bovenstaande grafiek maakte het aandeel SNAP een daling van \$20.83 naar \$10.52. Op deze ganse daling van ruim 10 dollar corrigeert het aandeel opwaarts ten belope van 38,2%. Rond de \$14.40 botst het aandeel opnieuw om daarna de daling weer verder te zetten.

De andere twee belangrijke niveaus zijn de 50% retracement en de 61,8% retracement. Als de koers boven het 61,8% retracement level stijgt, dan wordt vaak aangenomen dat de voorgaande trend ten einde is gekomen. In dat geval is de kans dus klein dat de daling zich alsnog verder zet.

Het volgende voorbeeld van Infosys laat de werking van fibonacci retracement niveaus zien tijdens een stijging. Het aandeel stijgt van een bodem vanaf \$503 naar \$596, waar we vastlopen. Daarna volgt een correctie, maar het aandeel vindt steun rond het 50% retracement niveau van de gemeten opwaartse beweging. Dit suggereert dat er een hogere bodem gevormd wordt, waarna de stijging zich kan verderzetten.

Moest de correctie ons tot onder het 61,8% niveau rond de \$538 gebracht hebben, dan was de kans groot dat de hele stijging teniet werd gedaan. Een daling onder dat niveau suggereert dus dat we terug de \$503 kunnen gaan opzoeken.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 12, 2019 15:00:46 CET
 NSE:INFY, 1D 704.40 ▼ -3.75 (-0.53%) O:698.90 H:707.20 L:698.00 C:704.40

Een klassiek patroon dat verschijnt nabij een belangrijke top wordt op de volgende grafiek afgebeeld. We kijken naar het uiteenspatten van de internetzeepbel in het jaar 2000. De Nasdaq100 index maakte toen een top rond de 4.800 punten. Daarna volgde een correctie richting de 3.000 punten, waarna weer een herstel begon. Het voelde alsof de stijging zich

opnieuw zou verderzetten, maar dat herstel botste op het 61,8% retracement niveau.

De gelijkenis met de zeepbel grafiek die we op pagina 75 besproken hebben is erg treffend.

8.7 Volume

De volumes worden onderaan de koersgrafiek weergegeven. Ze zijn nuttig bij aandelen. Het volume geeft weer hoeveel stuks er op een bepaalde dag van eigenaar zijn verwisseld.

Stijgende volumes bevestigen een trend. Als er nieuwe toppen gevormd worden in een stijgende trend, dan zien we de volumes graag oplopen. Zien we een nieuwe top die gevormd wordt onder lager volume? Dan wijst dat op dalende koopdruk. In een dalende trend is het net omgekeerd.

In de onderstaande grafiek van Micron Technology zien we het aandeel een mooie stijging maken onder oplopende volumes. Na september nemen de verhandelde volumes wat af en valt er zelfs een neerwaartse trend in de volumes te zien. Dit is een teken aan de wand dat de rally mogelijk kracht aan het verliezen is.

8.8 Koerspatronen

Ik heb er al op gewezen dat trends vaak lang blijven duren. Een trendwijziging gebeurt dus meestal niet abrupt, topvorming of bodenvorming is een proces dat wel wat tijd in beslag neemt. Om trendwijzigingen op te speuren steunen technisch analisten op koerspatronen.

Koersgrafieken geven massagedrag van beleggers weer. De emotionele reactie van de kudde beleggers blijft steeds gelijk, of we nu spreken over 1930, 2000 of 2024. Net daarom zouden we in de koersgrafieken patronen moeten kunnen herkennen. De geschiedenis herhaalt zich immers!

Zelf ben ik niet zo'n grote fan van koerspatronen. Maar in het luik technische analyse mag dit gewoon niet ontbreken. Je zal er nog vaak mee geconfronteerd worden als je analyses leest. Sommige analisten maken er zelfs een sport van om zoveel mogelijk patronen te gaan herkennen. Mijn motto is: als ik er echt moet naar op zoek gaan, dan gebruik ik het liever niet. Voor mij zijn dus alleen de patronen belangrijk die duidelijk zichtbaar zijn. En zelfs dan nog moeten we kritisch blijven staan tegenover deze koerspatronen. **Ze werken heus niet altijd!**

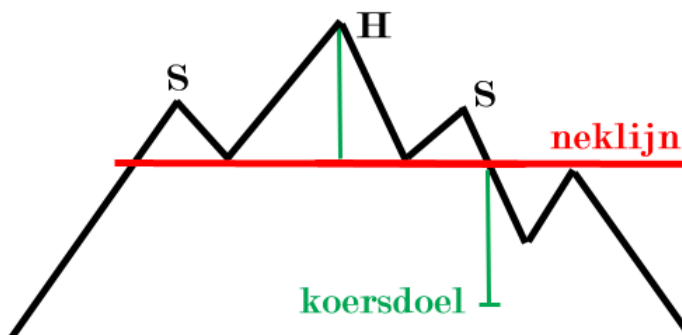
Koerspatronen zijn onder andere populair omdat je er makkelijk een koersdoel mee bepaalt. En daar houden we allemaal van, toch? Maar let op: ga deze patronen niet overschatten. Bekijk ze als een aanvulling op de trend analyse.

Er zijn twee soorten koerspatronen: verderzettingspatronen en ommekeerpatronen. We bekijken hieronder enkele van deze patronen, zodat je hierover een basiskennis verwerft.

8.8.1 Hoofd-en schouders top

Het hoofd-en schouderspatroon is een ommekeerpatroon dat het einde van een stijgende trend signaleert. Het patroon bestaat uit drie toppen: twee schouders (S) met in het midden een hogere top, het hoofd (H).

De toppen worden gevormd vanaf een steunlijn, die we neklijn noemen. Als het patroon is afgerond, dan daalt de koers onder de neklijn. Meestal komt er daarna nog een pull-back, richting de doorbroken neklijn.

Het koersdoel voor dit patroon kan makkelijk berekend worden. We berekenen de verticale afstand van de topkoers van het hoofd tot aan de neklijn. Stel dat topkoers 100 euro is, terwijl de neklijn rond de 85 euro loopt. De afstand van de top tot de neklijn is dan 15 euro. Bij de daling onder de neklijn, mogen we deze afstand gewoon omklappen: het koersdoel wordt dan $85 \text{ (neklijn)} - 15 \text{ (afstand)} = 70 \text{ euro}$.

De neklijn moet niet altijd horizontaal verlopen. Vaak verloopt de neklijn zelfs licht stijgend.

Hieronder een praktisch voorbeeld van de topvorming in de jaren 1999 - 2000, het barsten van de zogenaamde internetbubbel. Na de vorming van het grote kopschouder patroon daalde de AEX tot onder de 250 punten in 2003.

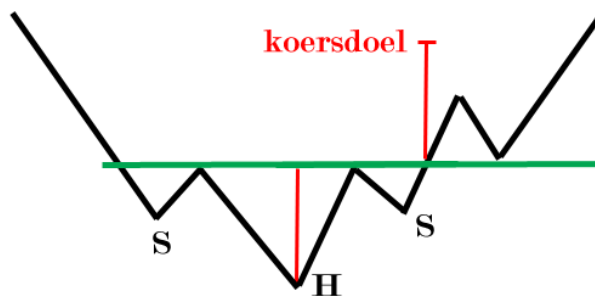

De volumes zijn ook belangrijk bij dit patroon. De linkerschouder moet gevormd worden met het hoogste volume. Het hoofd wordt liefst gevormd met lager volume. Dat is al een teken aan de wand: een nieuwe top met een lager volume wijst er op dat minder mensen vertrouwen hadden in deze laatste stijgende beweging. De stijging naar de rechterschouder gaat tenslotte ook weer gepaard met lagere volumes. Bij de neerwaartse uitbraak zouden de volumes opnieuw moeten aantrekken. De markt heeft dan immers richting gekozen.

Het patroon is slechts geldig als de neklijn doorbroken wordt op slotbasis. Ook hier kan weer met de 2-3 regel gewerkt worden: wachten op een daling van minstens 2-3% onder de neklijn. Of wachten op minstens 2 of 3 slotkoersen onder de neklijn.

8.8.2 Omgekeerde hoofd-schouderformatie

Alle technische patronen bestaan er ook in een omgekeerde versie. We kunnen de zojuist besproken hoofd-schouderformatie dus gewoon op zijn kop zetten. Dan krijgen we een omgekeerde hoofd-schouderformatie. Deze patronen komen voor op het einde van een dalende trend.

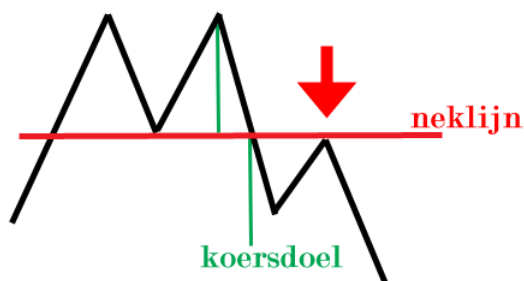

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 12:12 UTC+1

8.8.3 Dubbele top

Een ander patroon dat makkelijk te herkennen valt is de dubbele top. Er wordt ook vaak naar verwezen als een “M” figuur. Een dubbele top is een ommekeer figuur die op het einde van een stijgende trend kan verschijnen.

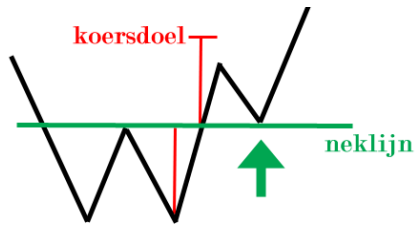
Ook hier valt weer een koersdoel te berekenen. De afstand van de top tot aan de neklijn mag weer omgeklapt worden.

Created with TradingView

8.8.4 Dubbele bodem

De omgekeerde versie van de dubbele top is de dubbele bodem, een “W” figuur. De dubbele bodem verschijnt dus op het einde van een dalende trend.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 11:52 UTC+1

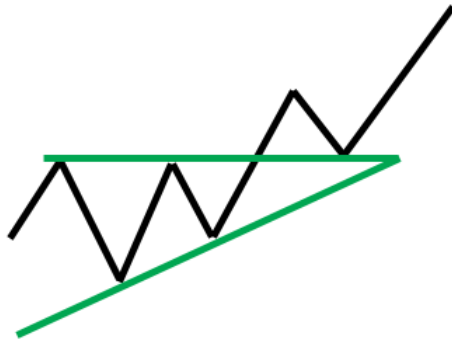
TradingView

8.8.5 Driehoeken

Driehoeken zijn meestal verderzettingspatronen. Doorgaans breken ze uit in de richting van de voorgaande trend. Maar dat hoeft niet altijd. Het advies is dan ook: handel mee in de richting van de uitbraak.

Stijgende en dalende driehoeken

Het leukste patroon is de stijgende driehoek. Hier zien we dat de toppen botsen rond hetzelfde niveau, waardoor we een horizontale weerstand kunnen trekken. Aan de onderkant komen de bodems echter steeds hoger te liggen. De stijgende trendlijn onder deze bodems zorgt uiteindelijk voor een opwaartse uitbraak.

We bekijken een praktisch voorbeeld van Tesla.

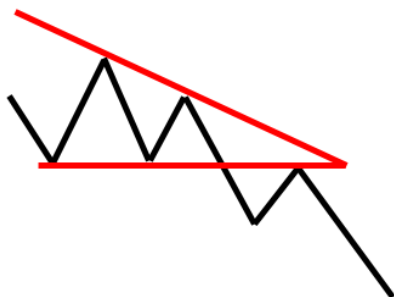
StevenAnthonis published on TradingView.com, November 11, 2019 17:39:08 CET
BATS:TSLA, 1D 347.76 ▲ +10.62 (+3.15%) O:343.95 H:348.10 L:342.00 C:347.76

Er is een voorafgaande stijgende trend bij Tesla. De driehoek is hier een verderzettingspatroon.

Het omgekeerde is een dalende driehoek. Hier komen de koerstoppes steeds lager te liggen. Aan de onderkant is er steun rond hetzelfde niveau, maar de dalende trendlijn zorgt uiteindelijk voor een neerwaartse uitbraak. Het patroon komt

dus meestal voor als verderzetttingspatroon binnen een dalende trend.

We bekijken een voorbeeld van het aandeel Alliance Resource Partners, dat in een dalende trend zit.

De koers vindt onderaan enkele keren steun onder de 17 dollar, maar de toppen die gemaakt worden liggen steeds lager. Daarna breekt het aandeel uit langs de onderkant van de dalende driehoek.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 12:20 UTC+1

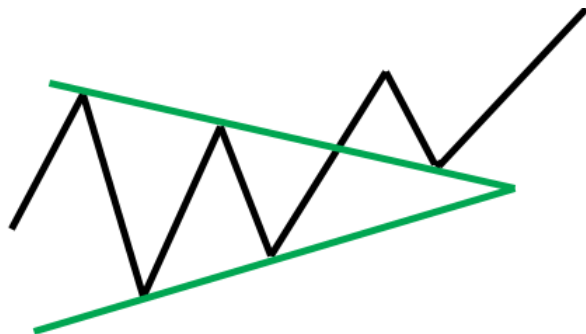

TradingView

Gewone driehoeken

Bij een gewone driehoek zit de koers gevangen tussen twee lijnen. Een dalende trendlijn loopt over de toppen en duwt de koers lager. Anderzijds is er ook een stijgende trendlijn, die onder de bodems loopt en de koers hoger duwt. Het patroon is meestal een verderzettingspatroon en de koers breekt meestal

uit in de richting van de voorgaande trend. Maar let wel op. Het advies blijft: “handel mee in de richting van de uitbraak”.

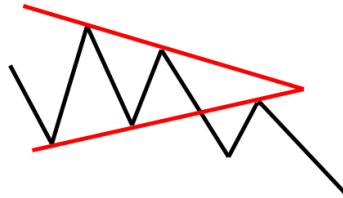

We bekijken een praktisch voorbeeld van Netflix. Hier zien we een stijgende trend, waarbij de driehoek een duidelijk verderzetttingspatroon is.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 11, 2019 20:11:07 CET
 BATS:NFLX, 1D 295.58 ▲ +4.01 (+1.38%) O:289.16 H:296.19 L:288.50 C:295.58

In een dalende trend zijn dergelijke driehoeken ook meestal verderzettingspatronen die uitbreken aan de onderkant. Het onderstaande voorbeeld van de zilverkoers is hiervan een illustratie.

StevenAnthony published on TradingView.com, November 11, 2019 20:17:38 CET
 OANDA:XAGUSD, 240 16.84589 ▲ +0.04845 (+0.29%) O: 16.81734 H: 16.86635 L: 16.81534 C: 16.84589

Created with TradingView

8.8.6 Rechthoek

Rechthoeken zijn ook verderzettingspatronen. Hier rust de koers als het ware even uit tussen een vloertje en een plafond.

Koersen bewegen soms lang zijwaarts in een rechthoek. Hat patroon breekt meestal uit in de richting van de voorgaande trend. Maar ook hier is het opletten geblazen, want de rechthoek kan evenzeer naar de onderkant uitbreken.

8.8.7 Vlaggen

Vlaggen zijn verderzetttingspatronen in een trend. Ze gaan in tegen de richting van de primaire trend.

In de vorige grafiek zien we een voorbeeld van goud, dat in een primaire stijgende trend zit. In de grafiek werd een vlagpatroon getekend: de koers beweegt een tijdje in een dalend trendkanaal en gaat zo tegen de primaire trend in. Daarna komt er opnieuw een opwaartse uitbraak.

In een dalende trend zien we net het omgekeerde. Daar verschijnen regelmatig kleine stijgende trendkanalen, die uiteindelijk weer neerwaarts uitbreken.

TradingView

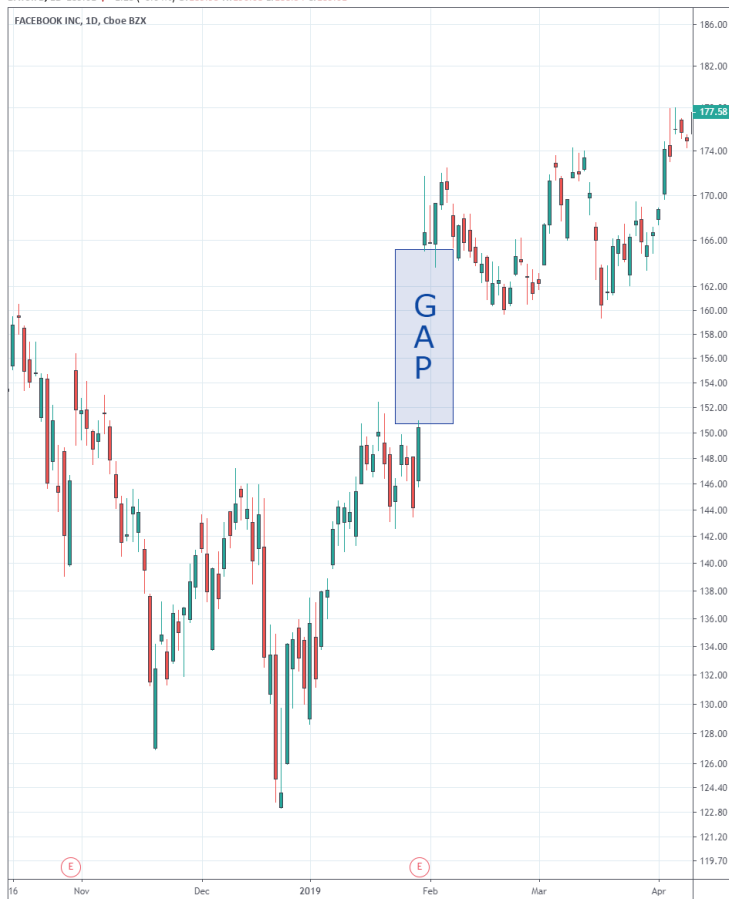
8.8.8 Andere patronen

Er bestaan nog heel wat andere patronen, zoals wiggen, cup and handle, diamanten,... Het is echter niet de bedoeling van dit boek om alles in detail te bekijken. We hebben bij wijze van inleiding kort enkele patronen besproken. Denk je dat je hiermee jouw trading fors kan verbeteren? Dan moet je jezelf verder verdiepen in deze materie. Je vindt een schat aan informatie in boeken als [Chart patterns](#), [Getting Started in Chart Patterns](#), [Encyclopedia of Chart Patterns](#) (meer dan 1.000 pagina's) of [Technical Analysis of the Financial Markets](#).

8.9 Gaps

Gaps zijn gaten op de koersgrafiek. Het zijn gebieden waar geen handel heeft plaatsgevonden.

StevenAnthony published on TradingView.com, November 12, 2019 14:19:56 CET
BATS:FB, 1D 189.61 ▼ -1.23 (-0.64%) O:189.93 H:190.08 L:188.54 C:189.61

Vaak zijn gaps het gevolg van nieuws. Bijvoorbeeld: na de publicatie van beter dan verwachte resultaten opent de markt de volgende sessie plots een stukje hoger. De markt waardeert het aandeel plots enkele dollars hoger. We zien hier boven een voorbeeld van Facebook, waarbij er geen koersen gevormd werden tussen pakweg \$150 en \$165.

Gaps zijn potentiële zones van steun of weerstand. De gap van Facebook vormt een steunzone. In een sterk stijgende trend zullen de koersen bijvoorbeeld boven de bovenkant van het gap kunnen blijven. Als de correctie toch doorzet, dan zien we vaak de koers weer opwaarts keren ergens in de gapzone. Bij het voorbeeld van Facebook zien we het aandeel weer opveren rond de \$160.

Er wordt vaak gezegd: “*gaps moeten gevuld worden*”, waarmee bedoeld wordt dat de koers teruggestuurd moet worden naar de onderkant van de gap. Maar zoals juist beschreven: in een sterk stijgende trend of bij een trendwijziging worden gaps niet altijd gevuld, wat we ook op de bovenstaande grafiek zien.

Breakaway gaps zien we verschijnen als de koers uit een patroon of boven een weerstand uitbreekt. In de volgende grafiek van Twitter zien we een breakaway gap: de koers breekt boven de weerstand rond \$35 en slaat zo een gat in de grafiek. Het verhoogde volume bevestigt deze uitbraak. Even later keert de koers terug om deze gap wel helemaal te vullen, waarna de doorbroken weerstandszone voor steun zorgt.

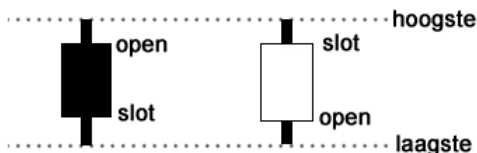
Created with TradingView

8.10 Candlestick patronen

Japanse candlesticks of kaarsgrafieken zijn erg nuttig om ons meer informatie te verschaffen dan een gewone lijngrafiek. Met één blik op de grafiek zie je meteen welke bewegingen er in een bepaalde beursdag hebben plaatsgevonden.

Om een kaars te maken zijn er 4 koersgegevens nodig: de openingskoers, slotkoers, hoogste koers en laagste koers. Deze gegevens kunnen over 1 dag verzameld worden en dan construeren we een daggrafiek. We kunnen dezelfde gegevens ook van 1 week verzamelen, dan hebben we een weekgrafiek. Of we kunnen een uurgrafiek of een minuutgrafiek maken. Van gelijk welke periode kan men dus kaarsgrafieken maken.

De software die je gebruikt zal deze kaarsen op een bepaalde manier gaan voorstellen. Klassiek gezien werden er vooral witte en donkere kaarsen gebruikt.

Is het lichaam van de kaars **donker of rood**? Dan hebben we te maken met een **negatieve sessie**. De koers is immers lager afgesloten dan de opening. Ziet het lichaam **wit of groen**? Dan is het een **positieve sessie** waarbij de koers gestegen is. We sluiten hoger af dan de openingskoers.

De verticale streepjes aan de bovenkant en onderkant van de kaarsen noemen we wicken of schaduwen. Ze geven weer waar de hoogste en de laagste koers van de dag geweest is.

Kaarsgrafieken zijn een heel nuttig instrument om het sentiment op de markten visueel te meten. Je ziet meteen of de markt tijdens een bepaalde dag is gestegen of gedaald.

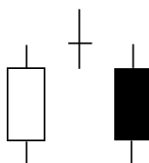
De vorm van deze kaarsen geeft vaak suggesties over waar de markt in de komende periode naartoe wilt. Grote lichamen wijzen op veel kracht in de markt. Een lang wit of groen lichaam wijst op veel koopdruk. Een lang donker of rood lichaam wijst op veel verkoopdruk.

We gaan meteen ook enkele kaarspatronen bekijken.

Ook hier is het weer belangrijk om te beseffen dat het over indicaties gaat. Een positief ommekeersignaal zal niet altijd gevolgd worden door een wijziging naar een stijgende trend. Analyseer de markten steeds vanuit verschillende invalshoeken: trend, candlesticks, indicatoren,... Zoek naar verschillende indicaties die in dezelfde richting wijzen. Bijvoorbeeld een bullish ommekeersignaal dat gevormd wordt op een steunzone.

8.10.1 Doji

Bij een doji is de openingskoers gelijk aan de slotkoers. De kaars heeft dus geen lichaam. Dit wijst op een gevecht tussen kopers en verkopers, maar geen van beide partijen kon de overhand nemen. Bijvoorbeeld: de markt opent op 100 en stijgt vervolgens naar 105. Daarna keert de boel neerwaarts en daalt de markt naar 95. Tegen het slot bevinden we ons echter opnieuw op 100. De markt heeft dan tijdens de sessie een uitstap naar boven gemaakt en naar beneden. Maar echte richting werd er niet gekozen.

In de onderstaande grafiek zien we een doji bij de topvorming.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 12:30 UTC+1

TradingView

Doji's komen we vaak tegen nabij absolute toppen en absolute bodems. Maar een doji impliceert niet dat de markt plotseling zal omkeren. Wacht op bevestiging in de volgende sessie.

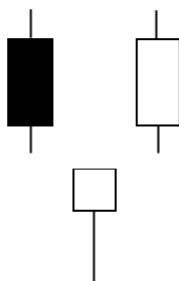
In de volgende grafiek zien we de doji op de bodem verschijnen.

TradingView

8.10.2 Hamer

Een hamer is een ommekeerpatroon aan het einde van een daling. Het lichaam van de kaars mag wit / groen of zwart / rood zijn, maar we geven de voorkeur aan een wit of groen lichaam. Dat maakt het patroon nog sterker.

De middelste kaars is de hamer. De markt gaat lager tijdens de sessie en zet ergens een dieptepunt neer. Daar keert de boel en de kopers duwen de markt tot boven de openingskoers. Er verschijnt een klein lichaam en een lange onderste wiek. Deze lange wiek wijst op heel wat interesse van kopers. Het patroon moet de volgende sessie bevestigd worden met een verdere stijging.

Om het patroon geldig te maken moet de lengte van de wiek minimum twee keer de lengte van het lichaam zijn. Hoe langer de wiek, hoe krachtiger het patroon.

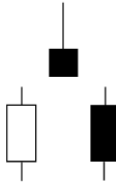
StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 12:35 UTC+1

TradingView

8.10.3 Shooting star

Een shooting star is net het omgekeerde van een hamer. Op het einde van een stijging geeft het de vermoedheid weer van de markt. De markt probeert de stijging verder te zetten, maar wordt teruggefloten.

StevenAnthony published on TradingView.com, November 13, 2019 17:02:50 CET
BATS:INTC, 240 57.74 ▼ -0.46 (-0.79%) O:57.87 H:57.90 L:57.43 C:57.74

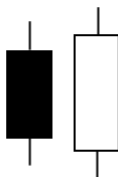

Created with TradingView

Het terugfluiten resulteert in een lange bovenste wiek en een klein lichaam. In de volgende sessies is het wachten op bevestiging.

8.10.4 Bullish engulfing

De bullish engulfing is een ommekeer patroon dat bestaat uit twee kaarsen.

Aan het einde van een daling zien we een donkere of rode kaars verschijnen. De volgende sessie gaat de markt lager open, maar daarna komt er een spectaculair herstel. De markt sluit af boven de openingskoers van de vorige kaars.

Het witte of groene lichaam van de tweede kaars omvat heel het lichaam van de vorige kaars. Dit wijst op een erg stevige wijziging in het sentiment. Het patroon is dus eenvoudig te herkennen door te kijken of het lichaam van kaars 1 in het lichaam van kaars 2 kan geschoven worden.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 14, 2019 00:34:07 CET
BATS:NFLX, 1D 283.11 ▼ -8.90 (-3.05%) O:291.03 H:293.41 L:281.14 C:283.11

Created with TradingView

8.10.5 Bearish engulfing

Het omgekeerde patroon is uiteraard een bearish engulfing, die we aan het einde van een stijging zien verschijnen.

De tweede kaars is een donkere of rode kaars. Het lichaam van deze tweede kaars omvat het hele lichaam van de eerste kaars. Dat wijst op een wijziging in het sentiment.

Op de onderstaande grafiek zien we enkele bullish en bearish engulfing patronen.

8.10.6 Piercing pattern

Een ander potentieel ommekeerpatroon is het piercing pattern. Hier zien we eerst een donkere of rode kaars. De volgende sessie gaat de markt lager open, maar intraday komen er kopers op de proppen. Zij duwen de koers fors hoger, tot boven het midden van de vorige donkere kaars.

Het stevige herstel wijst uiteraard op een belangrijke wijziging in het sentiment.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 14, 2019 11:12:09 CET
 BATS:ABBV, 1D 86.66 ▲ +0.22 (+0.25%) O:85.74 H:87.27 L:85.33 C:86.66

8.10.7 Dark cloud cover

Het omgekeerde van een piercing line is de dark cloud cover. Op het einde van een stijging springt de markt nog hoger bij de opening, maar worden de koersen daarna teruggefloten.

StevenAnthony published on TradingView.com, November 14, 2019 11:18:03 CET
BATS:GOLD, 1D 16.66 ▲ +0.22 (+1.34%) O:16.60 H:16.81 L:16.60 C:16.66

Created with TradingView

Op de bovenstaande grafiek zien we in de cirkel dat het aandeel Barrick Gold op de tweede dag sluit onder het midden van het

lichaam van de voorgaande groene kaars. Deze ommekeer wijst weer op een verandering in het sentiment.

8.10.8 Andere patronen

Er bestaan nog tientallen andere candlestick patronen. Meer info vind je bijvoorbeeld terug in hét standaardwerk over kaarsgrafieken: [Japanese Candlestick Charting Techniques](#) van Steve Nison.

Let weer op: deze candlestick patronen werken uiteraard niet altijd. De voorbeelden in dit boek zijn goed gekozen. Achteraf is het altijd makkelijk om een goed werkend patroon aan te duiden. Spijtig genoeg leven wij aan de rechterkant van de grafiek. Wat gaat morgen brengen? Dat weten we niet. Net daarom zijn scenario's zo belangrijk. Bepaal het scenario dat de meeste slaagkans heeft en speel daar op in. Maar zoals we in deel 1 gezien hebben: het risico dat je loopt op een nieuwe trade moet steeds erg klein blijven!

8.11 Technische Indicatoren

Haast dagelijks worden er nog nieuwe indicatoren ontwikkeld. We zouden hier dus makkelijk tientallen indicatoren kunnen bespreken, maar dat zou nutteloos zijn. In de praktijk ben je daar namelijk niets mee. Ik ben zelf een aanhanger van het **KISS principe: keep it simple and stupid**. Kies daarom een aantal indicatoren die je goed kent en gebruik deze dan ook steeds.

Hoe meer indicatoren je gebruikt, hoe ingewikkelder je analyse zal worden. Je zal het moeilijker hebben om naar de grafieken te luisteren. Bijkomend nadeel is dat er altijd wel ergens een indicator te vinden is die je oorspronkelijke visie of *bias* kan ondersteunen. Door te switchen van indicatoren zou het dus kunnen dat je jezelf langer aan een verkeerde visie gaat vastklampen. Let daarvoor op!

In dit luikje zullen we mijn favoriete indicatoren bespreken. In principe krijg ik meer dan voldoende informatie vanuit de glijdende gemiddeldes, de RSI en de MACD.

Concepten zoals positieve en negatieve divergenties komen bij vele indicatoren terug. Als je de werking van indicatoren zoals de RSI en MACD begrijpt, dan zal je op eigen houtje andere indicatoren kunnen ontdekken. Beperk je wel liefst tot maximaal 3 indicatoren.

8.11.1 Glijdende gemiddelden

Een allereerste indicator die bedoeld is om trends te herkennen is het glijdend gemiddelde. Glijdende gemiddeldes worden soms ook nog voortschrijdend, vlottend of mobiel gemiddelde genoemd. De Engelse benaming van deze indicator is "moving average" (MA).

Zoals de naam reeds laat vermoeden, bestaat het glijdend gemiddelde uit een gemiddelde van de koersen, gemeten over een bepaalde periode. Het 20, 50, 100 en 200 daags glijdend gemiddelde zijn veelgebruikte indicatoren, afhankelijk van de tijdshorizon van de trader of belegger.

Door het gemiddelde worden de koersfluctuaties afgevlakt en aldus krijgt de technisch analist een beter inzicht in de onderliggende trend. Glijdende gemiddeldes zijn zeer populair onder de chartwatchers, mede doordat deze simpele aanpak accurate koop- en verkoopsignalen kan geven.

De glijdende gemiddelden worden onderverdeeld in meerdere groepen zoals bijvoorbeeld het gewone glijdend gemiddelde en het exponentieel glijdend gemiddelde. Op de volgende grafiek is het gewone 50 daags gemiddelde de rode lijn, terwijl het exponentieel 50 daags gemiddelde de blauwe lijn is.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 14, 2019 13:25:12 CET
FX:GER30, 1D 13182 ▼ -55 (-0.41%) O:13237 H:13270 L:13157 C:13182

Created with TradingView

Het gewone glijdend gemiddelde (MA)

Het gewone glijdend gemiddelde wordt berekend door de som van de n laatste slotkoersen te nemen, en deze som vervolgens te delen door n . Voor het 50 daags gemiddelde neemt men dus de som van de 50 laatste slotkoersen, waarna deze som door 50 gedeeld wordt. Telkens wanneer dit gemiddelde berekend

wordt, valt er één cijfer van de reeks weg, met name de slotkoers van 51 dagen geleden.

Het exponentieel glijdend gemiddelde (EMA)

Sommige mensen vinden het niet goed dat elke koers een even grote weging krijgt in de berekening van het gewone glijdende gemiddelde. Bij het exponentieel gemiddelde wordt meer rekening gehouden met de recentste slotkoers. De oudste koers krijgt aldus het laagste gewicht omdat deze slotkoers als minst relevant wordt beschouwd bij de berekening van het gemiddelde.

Voor de berekening van het 50 daags exponentieel glijdend gemiddelde maakt men gebruik van een afvlakkingsconstante C die gelijk is aan 2 gedeeld door $50 + 1$ (algemene formule = 2 gedeeld door $1 + n$). Deze constante wordt vermenigvuldigd met de slotkoers van de 50e dag, het resterende gewicht ($= 1 - C$) wordt vermenigvuldigd met het exponentieel gemiddelde van de dag voordien. De verkregen getallen worden vervolgens opgeteld en aldus verkrijgt men het exponentieel gemiddelde van de 50e dag.

Dit alles impliceert dat het exponentieel glijdend gemiddelde sneller zal reageren op een trendwijziging: bij een ommekeer van een dalende naar een stijgende trend zal dit gemiddelde sneller een stijgende trend vertonen dan het gewone glijdend gemiddelde. Dit laatste zal pas even later deze trendommekeer laten zien. In het midden op de bovenstaande grafiek is duidelijk te zien dat de blauwe lijn sneller opwaarts ombuigt.

Welke periode?

Zoals eerder aangegeven zijn zowel het 20, 50, 100 als 200 daags gemiddelde wel populair. Hoe langer de periode van het gemiddelde, des te accurater de weergave van de lange termijn

trend van de onderliggende waarde. Daarom zal vooral de 200 MA door de lange termijn belegger bekeken worden. Eigenlijk zoek je best een gemiddelde dat bij je past. Zo gebruik ik bijvoorbeeld vaak de 21 en 34 EMA.

Speculanten of swing traders die willen inspelen op de korte termijn fluctuaties van een aandeel, maken gebruik van glijdende gemiddelden met een kortere periode. Het 9 daags glijdend gemiddelde wordt hier bijvoorbeeld vaak gebruikt.

In het algemeen passen sommige beleggers de volgende regel toe om de optimale lengte van het glijdend gemiddelde te bepalen: het aantal dagen van de beleggingshorizon wordt door drie gedeeld. Zo zal een trader die een positie wil innemen voor 15 dagen, gebruik maken van het 5 daags glijdend gemiddelde.

Interpretatie en koop-en verkoopsignalen

Aangezien glijdende gemiddelden voor een afgevlakte curve van de koersfluctuaties zorgen, moet de belegger allereerst kijken naar de **richting** van deze gemiddelden. De meest simpele methode bestaat erin om een long positie in te nemen wanneer een bepaald gemiddelde opwaarts gericht is. Bij een dalend gemiddelde kijkt men eventueel naar short posities en speculeert men dus op een daling.

In het bijzonder moet er rekening gehouden worden met de trend van de onderliggende waarde. De grafiek moet een duidelijke opwaartse of neerwaartse trend tonen, aangezien de verschillende signalen van de gemiddelden dan correct tot uiting komen. Wanneer we een zijwaartse trend zien, mag er niet vertrouwd worden op de signalen van de glijdende gemiddelden, maar moet er gebruik gemaakt worden van bijvoorbeeld een momentum indicator zoals de Stochastics.

In een stijgende trend blijft de koers boven het gemiddelde, in een dalende trend zorgt het gemiddelde voor weerstand. Een kortstondige prik door het gemiddelde kan wel voorkomen, maar pas als het gemiddelde begint om te keren kunnen we spreken van een trendwijziging.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 14:43 UTC+1

TradingView

In het eerste deel van de bovenstaande grafiek is de richting van het gemiddelde duidelijk neerwaarts gericht. Aan het einde van de grafiek buigt het gemiddelde om en verandert het ook van rol: weerstand wordt steun.

We kijken dus naar het gedrag van de koers rond het gemiddelde. Zo is er een koopsignaal als de koers boven het glijdend gemiddelde uitstijgt. Voor een valabel koopsignaal verloopt het glijdende gemiddelde idealiter wel horizontaal of zelfs reeds licht stijgend. Op de bovenstaande grafiek zien we de koers eerst door het gemiddelde stoten waarna het gemiddelde zich opwaarts ombuigt.

Omgekeerd: wanneer de koers neerwaarts door het glijdend gemiddelde zakt en dit gemiddelde zich daarna neerwaarts ombuigt, dan kan er gesproken worden van trendwijziging naar een dalende trend.

In het algemeen kan gesteld worden dat iedere doorbraak van een glijdend gemiddelde een waarschuwing is voor een mogelijke trendommekeer. Daarbij moeten dan andere technische middelen geraadpleegd worden (bv. indicatoren of omkeerpatronen), die het signaal kunnen bevestigen als zijnde valabel. De voorzichtige belegger zal steeds wachten met het innemen van een positie, tot het glijdend gemiddelde duidelijk is omgebogen.

Nogmaals: gemiddeldes kunnen alleen gebruikt worden als de markten in een trend zitten. In zijwaartse fases worden er teveel foutieve signalen gegeven. De koers staat dan beurtelings boven en onder het gemiddelde!

Eens de trend gevestigd is, fungeert het glijdend gemiddelde als steunlijn in een uptrend en als weerstandslijn in een downtrend. Op onderstaande grafiek zie je dat de koers weerstand ontmoet in de buurt van het glijdend gemiddelde tijdens de dalende trend. Daarna ondersteunt het gemiddelde de koers weer in de uptrend. Zo wisselt het gemiddelde vaak van rol.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 16:47 UTC+1

TradingView

Wanneer de koers te ver van het glijdend gemiddelde is verwijderd, dan kan een reactie verwacht worden die de koers terug in de buurt van het gemiddelde zal brengen. We zeggen vaak: *"Het glijdend gemiddelde roept de koers terug"*.

In een downtrend zal de koers dus tot aan het gemiddelde getrokken worden, om vanaf daar opnieuw weerstand te ondervinden. Louter posities innemen op basis van het feit dat de koers ver van het gemiddelde verwijderd is, is ten stelligste af te raden. Er moet steeds bevestiging gezocht worden in het brede analysegamma dat de technische analyse te bieden heeft.

Daarnaast bestaat er ook nog zoiets als een 'correctie in de tijd'. De koers blijft dan zijwaarts bewegen, waardoor het gemiddelde automatisch dichterbij de koers zal komen.

Dit is dan een mogelijk scenario: in een stijgende trend is de koers ver afgeweken van het gemiddelde. Maar in plaats van naar het gemiddelde te dalen, blijft de koers zijwaarts bewegen tegen de toppen. Het glijdend gemiddelde loopt de koers achterna en zal dus automatisch dichterbij komen. Wanneer het gemiddelde weer aangeraakt wordt, zet de stijging zich vervolgens opnieuw verder.

Techniek met meerdere gemiddelden

De analyse met meerdere gemiddelden verloopt analoog aan de analyse met slechts één gemiddelde. Wanneer de glijdende gemiddelden opwaarts gericht zijn én de koers bevindt zich boven deze gemiddelden, dan geldt dit als een positief signaal. Er mag dan ook van uitgegaan worden dat trend zich zal verderzetten.

Bij gebruik van meerdere gemiddelden ziet de belegger ook extra bevestigingen.

Koopsignalen doen zich voor wanneer het korte glijdend gemiddelde opwaarts door het lange glijdend gemiddelde stijgt. In dit geval spreekt men van een **golden cross**. Bij de omgekeerde situatie, wanneer het korte gemiddelde neerwaarts door het lange gemiddelde zakt, spreekt men van een **dead cross**. Deze situatie levert een verkoopssignaal op.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 08, 2024 16:52 UTC+1

TradingView

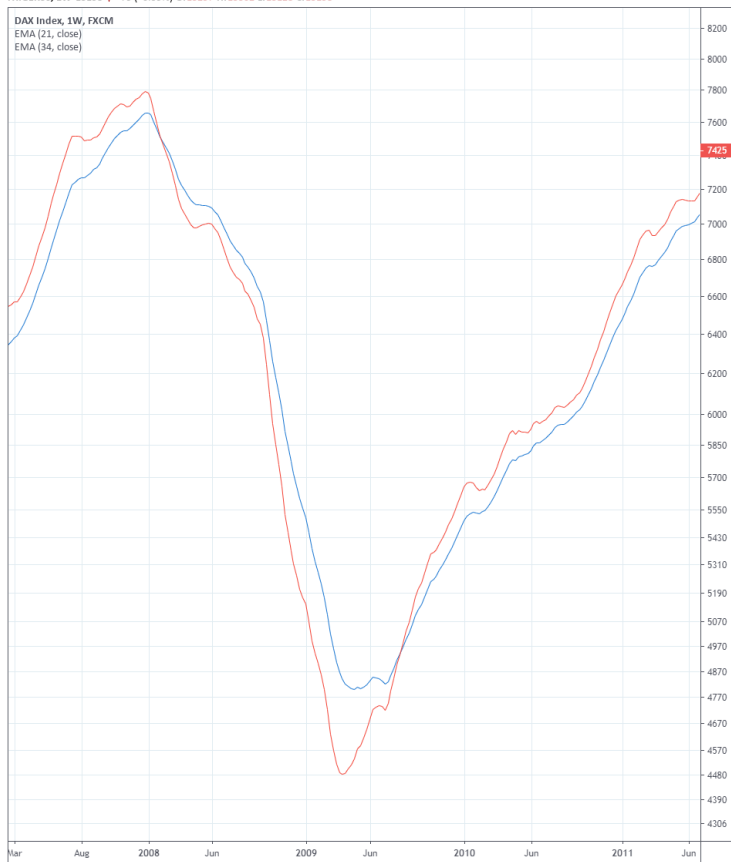
Op vorige grafiek valt duidelijk af te lezen dat het koopsignaal van het golden cross een bevestiging vormde van het eerdere signaal dat tot stand kwam bij de doorbraak van het 20 daags glijdend gemiddelde.

Een populaire techniek bij de analyse met meerdere gemiddelden, vormt de analyse van het 4-9-18 daags gemiddelde. Het eerste signaal dat deze gemiddelden geven, wordt aanzien als een waarschuwing. Daarna volgt de bevestiging en pas bij de derde cross-over wordt er gehandeld.

Sommige beleggers halen zelfs de koersinformatie uit de grafiek en bekijken alleen de gemiddeldes. In de volgende grafiek zien we de Duitse DAX (weekgrafiek), waar we alleen een 21 en 34 EMA tonen.

Door alleen te kijken naar de crossovers van deze glijdende gemiddelden is het mogelijk om als belegger aan de juiste kant van de markt te blijven en te bepalen wanneer de markten in koopmodus dan wel verkoopmodus zitten.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 14, 2019 14:45:26 CET
FX:GER30, 1W 13158 ▼ -79 (-0.59%) O:13257 H:13302 L:13128 C:13158

Created with TradingView

8.11.2 RSI

Om te traden volstaat voor mij eigenlijk een grafiek met de 21 + 34 EMA en daaronder de RSI.

De RSI werd ontwikkeld door Welles Wilder en werd in 1978 voorgesteld in zijn boek “New concepts in technical trading systems”. De standaard periode voor de berekening van de RSI is 14 dagen. We gaan de berekeningsmethodes niet bespreken, de nadruk in dit boek ligt immers op het praktische nut van de technische instrumenten.

De RSI is meer dan een gewone oscillator, het is een zeer veelzijdige indicator. We bekijken de manieren waarop je deze kan gebruiken.

Overbought / oversold

Heel veel oscillatoren kennen overbought en oversold niveaus (Stochastics, Williams %R, CCI,...). Een indicator die **overbought** staat geeft aan dat de markt sterk is gestegen en dat een terugval mag verwacht worden. Een indicator die **oversold** staat geeft aan dat de markt fel is gedaald en dat een herstelbeweging mag verwacht worden.

De RSI is oversold onder de 30 en overbought boven de 70.

In de grafiek van Amazon zien we de RSI in april boven de 70 gaan. De RSI bevindt zich dus in de overbought zone. We zien al meteen dat de RSI lang overbought kan zijn: de RSI wordt overbought bij een Amazon koers van 1860 dollar, maar daarna stijgt het aandeel nog naar 1960 dollar. Belangrijk is dus dat de RSI in sterk stijgende of dalende trends zeer lang overbought dan wel oversold kan zijn. In dit geval wordt de koers vrij snel teruggefloten en daalt het aandeel tot onder de 1700 dollar.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 14, 2019 16:21:56 CET
 BATS:AMZN, 1D 1761.64 ▲ +8.53 (+0.49%) O:1751.43 H:1766.59 L:1750.63 C:1761.64

In juni zien we de RSI even oversold worden, waarna het aandeel weer sterk herstelt tot boven de \$2000. Ook hier zorgt een nieuwe overbought fase ervoor dat het aandeel aan een terugval begint.

Alleen handelen op basis van overbought / oversold houdt dus wel gevaar in. Het advies is daarom: ***wacht tot de RSI de overbought of oversold zone verlaten heeft***. Dan heb je wel een goede indicatie dat de correctie of de herstelfase kan beginnen.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 14, 2019 16:28:35 CET
 BATS:CGC, 1D 15.27 ▼ -3.23 (-17.46%) O:16.40 H:16.62 L:15.24 C:15.27

Created with TradingView

De overbought / oversold signalen werken het best in een zijwaartse markt. In de bovenstaande grafiek van Canopy zien we het aandeel in een sterk stijgende trend. De RSI gaat regelmatig diep in de overbought zone en dit wordt niet gevolgd door stevige correcties.

Negatieve / positieve divergentie

De RSI loopt vaak voor op wat de koers gaat doen. Positieve en negatieve divergenties zijn waarschuwingssignalen van de indicator.

De onderstaande grafiek van de Dow Jones toont een positieve divergentie met de groene lijnen.

We zien de koersgrafiek nog lagere of gelijkliggende bodems maken, terwijl de RSI al hogere bodems aan het vormen is. De RSI bevestigt de beweging van de Dow Jones dus niet. Dit is een waarschuwingssignaal voor een mogelijke trend-ommekeer en we zien de index daarna ook sterk herstellen.

Het omgekeerde van een positieve divergentie is een negatieve divergentie. De koers zelf maakt nog hogere of gelijkliggende toppen, maar de RSI maakt al lagere toppen. De indicator waarschuwt zo voor een mogelijke trendommekeer. Wanneer we een negatieve divergentie op de grafiek zien verschijnen, dan zouden we dus waakzaam moeten worden.

***Let wel op: divergenties werken natuurlijk niet altijd.
Zo gemakkelijk is het leven nu ook weer niet!***

Negative / positive reversal

De RSI geeft ook indicaties of een bepaalde trend zich zal verderzetten. Voor veel mensen is de reversal benadering heel erg verwarrend met de divergentie benadering. Het principe achter een divergentie is simpel: dit wijst op een trendwijziging en de RSI loopt vooruit op wat de koers doet.

Bij een reversal gaan we omgekeerd te werk. Hogere toppen in de RSI en lagere toppen in de koers wijzen er op dat de dalende trend zich kan verderzetten. Het voorbeeld van het aandeel SNAP is een mooie illustratie.

We zouden kunnen zeggen dat de RSI te enthousiast aan het herstellen is. We zitten in een duidelijk dalende trend, waarbij de koers lagere toppen maakt. De RSI toont echter meer kracht en maakt hogere toppen. In dit geval is het gevaarlijk om mee te speculeren in de richting van de indicator.

De reversal techniek is dus nuttig als de markt pauzeert na een sterke stijging of daling. We vragen ons op dat moment immers af of het gaat over een trendwijziging of een consolidatie. Zou de markt aan het uittoppen of aan het uitbodemen zijn? We weten dat beide scenario's mogelijk zijn en gaan te rade bij de RSI. Staat er een negatieve of positieve reversal? Dan is de kans groot dat de voorgaande trend zich weldra zal verderzetten.

We bekijken nog even de positive reversal, die suggereert dat de stijgende trend zich kan verder zetten. In dit geval zien we de koers hogere bodems maken. De RSI maakt echter lagere bodems en is dus aan het overdrijven met de neerwaartse bewegingen.

Als we zulk een positive reversal zien, dan is de kans groot dat de stijgende trend zich zal verder zetten.

RSI Range rules

De range rules worden gebruikt om de trend te bepalen. Tijdens een stijgende trend zal de RSI vooral in het bovenste deel van zijn grafiek blijven en zal de indicator regelmatig de overbought zone opzoeken. Tijdens een dalende trend blijft de RSI voornamelijk in het onderste deel van de grafiek. Ook zal de indicator dan regelmatig oversold zijn.

Hierdoor kunnen we besluiten dat het einde van een dalende trend gesuggereerd wordt wanneer de RSI voor het eerst weer kracht laat zien.

Zoals meestal in de technische analyse zijn er verschillende benaderingen te gebruiken. Een veelgebruikte manier is de bovengrens trekken op 60 - 65. De ondergrens wordt dan op 38 - 45 gelegd.

Een dalende trend zet zich in wanneer de RSI voor het eerst verzwakt tot onder de 38 – 45 zone. De markt zit vanaf dan in een dalende trend en blijft hierin vastzitten zolang de RSI onder de 60 - 65 blijft.

Op de onderstaande grafiek ging de RSI op 2 november 2018 in berenmarkt modus wanneer de indicator onder de 40 ging. De RSI bleef dan lang zwak en de koersen daalden verder.

De horizontale groene lijn in de RSI werd hier op 60 getekend en markeert de bovenkant van de berenmarkt. De RSI passeerde deze grens op 1 februari 2019 en zit vanaf dan weer in bull markt modus. Deze blijft geldig zolang de RSI boven de 40 blijft.

StevenAnthonis published on TradingView.com, November 14, 2019 17:18:02 CET
 BATS:AAPL, 1D 263.43 ▼ -1.04 (-0.39%) O:263.75 H:264.88 L:262.62 C:263.43

Een andere variant is de grenzen trekken op 45 en 55. In de onderstaande weekgrafiek (elke kaars is 1 week) van SNAP is dit gevisualiseerd. Merk ook op dat de RSI hier op een periode van 21 staat in plaats van de standaard 14.

In april 2020 ging de RSI boven de 55 (groene verticale lijn) en in de maanden daarna steeg de koers naar haast 90 dollar. De

laatste weken voor de top was er al een negatieve divergentie te zien die waarschuwde voor een trendmekeer.

In oktober 2021 ging de RSI vervolgens onder de 45, wat de rode verticale lijn toont. Vanaf dat punt crasht de koers van Snapchat. We zien daarbij ook dat de RSI altijd zwak blijft en oversold staat terwijl de koers verder afbrokkelt.

Bijgevolg mogen we stellen dat het niet loont om al long posities op te pakken als de RSI nog geen kracht heeft laten zien. Je mist daardoor het absolute dieptepunt, maar stapt wel in als de trend al stijgend is.

Omgekeerd is het ook gevaarlijk om al short te gaan als de RSI nog geen verzwakking heeft laten zien. Je zal opnieuw niet shorten op de absolute top, maar gewoon instappen wanneer de dalende trend aan kracht wint.

Bekijk een grafiek vanuit verschillende invalshoeken!

Het voorbeeld op de volgende bladzijde maakt duidelijk dat een candlestick grafiek met de RSI voldoende informatie levert om te traden.

In december zagen we een koopsignaal bij zilver volgens de toegepaste range rules toen de RSI weer boven de 55 ging. Kort daarna kwam er een golden cross op de grafiek, waarbij de 21 EMA opwaarts de 34 EMA kruist.

In februari zagen we de RSI een negatieve divergentie maken. Dat was een waarschuwing voor een trendwijziging, die er effectief kwam. We zien op 28 februari een verkoopsignaal vanuit de range rules en even later ook een dead cross van de glijdende gemiddeldes. Denk terug aan wat we bij het begin gezien hebben rond trendmatigheid: het proces van hogere bodems werd hier doorbroken en dat is negatief. Vanaf dan is de blik helemaal gericht op short posities: bij herstelfases short gaan.

In mei zien we de RSI dan weer een positieve divergentie maken, waarna de koers sluit boven de 21 en 34 EMA. Er komt een koopsignaal vanuit de range rules en even later is de golden cross van de glijdende gemiddeldes daar weer.

8.11.3 MACD

De MACD is een andere goede indicator om een objectief beeld over de trend te krijgen. De blauwe lijn is de MACD lijn en de rode lijn is de signaallijn. De MACD lijn wordt berekend door het verschil te nemen tussen de 26 en de 12 EMA van de koersgrafiek. De MACD is dus een indicator die wordt afgeleid van glijdende gemiddeldes. De rode signaallijn is de 9 EMA van de MACD lijn.

De MACD indicator wordt afgebeeld onder de grafiek en beweegt onder en boven de nullijn of centerline.

Crossover signalen & centerline

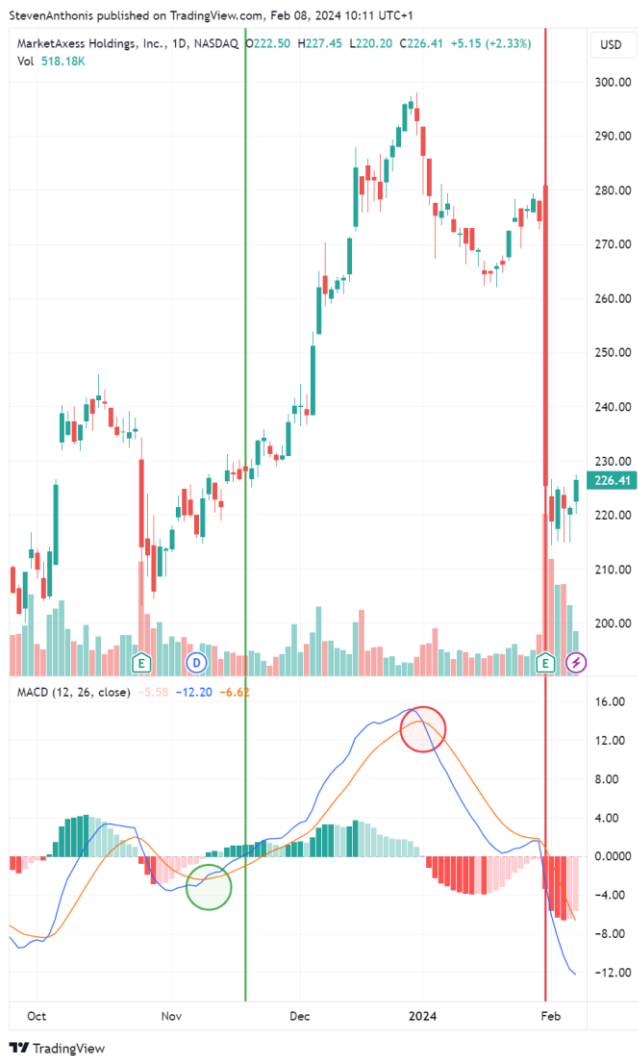
Als de MACD onder de signaallijn daalt, dan levert dat een verkoopsignaal op. Stijgt de MACD boven de signaallijn, dan interpreteren we dat als een koopsignaal.

Het **crossover koopsignaal** hebben we op de volgende grafiek afgebeeld met een groene cirkel. Merk ook op dat vanaf dat moment het MACD histogram groen wordt. Dat zijn de verticale balkjes die boven de nullijn afgebeeld worden.

Het **crossover verkoopsignaal** komt later op de grafiek bij de rode cirkel, wanneer de MACD bovenaan in zijn grafiek een bearish cross maakt. Op dat moment wordt het histogram rond de nullijn ook rood.

Het verkoopsignaal werd trouwens al voorspeld door het groene MACD histogram dat een dalende tendens liet zien. Wees hier voorzichtig mee, want tegen februari zien we het rode MACD histogram opwaarts oplopen en komt het bijna tot een bullish cross, die er nooit echt komt. Daarna volgt een nieuwe dalingsgolf op de grafiek.

Louter handelen op basis van deze crossovers valt dus niet aan te raden. Er zijn vaak foute signalen!

Een manier om objectief de trend vast te stellen is kijken naar de stand van de MACD. De MACD beweegt boven of onder de nullijn.

Wanneer de MACD boven de nul beweegt, zitten we in een stijgende trend. De groene verticale lijn op de vorige grafiek geeft de overgang naar bull territorium weer.

Beweegt de MACD onder de nul, dan zitten we in een dalende trend. De rode verticale lijn geeft weer wanneer de MACD zich in een berenmarkt begeeft.

Positieve en negatieve divergentie

Net zoals bij de RSI zien we bij de MACD positieve en negatieve divergenties verschijnen.

Hieronder een voorbeeld van een negatieve divergentie. De koers maakte nog hogere toppen, terwijl de MACD een duidelijke lagere top maakte. Dit is een waarschuwing voor een mogelijke trendomkeer, die er in dit geval effectief kwam.

Merk ook op dat de MACD in april onder de nullijn daalde en zich dus in berenmarkt territorium begeeft. Vervolgens zien we de koersen stelselmatig dalen.

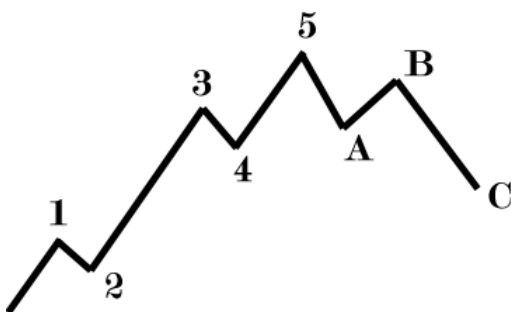
8.11.4 Andere indicatoren

Er bestaan nog vele andere indicatoren. Wil je nog meer indicatoren leren kennen? Je kan daarvoor terecht bij de [Praktijkgids indicatoren](#) of het Engelstalige standaardwerk [Technical Analysis of the Financial Markets](#).

8.12 Elliott Wave Principle

Ik ben zelf geen beoefenaar van deze theorie, maar ik heb hier wel wat basiskennis over. Dat is nuttig om de analyses van Elliott Wave analisten te begrijpen.

Elliotticians geloven dat de markten in golven bewegen. De theorie werd in de jaren '30 beschreven door Ralph Nelson Elliott. Hij stelde dat de markt altijd in golven beweegt: een stijging die bestaat uit 5 golven en een daling die bestaat uit 3 golven.

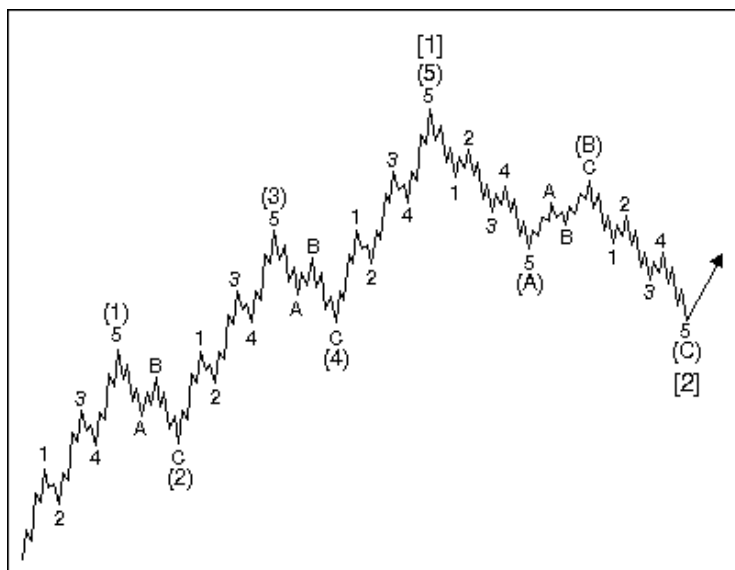
Golf 1, 3 en 5 zijn impulsieve golven: hier gaat de markt in de richting van de trend. Golf 2 en 4 zijn correctiegolven. Nadat de stijgingsfase is afgerond, komt er een ABC correctiegolf.

Er zijn een aantal regels om de golven juist te benoemen:

1. Golf 2 mag niet dalen onder de start van golf 1
2. Golf 3 mag nooit de kortste golf zijn tegenover golf 1 en golf 5
3. De onderkant van golf 4 mag niet overlappen met de bovenkant van golf 1

Elke golf kan zelf nog onderverdeeld worden in subgolven. De stijgende eerste golf is een impulsieve golf en bestaat dus ook uit 5 golven. De dalende tweede golf is een correctieve golf en zal zelf bestaan uit een ABC correctie.

De volgende afbeelding illustreert mooi hoe de golven opgebouwd kunnen zijn. Elke golf maakt dus ook deel uit van een groter geheel.

Naast Elliott Wave zijn er nog andere theorieën die de markten proberen te voorspellen. Zo is er bijvoorbeeld nog de theorie van William D Gann. Ook hier geldt weer dat het achteraf makkelijk is om een cyclus te analyseren en toe te lichten. Op het moment dat de grafieken gemaakt worden is het niet zo eenvoudig om in te schatten waar we ons juist bevinden in de cyclus en moet er gewerkt worden met scenario's.

8.13 Stock screener: koopsignalen vinden

Nu je weet welke technische signalen suggereren dat er een koersstijging kan komen, wil je uiteraard graag snel koopwaardige aandelen vinden. Tegenwoordig kan je heel makkelijk de ganse markt scannen op allerlei signalen, zelfs ook signalen die je zelf kan instellen.

TradingView biedt een erg handige [stock screener](#) waarmee je snel aandelen zoekt die voldoen aan jouw voorwaarden. Hieronder zie je een screenshot van Belgische en Nederlandse aandelen, die boven de 50 EMA noteren, een koerswinst-verhouding (P/E) hebben van minder of gelijk aan 15 en tegelijk een dividendrendement bieden van meer dan 5%.

Als je op een aandeel klikt, kan je de grafiek bekijken om het signaal te beoordelen.

Stock Screener Save									
Market ▼		Price > EMA (50) ▼		P/E < 15 ▼		Div yield, TTM > 5% ▼		+ Reset all	
		Custom		Overview	Performance	Extended Hours	Valuation	Dividends	More ▼
Symbol	12	Price	Change %	Volume	Market cap	P/E	EPS dil	growth TTM 10Y	Div yield % TTM
	ABN	ABN AMRO BANK N.V. ^{D OR}	13.480 EUR	+3.06%	3.004M	12.207B USD	4.71	—	9.86%
	RAND	RANDSTAD N.V. ^D	53.28 EUR	+1.56%	342.421K	10.23B USD	13.07	-13.48%	5.43%
	ASRNL	ASR NEDERLAND ^D	43.00 EUR	+1.94%	334.146K	9.524B USD	11.81	-31.96%	6.64%
	NRP	NEPI ROCKCASTLE N.V. ^D	6.30 EUR	+3.28%	846	4.365B USD	8.19	+189.85%	7.48%
	KBKA	KBC ANCORA ORD ^D	42.08 EUR	+2.14%	30.862K	3.478B USD	10.79	-59.90%	5.62%
	APAM	APERAM ^D	31.79 EUR	+0.76%	233.223K	2.585B USD	11.41	-65.86%	5.39%
	SBMO	SBM OFFSHORE ^D	12.27 EUR	+2.85%	633.877K	2.272B USD	6.99	+64.87%	8.35%
	BAMNB	KONINKLIJKE BAM GROEP N... ^D	2.622 EUR	+1.31%	694.86K	792.581M USD	4.69	+16.77%	5.80%
	WEHB	WERELDHAVE BELGIUM ^{D REIT}	47.7 EUR	+0.21%	3.991K	456.054M USD	11.11	+338.89%	6.18%
	HELM	KONINKLIJKE HEIJMANS N... ^{D OR}	13.32 EUR	+0.60%	42.829K	382.953M USD	6.57	+28.50%	7.63%
	VASTB	VASTNED BELGIUM ^{D REIT}	29.6 EUR	0.00%	830	162.081M USD	12.56	-15.66%	5.32%
	WEB	WAREHOUSES ESTATES B... ^{D REIT}	36.8 EUR	+1.10%	15	124.269M USD	10.17	-30.12%	6.33%

De stock screener opent standaard met enkele voorgedefinieerde zoekcriteria. Hieronder zie je dat je bij ‘price’ uit enkele voorwaarden kan kiezen. Wil je zelf een voorwaarde opgeven, dan klik je onderaan op ‘custom’.

TradingView Search (Ctrl+K) [Products](#)

Stock Screener Save

Market US Index S&P 500 Price Change % Market cap P/E EPS dil growth Div yield %

Overview Performance

Symbol 503

MSFT Microsoft Corporation ⁰

AAPL Apple Inc. ⁰

GOOGL Alphabet Inc. ⁰

GOOG Alphabet Inc. ⁰

AMZN Amazon.com, Inc. ⁰

NVDA NVIDIA Corporation ⁰

META Meta Platforms, Inc. ⁰

BRK.B Berkshire Hathaway Inc. New ⁰

LLY Eli Lilly and Company ⁰

TSLA Tesla, Inc. ⁰

AVGO Broadcom Inc. ⁰

V Visa Inc. ⁰

JPM JP Morgan Chase & Co. ⁰

PRICE

100 and above
Fractional shares time

10 to 100
Mid-priced

10 and below
Not quite penny stocks

5 and below
Penny stocks

Above EMA (50)
Uptrend

Below EMA (50)
Downtrend

Crosses BB (20), Upper
Overbought

Crosses BB (20), Lower
Oversold

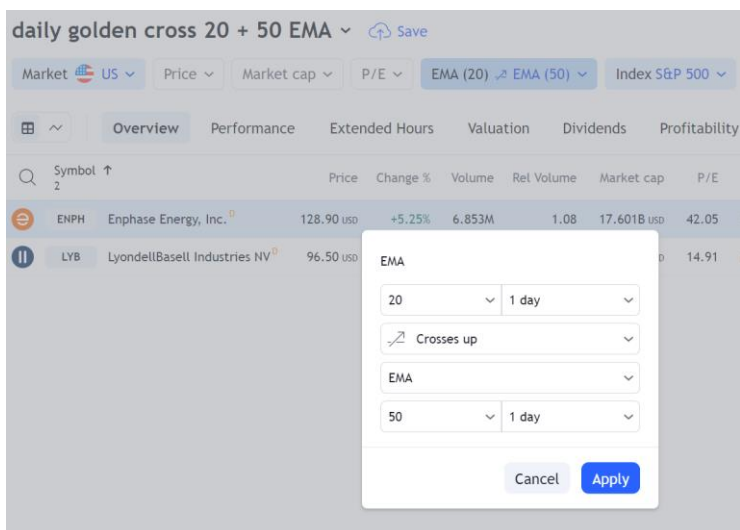
Custom...

Remove

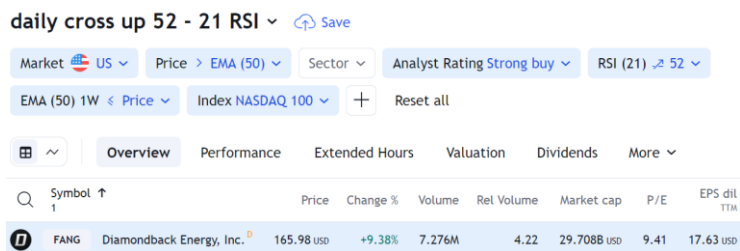
Valuation	Dividends	Profitability	Income Statement
		Gross margin TM	Operating margin TM
		69.75%	44.17%
		45.03%	30.76%
		56.75%	28.05%
		56.75%	28.05%
		46.98%	6.54%
		69.85%	45.94%
		80.72%	38.63%
		19.66%	13.17%
		82.96%	30.26%
		18.25%	9.19%
		65.05%	46.13%
		76.99%	67.61%
		—	26.79%

In het volgende voorbeeld zoeken we aandelen uit de S&P500 index waarbij de 20 EMA opwaarts door de 50 EMA kruist. Dat is dus een golden cross van deze glijdende gemiddeldes.

We duiden trouwens een brede index aan om te voorkomen dat we honderden aandelen voorgeschoteld krijgen uit de zogenaamde ‘penny stocks’. Dat zijn aandelen met lage koersen en vaak ook lage volumes, waardoor de signalen niet zo betrouwbaar zijn.

Nog een voorbeeld. Op de Amerikaanse markten scannen we de aandelen van de Nasdaq100. We zoeken naar een aandeel dat een 'strong buy' advies heeft gekregen van analisten, waarbij de koers op wekelijkse basis boven de 50 EMA noteert, waarbij de prijs op dagelijkse basis boven de 50 EMA noteert en waarbij de 21 RSI op de daggrafiek boven de 52 kruist.

Stock Screener Save

Market US Index S&P 500 MACD (12,26), Level Signal

MACD (12,26), Level < 0 + Reset all

Overview

Symbol	Price	Change %	Volume	Rel Volume	Market cap	
C SCHW Charles Schwab Corporatio... ^D	64.50 USD	+1.78%	6.693M	0.93	117.606B USD	25.41
F FDX FedEx Corporation ^D	244.44 USD	+0.75%	1.773M	0.71	61.084B USD	14.48
wt WELL Welltower Inc. ^{D REIT}	87.55 USD	-0.13%	1.916M	0.68	48.456B USD	237.52
CC CCI Crown Castle Inc. ^{D REIT}	108.19 USD	-0.19%	1.861M	0.67	46.954B USD	31.34
O OKE ONEOK, Inc. ^D	70.23 USD	+1.72%	2.704M	1.04	40.913B USD	12.85
N NEM Newmont Corporation ^D	33.56 USD	+2.35%	9.856M	0.89	38.678B USD	-

Hierboven zoeken we naar aandelen uit de S&P500. We hebben twee keer de MACD toegevoegd en de eerste keer gekozen voor een crossover signaal (waarbij de MACD door de signaallijn stijgt). Bij de tweede MACD voorwaarde hebben we aangeduid dat de MACD onder de nullijn moet zitten. Willen we nog andere indicatoren of voorwaarden toevoegen, dan klikken we op de plus knop en krijgen we een overzicht van alle zaken waarop we de markt kunnen scannen.

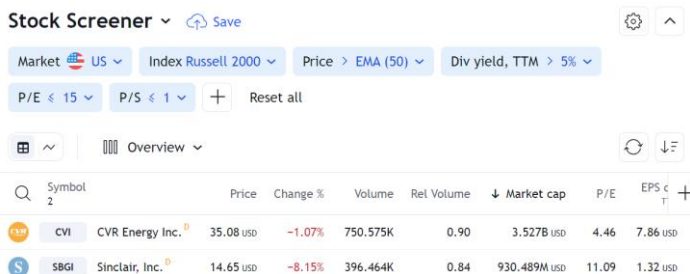
Het eerste aandeel dat in bovenstaande scan naar voren komt is Charles Schwab. Op de volgende bladzijde zien we de grafiek in detail. De MACD maakt hier inderdaad een bullish cross onder de nullijn.

StevenAnthonis published on TradingView.com, Feb 13, 2024 15:18 UTC+1

TradingView

En tenslotte tonen we nog een voorbeeld waar we op zoek gaan naar aandelen die op basis van fundamentele analyse goedkoop zijn.

Hierboven zochten we naar aandelen met een dividendrendement van meer dan 5% en een koerswinst-verhouding van minder dan 15. De price/sales ratio willen we onder de 1 zien. We hebben ook aangeduid dat de koers boven de 50 EMA moet noteren, wat op een uptrend wijst. Op de weekgrafiek hieronder zien we de *mogelijke* start van een trendommekeer.

Opgelet: de stock screener is erg handig om koopwaardige aandelen te vinden, maar er is **geen garantie** dat de koersen ook effectief gaan stijgen. Werk altijd met scenario's en bepaal op voorhand vanaf welk punt je verlies zal nemen.

Besef dat individuele aandelen soms extreme bewegingen maken. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren bij de publicatie van beter dan verwachte resultaten. Of wanneer de vooruitzichten voor de toekomst toch niet zo sterk zijn. Deze *guidance* wordt gegeven bij de publicatie van kwartaalcijfers. De leiding van het bedrijf zegt dan wat ze van het komende kwartaal verwachten. Het is niet uitzonderlijk dat dergelijke aandelen met 20% of meer dalen als de topmensen een winst-waarschuwing uitsturen.

9 Besluit

In dit boek heb je heel wat gelezen over technische analyse. De wereld van de technische analyse is echter veel te uitgebreid. De bedoeling van het luik technische analyse was dan ook om je op weg te helpen in deze analysemethode. Loop echter niet in de val: maak het traden niet nodeloos ingewikkeld.

Eigenlijk heb je genoeg aan de basis van technische analyse. ***Vergeet nooit het belangrijkste basisprincipe: beleg mee in de richting van de trend!*** Je eerste opdracht is dus de trend juist bepalen. Kijk gewoon naar de grafiek en naar de koerstoppen-en bodems, naar de swing lows en swing highs. Raadpleeg de RSI met de range rules techniek en kijk naar de kruisingen van de glijdende gemiddeldes. Pak vervolgens alleen posities op in de richting van de trend.

Is de trend stijgend? Probeer dan longs op te pakken als de markt even terugvalt. Is de trend dalend? Pak dan eventueel shorts op als de markt herstelt.

Gaat dit altijd winst opleveren? Natuurlijk niet! In de eerste helft van dit boek werd daarom zwaar de nadruk gelegd op money management en position sizing. De risico's moet je altijd beperkt houden. Je zal vaak kleine verliezen moeten slikken. Maar alleen zo zal je ook maximaal profiteren van de trades waarbij je wel correct gepositioneerd zit. Cut your losses... and let your profits run!

Veel succes ermee.

Steven Anthonis

10 Bijlages

10.1 Terminologie

10.1.1 Technische analyse

Technische analyse is de studie van grafieken van financiële activa, bijvoorbeeld van aandelen. De grafiek geeft een inzicht in de prestaties van een bepaald aandeel. Op basis van de grafiek wordt de trend bepaald en er wordt vervolgens belegd in de richting van de trend. In een stijgende trend koop je dan aandelen (bull market). In een dalende trend verkoop je of blijf je aan de zijlijn toekijken (bear market). In dit boek komt de technische analyse vrij uitgebreid aan bod.

10.1.2 Fundamentele analyse

Fundamentele analisten onderzoeken de financiële cijfers van bedrijven. Op basis van boekhoudkundige gegevens wordt de waarde van een aandeel berekend. Vaak wordt over een intrinsieke waarde gesproken. De beurswaarde van een aandeel wijkt soms ver af van de intrinsieke waarde. Aandelen die ondergewaardeerd zijn, worden aangekocht. In dit boek komt de fundamentele analyse niet uitgebreid aan bod, maar we bespreken toch graag twee interessante ratio's.

Koers-winst verhouding

De koers-winstverhouding (k/w of p/e in het Engels) is een cijfer dat je krijgt door de huidige koers te delen door de winst per aandeel. Als een aandeel aan € 100 noteert en € 10 winst per aandeel boekt, dan is de koers-winstverhouding gelijk aan 10. We beschouwen een k/w die onder de 15 ligt als eerder

goedkoop. Let wel op: het is niet omdat de k/w op bijvoorbeeld 5 ligt dat het aandeel niet verder kan dalen. Markten hebben vaak de neiging om te overdrijven. Groeibedrijven noteren meestal aan een hoge k/w en ook in dit geval kan de koers verder stijgen.

Koers-omzetverhouding

De koers-omzetverhouding of Price-to-Sales (p/s) ratio is een cijfer dat je krijgt door de huidige koers te delen door de omzet per aandeel. Ook in dit geval wijst een lager cijfer op een goedkopere waardering. Dit cijfer zien we liefst onder de 2 of 3 liggen. Wanneer je een volledig bedrijf zou overnemen, betaal je natuurlijk liefst maar 1 keer de jaaromzet of minder.

Als je op TradingView kiest voor het overzicht van een aandeel, krijg onder [financials](#) deze informatie grafisch weergegeven:

 NVDA 721.28 USD -1.20 -0.17%

Valuation >

Fundamental metrics to determine fair value of the stock

Summary ?

Price to earning ratio (P/E)

95.39x

Price to sales ratio (P/S)

40.16x

In het bovenstaande voorbeeld zien we dat het aandeel NVIDIA in februari 2024 noteert aan een koers-winstverhouding van 95 en een koers-omzetverhouding van 40. Op de cirkel zie je dat de omzet slechts een klein deel vertegenwoordigt van de volledige marktkapitalisatie van het aandeel. Dit is dus een duur aandeel, *priced for perfection*.

Op moment van schrijven heerst er een hype rond AI die de koersen de hoogte in duwt. Markten hebben de neiging om te overdrijven, dus euforie kan de koersen nog hoger duwen. Maar op een gegeven moment zal blijken dat dergelijke aandelen de hooggespannen verwachtingen niet kunnen inlossen. Tijdens de internetzeepbel rond het jaar 2000 zagen we ook dergelijke waarderingen, waarna veel aandelen met 80% onderuit gingen.

We bekijken nu nog dezelfde cijfers voor het [aandeel Sinclair](#), dat we in de stock screener gevonden hadden elders in dit boek. We zien hier een koers-winstverhouding van 12 en een koers-omzetverhouding van 0.3. Het verschil met NVDA is dus erg groot.

Op de cirkel zien we nu dat de lijn van omzet helemaal blauw gevuld is. We zien ook een duidelijk groene lijn van de winst.

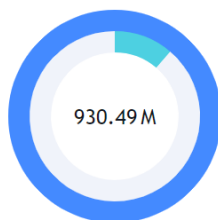
Dit aandeel noteert dus tegen een aantrekkelijke waardering, maar verder onderzoek is nodig om te bepalen of het effectief koopwaardig is. De fundamentele analyse kan erg diep gaan, maar daar bestaan voldoende interessante boeken voor.

Valuation >

Fundamental metrics to determine fair value of the stock

Summary ?

■ Market Cap ■ Net income ■ Revenue

Price to earning ratio (P/E)

12.08x

Price to sales ratio (P/S)

0.31x

10.1.3 Long / Short

Als trader neem je posities in en verdien je geld bij koersstijgingen en koersdalingen.

- Long gaan: speculeren op een koersstijging
- Short gaan: speculeren op een koersdaling

Winst maken door te speculeren op een koersstijging is eenvoudig om te begrijpen. Je koopt iets aan 20 euro en je verkoopt het aan 40 euro. Dat is 20 euro winst om op zak te steken.

Maar hoe maak je winst door te speculeren op koersdalingen? Short gaan wil eigenlijk zeggen dat je ergens aandelen gaat lenen. Stel dat je wil speculeren op een koersdaling van het aandeel XYZ, dat op 100 euro noteert. Je leent 20 aandelen en

verkoopt ze aan 100 euro. Dat is een opbrengst van 2.000 euro. Drie weken later koop je deze 20 aandelen terug aan 80 euro. Dat kost je 1.600 euro. Je geeft daarna de aandelen netjes terug aan de eigenaar. Jouw winst? 400 euro.

Uiteraard gaat het allemaal niet zo makkelijk als in het voorbeeld hierboven. Immers, waar moet je deze aandelen gaan lenen? Dat gaat niet zomaar bij elke broker. Daarom bestaan er allerlei afgeleide producten waarmee je wel kan speculeren op koersdalingen of koersstijgingen. Opties, turbo's, warrants, inverse ETF's, noem maar op.

10.2 Beleggingsinstrumenten

10.2.1 Aandelen

Wie een vennootschap opricht en geld inbrengt, krijgt in ruil aandelen. Dat is ook zo wanneer er een kapitaalverhoging wordt doorgevoerd. Bij een beursintroductie of IPO (initial public offering) haalt een bedrijf vers geld op in ruil voor aandelen.

De bezitter van een aandeel wordt voor een klein stukje eigenaar van een bedrijf. Als mede-eigenaar van het bedrijf loopt de aandeelhouder een groot risico. Gaat het slecht met de onderneming, dan zijn de eigenaren (de aandeelhouders) dus ook slachtoffer.

Een aandeelhouder kan op 2 manieren profiteren van zijn belegging: via dividend en koerswinst.

Het **dividend** is een uitkering van de winst van de onderneming. Dit dividend kan in de vorm van cash worden

betaald of in nieuwe aandelen. Wanneer er niet voldoende winst is behaald door de onderneming dan vervalt het dividend. Als een aandeel 100 euro kost en het dividend bedraagt 5 euro, dan is het dividendrendement 5%.

Het **koersresultaat** wordt veroorzaakt door de vraag en het aanbod naar een bepaald aandeel. Als er op de beurs veel vragers (kopers) zijn voor een bepaald aandeel en slechts weinig verkopers, dan zal de koers stijgen. In het omgekeerde geval, als iedereen zijn aandelen wil verkopen, dan zal de koers dalen. Tegenover je instappunt kunnen de aandelen dus stijgen in waarde of juist dalen in waarde.

Als het bedrijf het goed doet en veel winst maakt, dan zal dus de waarde van het aandeel zelf stijgen. De aandeelhouders realiseren zo bijkomende winsten. Maar omgekeerd kan het ook: het aandeel zelf kan in waarde dalen, waardoor een initiële investering van 100 euro een paar jaar later nog maar 20 euro kan waard zijn.

De waarde van een aandeel wordt bepaald door de **winst en de winstverwachting** van de onderneming. Hoe beter de verwachtingen zijn voor de toekomst, hoe hoger de waarde of de koers van het aandeel zal worden. Aan de andere kant zal slecht nieuws een negatieve invloed hebben op de waarde van een aandeel.

De prijs van een aandeel wordt bepaald aan de hand van vraag en aanbod op de beurzen. Zijn de winstverwachtingen van aandeel XYZ goed, dan willen veel beleggers dat aandeel kopen. Door de hoge vraag van deze beleggers begint de prijs te stijgen. Zijn de toekomstverwachtingen minder rooskleurig, dan willen beleggers het aandeel mogelijk verkopen. Het aanbod neemt op die manier toe, terwijl er tegelijk minder vraag naar het aandeel

zal zijn. De markt zal een nieuwe evenwichtsprijs zoeken en dit betekent dat de prijs van het aandeel zal dalen.

Omdat aandelen sterk in waarde kunnen dalen of stijgen, zijn er natuurlijk ook op korte termijn koerswinsten te boeken. Speculanten of traders houden zich voornamelijk hier mee bezig. Zij proberen aandelen te kopen en een sterke stijging mee te pikken, waarna ze weer uitstappen. Hun trades baseren ze voornamelijk op technische analyse.

10.2.2 Turbo's

Turbo's zijn producten die erg toegankelijk zijn voor kleine beleggers aangezien ze op de beurs verhandeld worden als gewone aandelen. Met turbo's speculeer je zowel op stijgende als dalende koersen.

Er bestaan turbo's op allerhande onderliggende waarden. Zo zijn er bijvoorbeeld turbo's op de AEX, de Dow Jones, maar ook op individuele aandelen zoals Philips, op grondstoffen of zelfs muntenparen. Als je een daling verwacht koop je een turbo short. Denk je dat de koersen gaan stijgen, dan koop je een turbo long.

De hoge rendementen die turbo's bieden zijn mogelijk door de zogenaamde hefboom. Een turbo long op de AEX met een hefboom van 15 zal met 15% in waarde stijgen als de AEX met 1% stijgt. Een turbo short met een hefboom van 15 zal met 15% in waarde stijgen als de AEX 1% daalt.

De turbo wordt afgeschermd met een ingebouwde stoploss. Als de onderliggende waarde de stop loss bereikt, dan wordt het product afgewikkeld en zal de resterende waarde van de turbo aan jou worden terugbetaald. Het is echter raadzaam om de turbo's van de hand te doen vóórdat de stop loss wordt bereikt:

de hele afwikkeling laat enkele werkdagen op zich wachten en bijgevolg kan je makkelijk een week moeten wachten voor de restwaarde op jouw trade account verschijnt.

Als je handelt in turbo's met een hoge hefboom, dan reken je eigenlijk op geluk. Een hoge hefboom wil namelijk zeggen dat de stoploss waarde erg dicht tegen de huidige koers ligt. De kans is dus relatief groot dat deze stoploss wordt geraakt. Als je de richting van de markt verkeerd inschat, dan zal je met turbo's met een hoge hefboom snel grote bedragen verliezen.

Kiezen uit turboreeksen

Bij een turbo bepaal je niet zelf de stoploss, je kiest een turboreeks die voldoet aan jouw voorwaarden. Het aanbod op de markt is doorgaans groot genoeg om een turbo te vinden die bij je strategie past.

Met turbo's heb je iets moeilijker controle over het gelopen risico. De website van de emittent heeft doorgaans wel een turbocalculator zodat je de waarde van de turbo kan berekenen in het slechtste scenario.

Als je wilt handelen in turbo's, kies dan voor een turbo met een lage hefboom: 2 tot 3 bijvoorbeeld. Probeer zo de grote bewegingen in een aandeel of index mee te pakken.

10.2.3 Opties

Opties zijn financiële instrumenten die je een recht of een verplichting geven. Het is een recht of een plicht om een welbepaalde onderliggende waarde zoals een aandeel te kopen of te verkopen. Dit alles tegen een vooraf vastgestelde prijs (de uitoefenprijs) en tot een bepaald moment in de toekomst.

Opties kunnen gebruikt worden om het risico van aandelen te beperken. Dat is de eigenlijke bedoeling van een optie. Maar de optiewaarde reageert met een hefboom op de koerswijziging van het aandeel. Daarom zijn opties ook heel aantrekkelijk voor speculatieve traders.

Er zijn 2 soorten opties. Een calloptie is het recht om de onderliggende waarde te kopen tegen de uitoefenprijs vóór de afloopdatum van de optie. Een putoptie is het recht om de onderliggende waarde te verkopen tegen de uitoefenprijs vóór de afloopdatum van de optie.

Wie een optie koopt, koopt dus een recht. De belegger betaalt hiervoor een premie. Het aandeel ZZZ noteert bijvoorbeeld op 20 euro. Je denkt dat het aandeel gaat stijgen naar 25 euro. In de plaats van aandelen te kopen, koop je call opties met een uitoefenprijs van 20 euro. Zo zal je binnen bijvoorbeeld 3 maanden het aandeel nog steeds aan 20 euro kunnen kopen.

Je hebt deze optie uiteraard van iemand gekocht. De tegenpartij is de schrijver van de optie. De tegenpartij ontvangt de premie, maar neemt ook de verplichting op zich om de aandelen te leveren aan 20 euro. Traders die dus denken dat het aandeel gaat dalen, kunnen een optie schrijven. Zo incasseren ze de premie en verwachten ze dat ze de aandelen toch niet moeten leveren.

Callopties stijgen in waarde als de onderliggende waarde stijgt. Putopties worden meer waard als de onderliggende waarde daalt.

Met opties kunnen allerlei constructies worden opgezet. Maar dat is echter een hele cursus op zich.

11 Bibliografie

De belangrijkste boeken waaruit ik mijn inspiratie heb gehaald:

ELDER, Alexander

(2002) Come into my Trading Room, John Wiley & Sons, 313 p.

ELDER, Alexander

(1993) Trading for a Living, John Wiley & Sons, 289 p.

HAYDEN, John

(2000) The 21 irrefutable truths of trading, McGraw-Hill Professional, 232 p.

JENYNS, DAVID

(2009) Trading secrets revealed 2.0, ebook, 46 p.

JENYNS, DAVID

(2009) Ultimate trading systems 2.0, ebook, 56 p.

LEFEVRE, Edwin (Jesse Livermore)

(1993) Reminiscences of a Stock Operator, Wiley Investment Classics, 279 p.

MURPHY, John J.

(1999) Technical analysis of the financial markets: A Comprehensive Guide to Trading Methods and Applications, New York Institute of Finance, 542 p.

NISON, Steve

(1994) Beyond Candlesticks, John Wiley & Sons, 279 p.

PIPER, John

(1999) The Way To Trade, Financial Times Professional Limited, 282 p.

PRUDEN, Hank

(2007) The three skills of top trading, John Wiley & Sons, 284 p.

SCHWAGER, Jack

(1992) The New Market Wizards, Harper Business, 485 p.

THARP, Van K.

(1998) Trade your way to financial freedom, McGraw - Hill, 343 p.

WILLIAMS, Larry

(1999) Long term secrets to short term trading, John Wiley & Sons, 255 p.